

PREVENTIE VAN OVERGEWICHT; JONG GELEERD IS OUD GEDAAN?!

Preventie van overgewicht; Jong geleerd is oud gedaan?!

Evaluatie van het project:
'Noord-Kennemerland gezond weer op',
een project ter preventie van
overgewicht bij kinderen

Loes van den Berg

Afstudeerscriptie voor de opleiding:
Toegepaste Communicatie Wetenschap, Universiteit Twente, Enschede

Uitgevoerd in opdracht van de GGD Noord-Kennemerland

13 mei 2005

Afstudeercommissie:

Dr. M. Galetzka, eerste begeleider Universiteit Twente
Drs. C.F. Kraan, tweede begeleider Universiteit Twente
Drs. M. De Wit, begeleider GGD Noord-Kennemerland

Samenvatting

"Overgewicht en obesitas zijn één van de belangrijkste bedreigingen voor de volksgezondheid van dit moment". Omdat overgewicht en obesitas vele gezondheidsproblemen met zich meebrengen, is het belangrijk om ervoor te zorgen dat het aantal mensen met overgewicht in Nederland afneemt. Om deze afname te bewerkstelligen en om mensen ervan bewust te maken dat gezond eten en bewegen belangrijk is, zijn er veel campagnes gestart over het onderwerp overgewicht. Veel van deze campagnes richten zich in eerste instantie op kinderen, omdat bij de meeste kinderen nog te voorkomen is dat ze overgewicht krijgen. Ook worden (on)gezonde leefgewoonten hoofdzakelijk aangeleerd in de jeugd en hierop kunnen de campagnes bij kinderen dus nog invloed hebben. Eén van deze campagnes is 'Noord-Kennemerland gezond weer op', een project van de GGD Noord-Kennemerland. Bij dit project kregen kinderen uit groep 1 tot en met 6 van de basisschool (4 tot en met 10 jaar) een gymles van een zwarte piet (een 'beweegpiet'). Deze beweegpiet maakte de kinderen duidelijk dat gezond eten (groente en fruit eten en niet teveel snoepen) en bewegen erg belangrijk is om gezond te blijven. Ook kregen de kinderen een placemat met informatie over gezond eten en bewegen. De campagne is opgezet en uitgevoerd door de projectgroep 'FLASH!', die bestond uit een aantal medewerkers van de GGD Noord-Kennemerland en de ambtenaren volksgezondheid van de acht gemeenten uit de regio Noord-Kennemerland. Bij de uitvoering van het project hebben ook het Sportbureau Alkmaar en het Sportbureau Langedijk een belangrijke rol gespeeld.

In dit onderzoek is onderzocht waar een campagne ter preventie van overgewicht bij kinderen zich op zou moeten richten. Hierbij is de nadruk gelegd op het beïnvloeden van gedragsdeterminanten. Om te kunnen vaststellen welke gedragsdeterminanten belangrijk zijn bij preventie van overgewicht bij kinderen is in dit onderzoek gekeken naar invloed van deze determinanten op het gezonde eet- en beweeggedrag van kinderen. Om te onderzoeken welke effecten in de praktijk behaald worden met campagnes ter preventie van overgewicht bij kinderen, is de campagne 'Noord-Kennemerland gezond weer op' geëvalueerd. De onderzoeksvragen van dit onderzoek luiden:

1. Welke gedragsdeterminanten zijn van invloed op het eet- en beweeggedrag van kinderen?

2. Hoe is het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' verlopen?

Deelonderzoeksvragen hierbij zijn:

- 2a. Is het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' uitgevoerd zoals van tevoren beoogd was?*
- 2b. Heeft het project de doelgroep bereikt?*

2c. Hoe beoordelen de betrokkenen (kinderen en ouders) het project?

2d. Welke effecten zijn bereikt met het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op'?

Om de eerste onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is de Theory of Planned Behavior (TPB) (Ajzen, 1991) gebruikt. Er is onderzocht in hoeverre de gedragsdeterminanten, zoals deze in de TPB vastgelegd zijn, van invloed zijn op het gezonde eet- en beweeggedrag van kinderen. De data voor dit gedeelte van het onderzoek is verkregen door middel van vragenlijsten, die ingevuld zijn door 429 kinderen uit groep 4 t/m 6 (7 t/m 10 jaar). Ook hebben de ouders van deze kinderen een vragenlijst ingevuld, zodat de invloed van de ouders op het gedrag van de kinderen ook onderzocht kon worden. Door middel van een correlatie- en regressieanalyse zijn de verbanden tussen de gedragsdeterminanten en het gedrag vastgesteld.

De tweede onderzoeksvraag is beantwoord door een procesevaluatie (onderzoeksvraag 2a) en een effectevaluatie (onderzoeksvragen 2b, 2c en 2d) uit te voeren bij het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op'.

De procesevaluatie bestond uit interviews met een aantal projectgroepleden, waaruit knelpunten en successen van de projectopzet en -uitvoering naar voren kwamen.

De onderzoeksvragen van de effectevaluatie zijn beantwoord door middel van een kwantitatief quasi-experiment. Dit quasi-experiment bestond uit vier onderzoeksgroepen, één groep die zowel de hele interventie heeft gehad, één groep die alleen de placemat heeft gehad, één groep die alleen de les van de beweegpiet heeft gehad en één groep die geen interventie heeft gehad.

Voor dit onderzoek zijn vragenlijsten ingevuld door 429 kinderen uit groep 4 t/m 6 en 170 ouders. Deze kinderen hebben allemaal één vragenlijst individueel ingevuld, terwijl zij op school zaten. De ouders kregen een vragenlijst van de kinderen en konden deze thuis invullen. Daarna konden zij de vragenlijst terugsturen naar de GGD. Aan de hand van deze vragenlijsten zullen zowel onderzoeksvraag 1 als de onderzoeksvragen van de effectevaluatie beantwoord worden.

Onderzoeksvraag 1 is als volgt beantwoord; De determinanten intentie en waargenomen gedragscontrole zijn van invloed op het eet- en beweeggedrag van kinderen. De attitude en de subjectieve norm hebben echter indirect ook invloed, omdat zij de belangrijkste voorspellers zijn van de intentie. Deze uitkomsten kwamen overeen met de veronderstelde verbanden van de TPB. De belangrijkste afwijking van het model is de sterke invloed van de ouders. De ouders hebben invloed op het gedrag van de kinderen met hun eigen gedrag en door middel van de subjectieve norm.

Uit de effectevaluatie kwam naar voren dat het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' veel kinderen heeft bereikt (8.175 kinderen hebben de les van de beweegpiet gehad, en nog meer kinderen de placemat). Zowel de kinderen als hun ouders beoordelen het project erg positief. Ook zijn er effecten gevonden, die toegeschreven kunnen worden aan het project. Deze effecten zijn voornamelijk kennis- en attitude-effecten. De kinderen die aan het project hebben deelgenomen weten beter hoeveel stuks fruit zij per dag moeten eten en hoeveel uur per dag zij moeten bewegen dan de kinderen die niet aan het project deelgenomen hebben. Ook staan de kinderen positiever tegenover gezond eten en bewegen wanneer zij deelgenomen hebben aan het project. De les van de beweegpiet heeft voornamelijk invloed gehad op de kennis van de kinderen met betrekking tot bewegen, terwijl de placemat zorgde voor een attitudeverandering. Bij de ouders zijn geen effecten gevonden.

Uit de interviews met de projectgroep kwam naar voren dat de opzet en uitvoering van het project goed verliepen, maar dat de taakverdeling en tijdsbesteding van tevoren niet duidelijk was. De aanbevelingen voor de GGD (als projectleider), die gedaan zijn naar aanleiding van deze procesevaluatie, luiden als volgt:

- Eén projectcoördinator aanwijzen en aan iedereen duidelijk maken wie dit is;
- Duidelijke afspraken maken over tijdsbesteding en taakverdeling;
- Duidelijke afspraken maken over wie de pers benadert en hoe dit gebeurt;
- Duidelijke afspraken maken over een vervolgtraject en wanneer dat gestart wordt.
- Ervoor zorgen dat iedereen zijn/ haar taken uitvoert (in dit onderzoek bleek dat niet alle scholen de placemat hadden uitgedeeld, terwijl dit wel de bedoeling was).

Concluderend kan gezegd worden dat het project een succes was en dat er belangrijke effecten behaald zijn. Vervolginterventies zouden zich moeten richten op de attitude, de subjectieve norm en de waargenomen gedragscontrole om ervoor te zorgen dat de kinderen een positieve intentie hebben ten opzichte van het gewenste gedrag. Hierbij zou de beweegpiet en de placemat wederom ingezet kunnen worden. Verder zouden er doelgroepgerichte interventies ontwikkeld kunnen worden. Deze interventies zouden zich dan bijvoorbeeld kunnen richten op allochtonen, op kinderen met overgewicht of op ouders.

Summary

Overweight and obesity are one of the most serious threats for the public health at this moment. Overweight and obesity are linked to many other health problems, and therefore it is important to decrease the amount of overweighted people in The Netherlands. In order to make people aware of the fact that eating healthy and exercising is very important, many campaigns have been started. Most of these campaigns focus on children, because it is possible to prevent children from getting overweight. Apart from this, the campaigns can influence the (un)healthy eating- and exercising habits, which are developed in childhood. One of these campaigns, which have the aim to prevent children from getting overweight, is 'Noord-Kennemerland gezond weer op', a campaign initiated by the GGD Noord-Kennemerland. The campaigns target group were children from 4 to 10 years old. The campaign included a lesson from a 'zwarte piet' (a figure from a Dutch holiday), who taught the children that eating healthy and exercising is very important for your health. Another part of the campaign was a placemat with information about eating healthy and exercising. The campaign is initiated and implemented by a workgroup, named 'FLASH!'. The members of this group were; the GGD Noord-Kennemerland and the officials of public health from the region. The Sportbureau Alkmaar and the Sportbureau Langedijk helped with the campaigns implementation.

In this report, research has been done about what should be the focus of a campaign, which has the aim to prevent children from getting overweight. Within this research, we focused on influencing the determinants of behavior. In order to be able to conclude which determinants are important within prevention of children's overweight, we focused on the influence of the determinants on the healthy eating- and exercising behavior of the children. In order to investigate which effects are achieved by campaigns in general, we evaluated the campaign: 'Noord-Kennemerland gezond weer op'. The research questions are:

1. Which determinants of behavior influence children's eating- and exercising behavior?

2. How did the implementation of the campaign: 'Noord-Kennemerland gezond weer op' go?

2a. Did the implementation of the campaign go as was expected?

2b. Did the campaign reach its target group?

2c. Did the target group (children and their parents) appreciate the campaign?

2d. Which effects are achieved with the campaign?

We used the Theory of Planned Behavior (TPB) (Ajzen, 1991) in order to answer the first research question. We researched if and how the determinants of behavior, as stated in the

TPB, influence the children's eating- and exercising behavior. The data for this part of the research has been obtained through questionnaires, which were filled in by 429 children (7 to 10 years old). The parents of these children also filled in a questionnaire. This data was used to investigate the correlation between parents and the children's behavior.

The second research question has been answered by doing a process evaluation (question 2a) and an impact evaluation (questions 2b, 2c and 2d) for the campaign: 'Noord-Kennemerland gezond weer op'. The process evaluation consisted of interviews with some of the members of the workgroup. With these interviews, we were able to find the problems and the successes of the campaigns implementation.

The research questions of the impact evaluation have been answered by data from a quasi-experimental design. In this experiment, we had four research groups: one in which the children had had the placemat and the lesson of the 'zwarte piet', one in which the children only had had the placemat, one in which the children only had had the lesson and one in which the children had had no intervention.

In order to get data for this part of the research, we used questionnaires. In total 429 children and 170 parents filled them in. All children filled a questionnaire in individually, while they were at school. The parents received a questionnaire from the children and they filled it in at home. Afterwards they could send it back to the GGD. With the results of these questionnaires we will be able to answer research question 1 and the impact evaluation research questions.

Research question one has been answered as follows: the determinants intention and perceived behavioral control influence the eating- and exercising behavior of children. The attitude and the subjective norm influence the behavior indirectly, because they influence the intention.

These correlations are the same as stated in the TPB. The most important difference is the strong influence of the parents. The parents influence the behavior of the children with their own behavior, but also through the subjective norm.

Considering the results of the impact evaluation, we can conclude that the campaign 'Noord-Kennemerland gezond weer op' reached many children (8.175 children in the region had the lesson of the 'zwarte piet', and even more children got the placemat). Both the children and their parents appreciated the campaign. Further, we found some significant effects of the campaign. These effects are mainly knowledge- and attitude-effects. The group of children who had the lesson and the placemat, know better how much fruit they have to eat during a day and how many hours a day they have to exercise, than the children who had not had the intervention. The children have a more positive attitude about eating healthy and exercising if they participated in the campaign. The lesson of the 'zwarte piet' influenced mainly the

knowledge of the children, while the placemat conducted a attitude change. We did not find any effects for the parents.

We can conclude from the interviews with the workgroup that the initiation and the implementation of the campaign went well, but the dividing of the tasks and the spending of time was not clear. Recommendations for the GGD (as project manager) are:

- Point one project manager and make sure that everybody knows who this is;
- Make clear agreements about dividing the tasks and the time to be spend;
- Make clear agreements about who should have contact with the press and how this should happen;
- Make clear agreements about a follow-up project and when this project will start.
- Make sure that everybody does his/ her task (in this research not every school gave the placemat to the children).

Overall we can say that the campaign has been a success and that it was responsible for important knowledge- and attitude-effects. Follow-up campaigns should be focussing on attitude, subjective norm and perceived behavioral control in order to make sure that children develop a positive intention towards the behavior. The lesson of the 'zwarte piet' and the placemat could be a part of this campaign. Follow-up campaigns could also focus on specific target groups. Examples of these target groups are: children with obesity or parents.

Voorwoord

Eind oktober 2004 kwam ik terug in Nederland na een stage van vier maanden in Costa Rica. Daarna ben ik op zoek gegaan naar een afstudeeropdracht. Op internet zag ik dat de GGD in Alkmaar op zoek naar een afstudeerder was. Deze afstudeerder moest per 1 november 2004 kunnen beginnen en een project ter preventie van overgewicht bij jonge kinderen evalueren. Het leek mij een erg interessant project, en gelukkig had de GGD nog niemand gevonden. Zo kwam het dat ik aan mijn afstudeertraject begon, een week na mijn aankomst in Nederland.

De vragenlijsten moesten erg snel ontwikkeld worden, omdat de afname van deze vragenlijsten gepland was in december. Gelukkig is dit, en de rest van het traject, goed verlopen en hiervoor wil ik een aantal mensen bedanken.

Ten eerste wil ik Mirjam Galetzka en Nelly Kraan heel erg bedanken voor hun begeleiding tijdens mijn afstuderen. Ik heb veel gehad aan jullie commentaar en aanwijzingen en ik hoop dat dit ook te zien is aan dit verslag. Verder wil ik Maaïke de Wit bedanken voor de plezierige begeleiding bij de GGD. Ik vond het erg fijn dat je altijd beschikbaar was voor vragen en suggesties. Ook wil ik Saskia Kloet bedanken voor haar antwoorden op mijn statistische vragen. Ik wil natuurlijk Erno bedanken, bedankt voor je vertrouwen in mij en het motiveren als ik even geen zin meer had. Tenslotte wil ik mijn ouders bedanken voor alles wat zij voor mij doen.

Ik heb met veel plezier aan dit onderzoek gewerkt bij de GGD Noord-Kennemerland en ik hoop met nog meer plezier voor de GGD te werken!

Loes van den Berg,

Amsterdam, 13 mei 2005.

Inhoudsopgave

Samenvatting

Summary

Voorwoord

Inhoudsopgave.....	13
1. Inleiding	15
1.1 Doel onderzoek	15
1.2 Project 'Noord-Kennemerland gezond weer op'	16
1.3 Evaluatie project	19
1.4 Onderzoeksopzet.....	22
1.5 Opbouw rapport.....	23
2. Theoretische achtergrond	25
2.1 Theory of Planned Behavior.....	25
2.2 Definitie overgewicht en obesitas.....	27
2.3 Prevalentie overgewicht en obesitas.....	28
2.4 Oorzaken overgewicht en obesitas	30
2.5 Gevolgen overgewicht en obesitas	32
2.6 Preventie en behandeling van overgewicht	32
3. Procesevaluatie	35
3.1 Onderzoeksvraag en deelonderzoeksvragen.....	35
3.2 Betrokkenen	35
3.3 Methode	36
3.4 Resultaten Procesevaluatie.....	38
3.5 Conclusie	43
4. Effectevaluatie.....	45
4.1 Onderzoeksvragen.....	45
4.2 Doelgroep.....	46
4.3 Onderzoek bij jonge kinderen	46
4.4 Methode	48
4.5 Pretest	55
4.6 Verwerking op basis van statistische analyse.....	57
4.7 Resultaten Effectevaluatie	57
4.8 Respondenten	58
4.9 Vergelijking onderzoeksgroepen.....	59
4.10 Bereik en bekendheid project.....	60
4.11 Beoordeling van het project.....	61
4.12 Effecten met betrekking tot kennis, attitude en intentie.....	63
4.13 Invloed van gedragsdeterminanten	67
4.14 Invloed demografische variabelen	72
4.15 Conclusie	76
5. Conclusie	79
5.1 Invloed van gedragsdeterminanten	79
5.2 Algemene conclusie 'Noord-Kennemerland gezond weer op'	80

6. Discussie.....	83
6.1 Toepasbaarheid TPB.....	83
6.2 Beïnvloeding van de resultaten	86
6.3 Allochtone kinderen	88
6.4 Bewegen en gezond eten: niet samen 'gezond leven'.....	88
7. Aanbevelingen	89
7.1 Opzet en uitvoering van nieuwe projecten	89
7.2 Vervolgonderzoek.....	89
7.3 Vervolginterventie	91
Literatuur	95
Bijlagen	101
Bijlage 1.1: Interviewschema projectgroep	101
Bijlage 1.2: Uitgewerkte interviews projectgroep.....	1024
Bijlage 2.1: Vragenlijst voor kinderen uit groep 1 en 2.....	10337
Bijlage 2.2: Vragenlijst voor de kinderen uit groep 4 t/m 6	1040
Bijlage 2.3: Vragenlijst ouders.....	10547

1. Inleiding

In dit hoofdstuk zal besproken worden waarom dit onderzoek gedaan wordt en welke onderzoeksvragen beantwoord zullen worden in dit rapport.

Overgewicht wordt gezien als één van de belangrijkste bedreigingen voor de volksgezondheid van Nederland op dit moment. Overgewicht is niet alleen een probleem bij volwassenen, maar ook bij kinderen. Uit een rapport van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (Kreijl et al., 2004) blijkt dat in 1997 de prevalentie van het aantal 6-jarige meisjes met overgewicht verdubbeld is sinds 1980. De prevalentie van het aantal 6-jarige jongetjes met overgewicht is zelfs verdrievoudigd. Omdat leef- en voedingsgewoonten volgens dit rapport aangeleerd worden op jonge leeftijd, is het erg belangrijk dat kinderen en hun ouders zich ervan bewust worden dat gezond eten en bewegen belangrijk is. Om ervoor te zorgen dat kinderen zich hiervan bewust worden, is er door het NISB (Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen) een landelijke campagne gestart ter preventie van overgewicht bij kinderen en volwassenen. Dit is de campagne FLASH! (Fietsen, Lopen, Actiemomenten, Sporten en Huishoudelijk werk).

In dit rapport wordt onderzocht waar een campagne ter preventie van overgewicht bij kinderen zich op zou moeten richten. Hierbij wordt de nadruk gelegd op het beïnvloeden van gedragsdeterminanten. Om te kunnen vaststellen welke gedragsdeterminanten belangrijk zijn bij preventie van overgewicht bij kinderen wordt in dit onderzoek gekeken naar invloed van deze determinanten op het gezonde eet- en beweeggedrag van kinderen. Om te onderzoeken welke effecten in de praktijk behaald worden met campagnes ter preventie van overgewicht bij kinderen, wordt één van deze campagnes geëvalueerd. Deze campagne is het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' van de GGD Noord-Kennemerland in samenwerking met FLASH!. De inhoud en doelstelling van dit project zullen uitgebreid besproken worden in paragraaf 1.3. Tenslotte wordt in dit rapport de effect- en projectgroepevaluatie besproken, die is uitgevoerd in opdracht van de GGD Noord-Kennemerland.

1.1 Doel onderzoek

Het doel van dit onderzoek is; het vaststellen van de invloed van gedragsdeterminanten op het gezonde eet- en beweeggedrag bij kinderen. De eerste hoofdonderzoeksvraag luidt hierbij als volgt:

1. Welke gedragsdeterminanten zijn van invloed op het eet- en beweeggedrag van kinderen?

De tweede hoofdonderzoeksvraag komt voort uit de praktijk en is gebaseerd op de doelstellingen van de GGD Noord-Kennemerland voor het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op'. De tweede hoofdonderzoeksvraag luidt als volgt:

2. Hoe is het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' verlopen?

Deelonderzoeksvragen hierbij zijn:

2a. Is het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' uitgevoerd zoals van tevoren beoogd was?

2b. Heeft het project de doelgroep bereikt?

2c. Hoe beoordelen de betrokkenen (kinderen en ouders) het project?

2d. Welke effecten zijn bereikt met het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op'?

Om de eerste onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden zal de Theory of Planned Behavior (TPB) (Ajzen, 1991) gebruikt worden. Hierbij zal onderzocht worden of de gedragsdeterminanten, zoals deze in de TPB vastgelegd zijn, ook van toepassing zijn voor kinderen die gezond moeten eten en bewegen. Deze theorie zal verder uiteengezet worden in paragraaf 2.1. Om te kunnen onderzoeken of deze theorie relevant is voor het beïnvloeden van het gedrag van kinderen met betrekking tot gezonde voeding en bewegen, zullen de gedragsdeterminanten van een aantal kinderen van 4 t/m 10 jaar in kaart worden gebracht. Dit zal gedaan worden als onderdeel van het onderzoek bij het project van de GGD Noord-Kennemerland; 'Noord-Kennemerland gezond weer op'.

De tweede onderzoeksvraag zal beantwoord worden door een procesevaluatie (projectgroepevaluatie) en een effectevaluatie uit te voeren van het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op'.

1.2 Project 'Noord-Kennemerland gezond weer op'

In deze paragraaf zullen de aanleiding, de inhoud en de doelen van het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' besproken worden.

1.2.1 Aanleiding project

In aansluiting op landelijk preventiebeleid is 'overgewicht' als speerpunt opgenomen in het Lokaal Gezondheids Beleid (LGB) van de gemeenten in de regio Noord-Kennemerland. Vanuit dit Lokaal Gezondheids Beleid is een structurele werkgroep 'Leefstijl' opgericht om de gezondheidsproblemen in de regio gezamenlijk aan te pakken. Deze werkgroep bestaat uit de GGD Noord-Kennemerland en drie ambtenaren volksgezondheid die de gemeenten in de regio vertegenwoordigen. De werkgroep heeft besloten zich aan te sluiten bij de landelijke campagne FLASH!, een project dat zich richt op het voorkomen van overgewicht. Ondersteund door deze landelijke campagne is er een project ter preventie van overgewicht

georganiseerd: het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op'. De doelgroep van dit project waren kinderen uit groep 1 t/m 6 van de basisschool (dit zijn kinderen van 4 t/m 10 jaar). Voor de uitvoering van dit project is een niet-structurele projectgroep opgericht, die verder in dit rapport de projectgroep FLASH! genoemd zal worden. De samenstelling van deze projectgroep zal besproken worden in hoofdstuk 3.

1.2.2 Inhoud project

Het project is uitgevoerd in de Sinterklaasperiode (rond 5 december) en bestond uit de volgende vijf onderdelen:

1. *Placemats*

Alle kinderen van groep 1 t/m 6 in de regio ontvingen een placemat (de zogenaamde FLASH!-klok). De FLASH!-klok bevat ludieke informatie en tips over voeding en bewegen en is ontwikkeld door het campagneteam van FLASH!. Deze informatieve placemats moesten kinderen en hun ouders 'goed wakker schudden'.

2. *Beweegpieten op school*

De boodschap werd versterkt doordat er beweegactiviteiten plaatsvonden op de scholen. Dit gebeurde door 'beweegpieten', die een bezoek brachten aan de basisschool. Deze pieten deden tijdens reguliere gymlessen beweegoefeningen met de kinderen en zij gaven voorlichting over gezonde voeding. Bijvoorbeeld: "eet een appel, dat is gezond". In figuur 1.1 is een les van de beweegpiet te zien.

Figuur 1.1: les van de beweegpiet

3. Kleurwedstrijd

Er zijn drie kleurplaten ontwikkeld, één voor groep 1 en 2, één voor groep 3 en 4 en één voor groep 5 en 6. De scholen hebben deze drie kleurplaten ontvangen en konden zelf beslissen of ze deze kopieerden en uitdeelden aan de kinderen. De kinderen konden de kleurplaten terugsturen naar de GGD Noord-Kennemerland en maakten hiermee kans op een prijs (er was één prijs beschikbaar voor elke leeftijdscategorie).

4. Persbericht

Voor het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' is ook de regionale pers benaderd. Het was de bedoeling dat de inwoners in het plaatselijke nieuws zouden lezen over de campagne. Hiervoor werd van elke gemeente een wethouder of ambtenaar volksgezondheid geïnterviewd. De GGD heeft een basis voor een persbericht opgesteld, de gemeenten verzonden het persbericht.

5. Poster en overig materiaal

Het landelijke FLASH!-Campagneteam had diverse materialen (posters en flyers) tot haar beschikking. Via bibliotheken, buurthuizen en diverse andere locaties zijn deze materialen op grote schaal verspreid.

1.2.3 Uitvoering project

De GGD heeft voor dit project alle scholen in de regio Noord-Kennemerland benaderd. Onder deze regio vallen acht gemeentes: Alkmaar, Bergen, Castricum, Graft-De Rijk, Heerhugowaard, Heiloo, Langedijk en Schermer. Alle basisscholen in deze gemeenten ontvingen eind oktober 2004 een brief van de GGD met uitleg over het project. Bij deze brief zat een formulier, waarop de scholen konden aangeven of ze interesse hadden in een les met een beweegpiet en of ze deze beweegpiet zelf konden regelen.

Alle beweegpieten zijn in de gemeente Alkmaar door het sportbureau Alkmaar en de GGD geregeld. In de andere gemeenten moesten de scholen de beweegpieten zelf regelen. De GGD zorgde voor de scholen buiten Alkmaar voor een draaiboek van de les. De beweegpieten in Alkmaar waren CIOs-studenten, die tegen een kleine vergoeding en verkleed als zwarte piet, de beweegles met de kinderen deden. De inhoud van de les is opgesteld door het Sportbureau Alkmaar.

De placemats zijn uiteindelijk half november 2004 naar alle scholen in Noord-Kennemerland opgestuurd. Bij deze placemats zat een brief waarin stond dat het de bedoeling was dat de school de placemats uitdeelde aan de kinderen van groep 1 t/m 6. De beweegpieten zijn in de weken voor sinterklaas (eind november 2004) langsgekomen op de scholen.

1.2.4. Doelen project

Het doel van het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' was om op een prikkelende en informerende manier de bewustwording en kennis met betrekking tot gezonde voeding en beweging in de regio te verhogen. De GGD Noord-Kennemerland heeft van tevoren concrete doelstellingen voor het project opgesteld (tabel 1.1).

Tabel 1.1: doelstellingen van het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' van de GGD Noord-Kennemerland (GGD Noord-Kennemerland, 2004)

Bekendheid	1. Kinderen uit de regio Noord-Kennemerland van 4 t/m 9 jaar kennen het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op'. 2. Ouders van kinderen uit de regio Noord-Kennemerland van 4 t/m 9 zijn bekend met het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op'.
Bereik	3. 95% van de kinderen van 4 t/m 9 jaar in de regio Noord-Kennemerland hebben een placemat (FLASH!- klok) in de week 47, 48 of 49 ontvangen.
Kennis	4. 50% van de kinderen in de regio kennen de beweegnorm (ze weten dat ze een uur per dag moeten bewegen). 5. 35% van de ouders van kinderen van 4 t/m 9 jaar is bekend met de voedingsnorm (2 stuks fruit, 2 ons groenten, 1,5 liter water).
Attitude	6. 50% van de kinderen in de regio hebben een positieve attitude t.o.v. bewegen.
Intentie	7. 30% van de ouders is van plan om zich tenminste 5 dagen in de week te houden aan de voedingsnorm voor hun kinderen.

1.3 Evaluatie project

Omdat 'Noord-Kennemerland gezond weer op' het eerste project is van de regionale werkgroep FLASH!, is het belangrijk om dit project te evalueren. Ten eerste zal de voorbereiding, ontwikkeling en uitvoering van de interventie geëvalueerd worden (procesevaluatie). Bij een procesevaluatie probeert men zo nauwkeurig mogelijk in kaart te brengen wat er feitelijk gebeurt bij de voorbereiding, ontwikkeling en uitvoering van de interventie (Damoiseaux, Van der Molen & Kok, 1998). De nadruk ligt meestal op middelenallocatie, dat wil zeggen de aanwending van hulpbronnen (tijd, personeel, financiën, media en materialen) en op de beoordeling van deelnamecijfers en andere geregistreerde gegevens (bijvoorbeeld de participatiegraad) (Damoiseaux et al., 1998).

Ten tweede zal onderzocht worden of het project de beoogde doelstellingen heeft bereikt (effectevaluatie). Bij een effectevaluatie gaat het om de vraag of de interventie voldaan heeft aan de doelstelling (Damoiseaux et al., 1998).

1.3.1 Onderzoeksvragen

De hoofdonderzoeksvragen zijn reeds genoemd in paragraaf 1.2 en luiden als volgt:

- 1. Welke gedragsdeterminanten zijn van invloed op het gedrag van kinderen?**
- 2. Hoe is het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' verlopen?**

De volgende onderzoeksvragen komen voort uit de doelstellingen van de GGD Noord-Kennemerland. Eerst zullen de onderzoeksvragen voor de procesevaluatie aan bod komen, waarna de onderzoeksvragen voor de effectevaluatie behandeld worden.

Onderzoeksvragen procesevaluatie

De hoofdonderzoeksvraag voor de procesevaluatie luidt als volgt:

- 3. Is het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' uitgevoerd zoals van tevoren beoogd was?**

De deelvragen, die helpen om de hoofdvraag te beantwoorden, zijn:

- 3a. Is de tijdsinvestering van de betrokkenen geweest zoals van tevoren verwacht was?*
- 3b. Is de samenwerking verlopen zoals van tevoren beoogd?*
- 3c. Is de projectcoördinatie verlopen zoals van tevoren beoogd was?*
- 3d. Wat zijn de knelpunten en successen van het gehele proces gebleken?*
- 3e. Zijn de vooraf begrote kosten overschreden?*

Onderzoeksvragen effectevaluatie

Er zijn drie onderzoeksvragen, die betrekking hebben op de effectevaluatie. De eerste vraag gaat over de bekendheid en het bereik van het project. De tweede onderzoeksvraag gaat over de beoordeling van het project en de laatste onderzoeksvraag gaat over de effecten van het project. Bij de laatste onderzoeksvraag zal voornamelijk gekeken worden naar de effecten van de les van de beweegpiet en van de FLASH!-klok (de placemat). De effecten van de poster, het interview en de kleurwedstrijd zijn erg moeilijk te meten, omdat het onduidelijk is wie er exact zijn blootgesteld aan deze onderdelen. De onderzoeksvragen voor de effectevaluatie luiden als volgt:

4. Heeft het project de doelgroep bereikt?

4a. Hebben alle deelnemende kinderen de placemat ontvangen?

4b. Kennen alle deelnemende kinderen en hun ouders het project?

5. Hoe beoordelen de betrokkenen (kinderen en ouders) het project?

5a. Vonden de kinderen de onderdelen van het project leuk, duidelijk, interessant en mooi?

5b. Vonden de ouders de onderdelen van het project informatief, duidelijk, overzichtelijk, interessant en nuttig?

6. Welke effecten zijn bereikt met het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op'?

6a. Hebben de kinderen, die deelgenomen hebben aan het project meer kennis met betrekking tot de beweegnorm en de voedingsnorm dan kinderen die niet deelgenomen hebben?

6b. Hebben de kinderen, die deelgenomen hebben aan het project een positievere attitude ten opzichte van bewegen dan kinderen die niet deelgenomen hebben?

6c. Hebben de ouders van kinderen die deelgenomen hebben aan het project meer kennis met betrekking tot de beweegnorm en de voedingsnorm dan ouders van kinderen die niet deelgenomen hebben?

6d. Hebben de ouders van de kinderen die deelgenomen hebben aan het project meer de intentie om zich aan de voedingsnorm voor hun kinderen te houden dan ouders van kinderen die niet deelgenomen hebben?

De onderzoeksvragen over de procesevaluatie komen aan bod in hoofdstuk 3. De eerste hoofdvraag en de onderzoeksvragen 4, 5 en 6 komen aan bod in het hoofdstuk 4.

1.4 Onderzoeksopzet

Onderzoeksvraag 1 (Welke gedragsdeterminanten zijn van invloed op het gedrag van kinderen?) zal beantwoord worden door middel van een kwantitatief onderzoek. Kinderen uit groep 1 t/m 6 zullen individueel een schriftelijke vragenlijst invullen terwijl zij op school zitten. Door middel van de antwoorden van deze kinderen zal vastgesteld worden welke gedragsdeterminanten invloed hebben op het gezonde eet- en beweeggedrag van de kinderen.

Onderzoeksvraag 2 (Hoe is het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' verlopen?) wordt, zoals in paragraaf 1.3 reeds genoemd is, gesplitst in een procesevaluatie en een effectevaluatie. De onderzoeksvraag van de procesevaluatie (Is het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' uitgevoerd zoals van tevoren beoogd was?) zal beantwoord worden door middel van interviews met leden van de projectgroep die het project opgezet en uitgevoerd hebben.

De onderzoeksvragen van de effectevaluatie worden, net als onderzoeksvraag 1, beantwoord door middel van een kwantitatief onderzoek, een quasi-experiment. Bij dit quasi-experiment bestaan vier onderzoeksgroepen, één groep die zowel de placemat als de les van de beweegpiet heeft gehad, één groep die alleen de placemat heeft gehad, één groep die alleen de les van de beweegpiet heeft gehad en één groep die geen interventie heeft gehad.

Aan de hand van een vergelijking tussen de onderzoeksgroepen zal vastgesteld worden of het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' effect heeft gehad. Het meetinstrument is een schriftelijke vragenlijst, die eventueel mondeling afgenomen kan worden bij de kinderen die nog niet kunnen lezen en schrijven. Er is dus voor dit onderzoek één vragenlijst ingevuld door de kinderen. Aan de hand van deze vragenlijsten zullen zowel onderzoeksvraag 1 als de onderzoeksvragen van de effectevaluatie beantwoord worden.

1.4.1 Beschrijving onderzoekspopulatie

De vragenlijsten voor de kinderen uit groep 4 t/m 6 zijn afgenomen op negen verschillende scholen, namelijk: De Kennemerpoort, De Burijn, De Zes wielen, De Prinsenhof, De Gondelier, De Jules Verne en Sint Radboud. Deze scholen staan allemaal in Alkmaar, behalve de Sint Radboud die in Heiloo staat. Wegens praktische redenen was het niet mogelijk om meerdere scholen buiten Alkmaar deel te laten nemen aan het onderzoek. De vragenlijsten voor de kinderen uit groep 1 en 2 zijn afgenomen op De Zes wielen (lokatie voor groep 1 t/m 4) en de Kardinaal de Jong school. Deze scholen staan beiden in Alkmaar. Bij het grootste gedeelte van de scholen zijn drie klassen ondervraagd (groep 4, 5 en 6). Bij vijf van de negen scholen is een beweegpiet op bezoek geweest en alle scholen hebben de FLASH! placemat ontvangen (niet iedere school heeft deze echter uitgedeeld). Een overzicht is te zien in tabel 1.2.

Tabel 1.2 Beschrijving van de scholen, waar het onderzoek heeft plaatsgevonden

Naam school	Plaats school	School identiteit	Aantal kinderen	Groep	Beweeg piet	Place-mat
De Kennemerpoort	Alkmaar	Openbaar	75	4, 5/6 & 6	Ja	Ja
De Buriijn	Alkmaar	Rooms Katholiek	72	4, 5 & 6/7	Ja	Nee
De Zes wielen	Alkmaar	Openbaar	60	4, 5 & 6	Ja	Ja
De Prinsenhof	Alkmaar	Protestants Christelijk	73	4, 5 & 6	Nee	Nee
De Gondelier	Alkmaar	Rooms Katholiek	45	4 & 5	Nee	Ja
Jules Verne	Alkmaar	Openbaar	55	4, 5 & 6	Nee	Ja
Sint Radboud	Heiloo	Rooms Katholiek	55	4 & 5	Ja	Ja
De Zes wielen	Alkmaar	Openbaar	34	1	Ja	Ja
Kardinaal de Jong	Alkmaar	Rooms Katholiek	26	1/2	Nee	Ja

Omdat tijdens de afname van de vragenlijsten bleek dat niet alle scholen de placemat hadden uitgedeeld, was het niet mogelijk om twee onderzoeksgroepen te hanteren. Er worden daarom in plaats van twee onderzoeksgroepen vier onderzoeksgroepen vergeleken bij dit onderzoek. Deze onderzoeksgroepen zullen nader beschreven worden in hoofdstuk 4.

1.5 Opbouw rapport

In hoofdstuk 2 wordt achtergrondinformatie gegeven over overgewicht bij kinderen en de oorzaken en gevolgen hiervan. Ook wordt in dit hoofdstuk de Theory of Planned Behavior besproken. In hoofdstuk 3 worden de opzet en resultaten van de procesevaluatie besproken. Daarna zal in hoofdstuk 4 beschreven worden hoe de effectevaluatie is opgezet en wat de resultaten van deze evaluatie zijn. Vervolgens zullen in hoofdstuk 5 conclusies getrokken worden. In hoofdstuk 6 is er ruimte voor discussie en tenslotte zullen in hoofdstuk 7 aanbevelingen gedaan worden voor vervolgonderzoek en verdere interventies.

2. Theoretische achtergrond

In dit hoofdstuk wordt uiteengezet welke theorie gebruikt zal worden in dit onderzoek en waarom. Verder zal er ingegaan worden op wat overgewicht precies is, hoeveel het voorkomt bij kinderen in Nederland, en wat de oorzaken en gevolgen van overgewicht zijn.

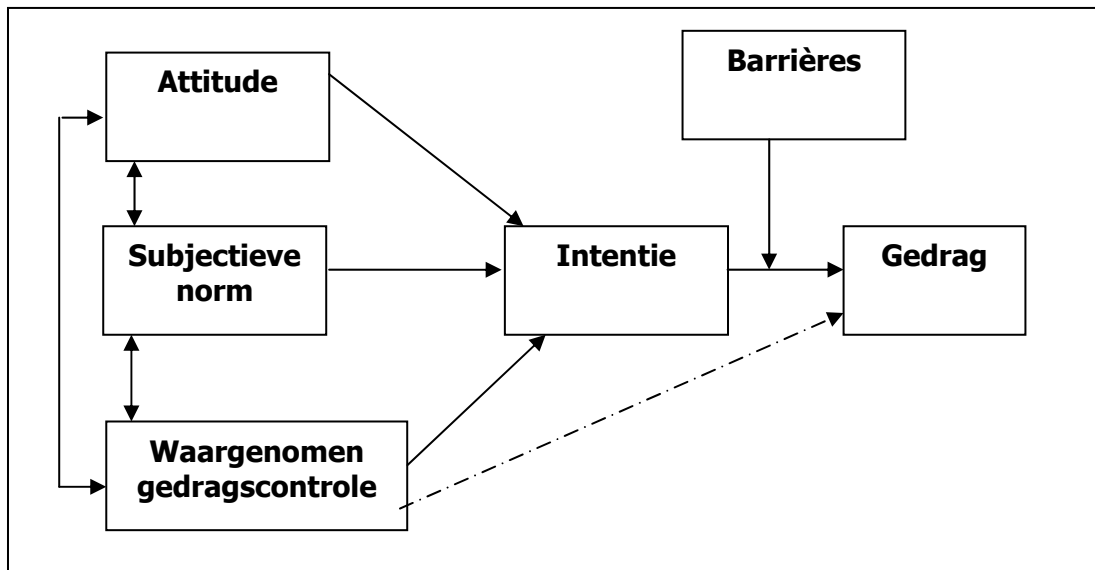
2.1 Theory of Planned Behavior

Er zijn verschillende theorieën die gedragsdeterminanten en hun invloed op gedrag beschrijven. In deze paragraaf zal kort beschreven worden waarom er voor gekozen is om de Theory of Planned Behavior (Ajzen, 1991) als leidraad te gebruiken bij dit onderzoek. Daarna zullen in paragraaf 2.1.1 de verschillende determinanten, die van belang zijn bij de Theory of Planned Behavior, nader toegelicht worden.

Er is gekozen om de TPB te gebruiken bij dit onderzoek, omdat deze theorie de gedragsdeterminanten van gezondheidsgedrag duidelijk omschrijft. Aan de hand van deze theorie kan onderzocht worden welke determinanten van invloed zijn op het gezonde eet- en beweeggedrag van kinderen. Ajzen geeft in voorbeeldvragenlijsten duidelijk aan hoe de variabelen gemeten zouden moeten worden en wat de verschillende determinanten precies inhouden (Ajzen, 2002). Ook blijkt uit onderzoek van Godin en Kok (1996) dat de determinanten van de TPB van toepassing zijn voor gezondheidsgerelateerd gedrag bij volwassenen.

2.1.1 Gedragsdeterminanten

In deze paragraaf zullen kort de gedragsdeterminanten van de TPB (Ajzen, 1991) besproken worden. De Theory of Planned Behavior gaat ervan uit dat de intentie om een bepaald gedrag uit te voeren een goede voorspeller is van het daadwerkelijke gedrag. Deze gedragsintentie wordt beïnvloed door drie determinanten: de attitude, de subjectieve norm en de waargenomen gedragscontrole. De waargenomen gedragscontrole heeft echter meer invloed dan de andere twee determinanten, omdat deze determinant ook nog direct invloed op het gedrag heeft. De intentie voorspelt in principe het gedrag, maar dit is niet in alle gevallen zo. Als er barrières optreden blijkt kan de gedragsintentie het gedrag niet goed meer voorspellen. Verder hebben de attitude, de subjectieve norm en de waargenomen gedragscontrole ook invloed op elkaar onderling. Het model is schematisch weergegeven in figuur 2.1.

Figuur 2.1: Theory of Planned Behavior (Ajzen, 1991).

Attitude

De attitude is de houding van iemand ten opzichte van het uitvoeren van bepaald gedrag. Deze houding wordt bepaald door verwachtingen over de gevolgen van het gedrag en de waardering van deze gevolgen. Een voorbeeld van een attitude is een kind dat bewegen leuk vindt, de attitude van dit kind ten opzichte van bewegen is dan positief.

Subjectieve norm

De subjectieve norm bestaat uit de mening van belangrijke anderen (familie, vrienden, collega's) en de mate waarin de persoon hiermee rekening wil houden. Deze twee aspecten van de subjectieve norm worden de normative belief en motivation to comply genoemd. Als een kind bijvoorbeeld denkt dat zijn ouders van hem verwachten dat hij elke dag fruit eet (normative belief), en hij wil graag doen wat zijn ouders van hem verwachten (motivation to comply), dan zal hij geneigd zijn om elke dag fruit te eten.

Waargenomen gedragscontrole

De waargenomen gedragscontrole wordt bepaald door de mate waarin iemand denkt dat hij in staat is om een bepaald gedrag uit te kunnen voeren. Het gaat er hierbij om dat de persoon het idee heeft dat hij zelf kan beslissen of hij wel of niet het gedrag kan vertonen. Als een kind bijvoorbeeld elke dag wil sporten, maar hij moet door zijn moeder naar de sportclub gebracht worden en zij kan niet elke dag, dan zal het kind niet elke dag sporten. Het kind heeft in dit geval niet veel controle over het uitvoeren van dit gedrag en daarom zal de waargenomen gedragscontrole laag zijn. Omdat de gedragscontrole ook direct invloed heeft op het gedrag is dit een erg belangrijke determinant.

Intentie

De intentie is de mate waarin iemand van plan is om een bepaald gedrag te gaan uitvoeren. Deze determinant heeft direct invloed op het daadwerkelijke gedrag en wordt beïnvloed door de andere determinanten.

Barrières

Intenties voorspellen wel in het algemeen het gedrag, maar het is ook mogelijk dat de intentie positief is, maar het gedrag toch niet uitgevoerd wordt. Dit kan komen door onverwachte barrières, die ervoor zorgen dat het gedrag niet uitgevoerd kan worden (Meertens, Schaalma, Brug & de Vries, 2001). Als een kind bijvoorbeeld de intentie heeft om elke dag buiten te spelen, maar hij houdt niet van buitenspelen in de regen. Dan zal hij niet buiten gaan spelen als het regent, terwijl hij wel de intentie heeft om elke dag buiten te spelen.

Nu is het de vraag welke determinanten van deze theorie van belang zijn bij de preventie van overgewicht bij kinderen. Voordat hierop ingegaan wordt (in hoofdstuk 4) wordt eerst uiteengezet wat overgewicht is, wat de oorzaken en gevolgen zijn en hoe overgewicht voorkomen kan worden.

2.2 Definitie overgewicht en obesitas

De laatste jaren is de prevalentie van overgewicht bij kinderen en jongeren sterk toegenomen in Nederland, maar ook in de rest van Europa (Bruil, Hosli, Dijkstra, Renders, Fredriks & Verloove-Vanhorick, 2002). Niet alleen de prevalentie stijgt, de zwaarste kinderen worden ook zwaarder (Bruil et al., 2002). Hiermee volgt Nederland de trend die in de Verenigde Staten al enige tijd eerder is ingezet. In de volgende paragrafen zal uiteengezet worden wanneer een kind overgewicht heeft.

Overgewicht is een overmaat aan lichaamsvet (Bulk-Bunschoten, Renders, van Leerdam & HiraSing, 2004). Deze overmaat aan lichaamsvet kan ontstaan door het toenemen van het aantal vetcellen en door het toenemen van de gemiddelde grootte van de vetcellen (Bulk-Bunschoten, et al., 2004). Obesitas is een ernstige overmaat aan lichaamsvet. Er zijn meerdere methoden om overgewicht vast te stellen, bijvoorbeeld de middelomtrekmeting en de huidplooimeting (Bulk-Bunschoten et al., 2004). Bij volwassenen wordt meestal de Body Mass Index (BMI) gebruikt. Deze index wordt gemeten door het gewicht van de persoon te delen door de lengte in het kwadraat (kg/m^2). Als de BMI groter of gelijk is aan 25, wordt gesproken van overgewicht. Bij een BMI groter dan 30 wordt gesproken van obesitas (Renders, 2003).

Voor kinderen is overgewicht en obesitas moeilijker vast te stellen, omdat rekening gehouden moet worden met de groei, leeftijd en ontwikkelingsstadia van kinderen (Renders, Seidell, van Mechelen & Hirasing, 2003). Door de International Obesity Task Force van de WHO

wordt echter aanbevolen om de BMI te gebruiken als maat voor overgewicht bij kinderen (International Obesity Task Force, 1998). In een artikel van Cole et al. (2000) wordt de BMI ook als standaardmethode aangegeven om overgewicht bij kinderen vast te stellen. De afkapwaarden die voor volwassenen bestaan, moeten dan echter wel gecorrigeerd worden voor de leeftijd en het geslacht van het kind. Dit resulteert in de afkapwaarden van tabel 2.1. Bij het vaststellen van overgewicht en obesitas met behulp van deze afkapwaarden moet echter ook rekening gehouden worden met de lichaamsbouw, het puberteitsstadium, de etniciteit en de verdeling van het vet over het lichaam van het kind (Bulk-Bunschoten, et al., 2004).

Tabel 2.1: BMI afkapwaarden voor jongens en meisjes van 2 t/m 12 jaar (Hirasing, Fredriks, van Buuren, Verloove-Vanhorick & Wit, 2001).

Leeftijd (jaren)	Jongens		Meisjes	
	Afkapwaarde overgewicht	Afkapwaarde obesitas	Afkapwaarde overgewicht	Afkapwaarde obesitas
2	18.41	20.09	18.02	19.81
3	17.89	19.57	17.56	19.36
4	17.55	19.29	17.28	19.15
5	17.42	19.30	17.15	19.17
6	17.55	19.78	17.34	19.65
7	17.92	20.63	17.75	20.51
8	18.44	21.60	18.35	21.57
9	19.10	22.77	19.07	22.81
10	19.84	24.00	19.86	24.11
11	20.55	25.10	20.74	25.42
12	21.22	26.02	21.68	26.67

Hieraan moet worden toegevoegd dat obesitas bij kinderen zelden een probleem op zich is. Kinderen met obesitas hebben gezondheidsproblemen (op korte termijn) en sociale problemen (Bulk-Bunschoten, et al., 2004). Bij overgewicht krijgen kinderen voornamelijk op de lange termijn gezondheidsproblemen (Bulk-Bunschoten, et al., 2004).

2.3 Prevalentie overgewicht en obesitas

Ruim 40% van de volwassen Nederlanders is te zwaar. Maar overgewicht komt niet alleen bij volwassenen voor. Steeds vaker begint overgewicht al op kinderleeftijd.

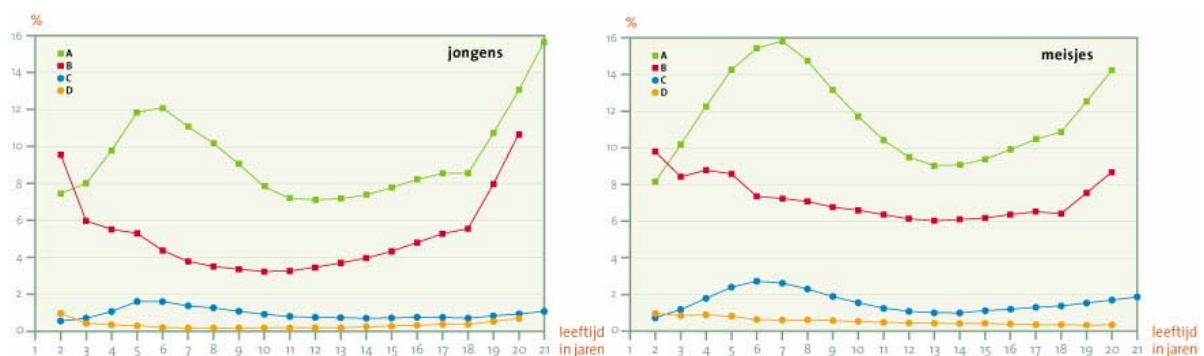
In 1996/1997 vond de vierde Landelijke Groeistudie plaats, een onderzoek naar lengte en gewicht van de Nederlandse jeugd. Hieruit bleek dat de jeugd steeds zwaarder wordt: maar liefst 13% van alle kinderen in Nederland heeft last van overgewicht (Fredriks, van Buuren, Wit & Verloove-Vanhorick, 2000). De voorgaande, derde, Landelijke Groeistudie vond plaats in 1980. In die zestien jaar tijd is overgewicht en obesitas bij kinderen sterk toegenomen (zie tabel 2.2). Die toename is vooral te merken in de leeftijdscategorie 5-11 jaar (Mathus-

Vliegen, 1998). In de tabel zijn overgewicht en obesitas gedefinieerd met de aangepaste BMI voor kinderen op basis van de gegevens van de derde Landelijke Groeistudie.

Tabel 2.2: Overgewicht en obesitas bij kinderen (0-21 jaar) in Nederland in de derde en vierde Landelijke Groeistudie (Fredriks, et al., 2000).

	1980	1996/1997	Toename van 1980 tot 1996/1997
Overgewicht			
Jongens	9,9%	13,0%	+31%
Meisjes	8,8%	13,7%	+56%
Obesitas			
Jongens	0,5%	0,9%	+80%
Meisjes	0,4%	1,5%	+225%

In figuur 2.2 zijn de percentages van kinderen met overgewicht en obesitas in 1980 en 1997 uitgezet tegen de leeftijd.

Figuur 2.2: Overgewicht en obesitas bij jongens en meisjes (0-21 jaar) in Nederland in de derde en vierde Landelijke Groeistudie. Overgewicht (A) en obesitas (C) in de vierde Landelijke Groeistudie (1996/1997) Overgewicht (B) en obesitas (D) in de derde Landelijke Groeistudie (1980)

Zoals te zien is in de figuur 2.2, varieerde in 1997 het percentage overgewicht, afhankelijk van de leeftijd, tussen de 7% en 16%. Obesitas varieerde tussen 0,5% en 1,6% bij jongens en 0,7% en 2,7% bij meisjes, afhankelijk van de leeftijd (Brugman, Meulmeester, Spee-van der Wekke, Beuker & Radder, 1995a). De prevalentie van overgewicht bij kinderen is dus toegenomen van ongeveer 4% in 1980 naar 10-12% in 1997 (afhankelijk van de leeftijd). Bij obesitas liggen deze getallen op ongeveer 0,2% in 1980 en 0,8-1,4% in 1997 (Renders et al., 2003).

Toename van de prevalentie van overgewicht en obesitas onder kinderen is zorgelijk. Overgewicht bij kinderen is namelijk gerelateerd aan overgewicht bij volwassenen. De kans is namelijk groot dat iemand die in zijn jeugd overgewicht heeft, dit zijn hele leven houdt (Renders et al., 2003). Ook worden voedingsgewoonten in de jeugd aangeleerd. Kinderen die in hun jeugd niet leren om naar hun lichaam te luisteren, zullen dit hun verdere leven ook niet doen (Kreijl et al., 2004).

2.3.1 Risicogroepen

De prevalentie van overgewicht en obesitas variëren sterk binnen verschillende etnische groepen (Renders et al., 2003). In Nederland blijkt dat de prevalentie van overgewicht en obesitas hoger ligt bij allochtone kinderen dan bij autochtone kinderen. De hoogste prevalentie wordt gevonden bij kinderen van Turkse en Marokkaanse afkomst (Renders et al., 2003, Kreijl et al., 2004).

Ook blijkt er een verband te zijn tussen de BMI van kinderen en het opleidingsniveau van ouders, de gezinsgrootte, de Sociaal Economische Status (SES) van de ouders en de regio waarin ze wonen. Kinderen met hoogopgeleide ouders blijken een lager BMI te hebben dan kinderen met laagopgeleide ouders (Fredriks et al., 2001). Verder blijkt dat kinderen, die uit een groot gezin komen een lagere BMI hebben dan kinderen, die enig kind zijn of uit een klein gezin komen (Fredriks et al., 2001). Kinderen die afkomstig zijn uit een gezin met een lage SES, hebben relatief vaker overgewicht (Moens & Braat, 2002). Tenslotte blijkt dat kinderen die in verstedelijkte gebieden wonen meer kans op overgewicht hebben (Bruil et al., 2002).

2.4 Oorzaken overgewicht en obesitas

De meeste mensen denken dat te veel eten de oorzaak is van overgewicht. Het is echter niet zo dat de Nederlander in de afgelopen decennia meer is gaan eten. Overgewicht hangt samen met veel verschillende factoren. Zo spelen genetische, sociale, culturele en gedragsfactoren een rol (Renders et al., 2003). Toch ligt de oorzaak van de toename van overgewicht voornamelijk in de overconsumptie van voeding *in verhouding tot* de mate waarin men beweegt (Kreijl et al., 2004).

2.4.1 Energiebalans

De energiebalans blijkt de belangrijkste oorzaak van overgewicht. Toch blijkt uit een onderzoek van het Voedingscentrum dat de gemiddelde energie-inname van Nederlandse kinderen de laatste tien jaar vrijwel gelijk is gebleven (Voedingscentrum, 1998). De hoeveelheid eten per kind is niet veranderd, maar de eetgewoonten zijn wel veranderd (Renders et al., 2003). De consumptie van energierijke tussendoortjes is gestegen (ILSI Europe, 2000), de consumptie van groente en fruit is sinds 1980 gedaald bij jongeren (Brugman, Meulmeester, Spee-van der Wekke & Verloove-Vanhorick, 1998), en het gebruik van gezoete frisdranken en vruchtensappen lijkt toe te nemen (Bruil et al., 2002). Deze ongezonde eetgewoonten dragen bij aan de toename in prevalentie van overgewicht en obesitas bij kinderen (ILSI Europe, 2000). Tenslotte is het aannemelijk dat ouders bij het onderzoek van het Voedingscentrum de voedinginname van hun kinderen onderrapporteren, wat een vertekend beeld geeft (ILSI Europe, 2000).

Naast de ongezonde eetgewoonten, verbruiken kinderen ook steeds minder energie. Dit wordt onder andere veroorzaakt doordat speelgelegenheden verdwijnen, het onveilige gevoel toeneemt, kinderen meer achter de computer of televisie zitten en het gebruik van de auto toeneemt (Bruil et al., 2002). Televisie kijken heeft een extra negatieve invloed, omdat dit vaak samengaat met eten. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door reclames, die geneigd zijn om de aandacht te richten op calorierijk voedsel (Robinson, 2001). Uit onderzoek blijkt dat kinderen die minstens 4 uur per dag televisiekijken een grotere BMI hebben dan kinderen die 2 uur of minder per dag kijken (Crespo, 2001).

2.4.2 Genetische invloed

Ondanks het feit dat er veel onderzoek gedaan is en wordt naar de oorzaken van overgewicht, weet men nog steeds niet precies hoe en waarom overgewicht zich bij kinderen ontwikkelt (Bruil et al., 2002). Erfelijkheid speelt wel mee, maar de sterke toename in de prevalentie van overgewicht bij kinderen kan hierdoor niet verklaard worden. Er wordt daarom algemeen aangenomen dat de sterke toename van het aantal kinderen met overgewicht voornamelijk te wijten is aan omgeving- en leefstijlfactoren (Renders et al., 2003).

Ouders

Het gewicht van de ouders blijkt een belangrijke voorspeller te zijn voor het ontstaan van overgewicht bij kinderen (Renders et al., 2003). Of dit samenhangt met genetische factoren of met de leefstijl van de ouders is niet volledig duidelijk. Voor kinderen met ouders met overgewicht blijkt de kans op overgewicht op volwassen leeftijd twee keer zo groot te zijn als het risico voor kinderen met ouders met een normaal gewicht (Whitaker, Wright, Pepe, Seidel & Dietz, 1997). Verder hebben ouders veel invloed op het eet- en beweegpatroon van hun kinderen (Bruil et al., 2002). Kinderen nemen gemakkelijk de eet- en beweeggewoonten van hun ouders over (Renders et al., 2003). Als ouders weinig regelmaat in hun eetpatroon hebben, zullen kinderen dat veelal ook niet hebben. Tenslotte bepalen ouders wat hun kinderen 's avonds eten en hoeveel tussendoortjes ze mogen.

Gedragdeterminanten

Uit onderzoek blijkt dat de attitude en de subjectieve norm van de ouders sterk van invloed is op het eet- en beweeggedrag van kinderen (Bruil et al., 2002). Als de ouders positief staan ten opzichte van gezond eten en hun kinderen veel willen laten bewegen, zullen de kinderen snel geneigd zijn om ook gezond gedrag te vertonen (Hood, Moore, Sundarajan-Ramamurti, Singer, Cupples & Ellison, 2000). Verder zullen kinderen meer gaan bewegen als zij daarin gestimuleerd en aangemoedigd worden door hun ouders (Bruil et al., 2002).

2.5 Gevolgen overgewicht en obesitas

De gevolgen van overgewicht en obesitas op jonge leeftijd zijn ernstig. Zowel overgewicht als obesitas verhoogt de kans op hart- en vaatziekten, aandoeningen aan het bewegingsapparaat, type-2-diabetes, menstruatiestoornissen, vruchtbaarheidsproblemen, artrose, huidinfecties en aandoeningen aan het immuunsysteem (Bruil et al., 2002; Renders et al., 2003). Verder hebben kinderen met overgewicht vaker last van psychosociale problemen die een grote invloed kunnen hebben op de emotionele ontwikkeling van een kind en uiteindelijk kunnen leiden tot sociale isolatie (Renders et al., 2003). Tenslotte kunnen er uiterlijke veranderingen plaatsvinden bij kinderen met ernstig overgewicht. Bij jongens uit dit zich in borstvorming, bij meisjes is dit voornamelijk duidelijk aanwezige beharing en acne. Deze uiterlijke kenmerken zijn voor de kinderen zelf vervelend, omdat zij hierdoor vaak een gebrek aan zelfvertrouwen en zelfrespect krijgen, maar ook wordt dit vaak aangegrepen door leeftijdsgenootjes om te pesten (Hill & Silver, 1995).

2.5.1 Kosten

Een ander gevolg van overgewicht zijn hoge kosten voor de maatschappij. Deze betreffen niet alleen directe kosten als gevolg van de genoemde aandoeningen, maar ook indirecte kosten samenhangend met ziekteverzuim, arbeidsongeschiktheid en maatschappelijke aanpassingen zoals aan meubilair op scholen en dergelijke (Renders, 2003). Als men meer gaat bewegen, zijn de maatschappelijke baten aanzienlijk. Berekend is dat de consumptie van medische diensten sterk vermindert wanneer mensen meer gaan bewegen. Dit levert jaarlijks een besparing op van 725 miljoen euro (NISB, 2005).

2.6 Preventie en behandeling van overgewicht

Het is belangrijk dat overgewicht bij kinderen en volwassenen zoveel mogelijk behandeld of voorkomen wordt. Ook is het van belang om al zo vroeg mogelijk te beginnen met preventie van overgewicht bij kinderen, wat nader toegelicht wordt in paragraaf 2.6.1. In paragraaf 2.6.2 worden verschillende interventiemogelijkheden behandeld, waarna in paragraaf 2.6.3 het project van de GGD nader bekeken wordt.

2.6.1 Preventie van overgewicht bij kinderen

Zoals al eerder aangegeven is, blijkt dat mensen die als kind te dik waren, op latere leeftijd ook vaker overgewicht hebben (Renders, 2003). Verder zijn er aanwijzingen dat obesitas bij kinderen al schade aan hart en vaten kan veroorzaken (Hirasing et al., 2001). Tenslotte blijkt dat behandeling voor overgewicht en obesitas bij volwassenen zowel voor de behandelaar als de patiënt intensief is, en dat het resultaat op lange termijn vaak teleurstellend is (Hirasing et al., 2001). Het is dus erg belangrijk dat de preventie van overgewicht al vroeg begint, bij voorkeur bij kinderen. Voor kinderen is het ook makkelijker om van hun overgewicht af te komen dan voor volwassenen (Renders, 2003). Kinderen met overgewicht hoeven namelijk

niet zoals volwassenen hun gewicht te verminderen, ze moeten alleen het huidige gewicht handhaven. Hun overgewicht (en BMI) zal afnemen naarmate ze ouder worden, omdat ze nog veel groeien (Renders, 2003). De preventiecampagnes bij kinderen moeten echter wel met enige voorzichtigheid geïmplementeerd worden. Dit om te voorkomen dat nadelige gevolgen optreden, zoals de verstoring van het normale groeipatroon en een verstoord beeld van het eigen lichaam, wat kan leiden tot overdreven lijnen en anorexia tijdens de adolescentie (Nicklas, Webber, Koschak & Berenson, 1992).

2.6.2 Preventiemethoden

Over het algemeen kan preventie ingedeeld worden in primaire, secundaire en tertiaire preventie. Primaire preventie is gericht op het niet ontstaan van overgewicht, secundaire preventie op vroegtijdige signalering van overgewicht en tertiaire preventie op de behandeling van overgewicht en het voorkomen van complicaties (Burg, Schaalma, Kok, Meertens & Van der Molen, 2001).

Preventie bij kinderen kan zowel populatie- als individugericht zijn. Populatiegerichte preventie kan bestaan uit het stimuleren van gezonde voeding, voldoende lichaamsbeweging en minder televisie en video kijken (Goran & Colditz, 1999; Robinson, 1999). Individuele preventie zou kunnen bestaan uit het bijhouden van de BMI van kinderen en deze verwijzen naar diëtist of huisarts als overgewicht wordt vastgesteld (Hirasing, Fredriks et al, 2001).

Voor de preventie van overgewicht bij kinderen, wordt een populatiegerichte campagne, die zich voornamelijk richt op het voorkomen van overgewicht (primaire preventie), gezien als de meest kosteneffectieve manier voor preventie (Renders et al., 2003). Deze campagne zou zich voornamelijk moeten richten op het stimuleren van gezonde voeding, voldoende lichaamsbeweging en reduceren van inactiviteit (Renders et al., 2003).

Stimuleren van gezonde voeding

Het stimuleren van gezonde voeding kan gebeuren door kinderen ervan bewust te maken dat ze minder snacks moeten eten met een hoog vetgehalte en vaker ongesuikerde dranken of water moeten drinken in plaats van vruchtensap en gesuikerde frisdranken (Ludwig, Peterson & Gortmaker, 2001). Verder is bij dit gedrag de sociale omgeving erg belangrijk. Als ouders hun kinderen van jongs af aan gezonde eetgewoonten aanleren, is de kans groot dat de kinderen deze eetgewoonten overnemen en dat ze uiteindelijk gezond eten ook lekker vinden (Moens & Braet, 2002). Tenslotte blijkt dat naast de sociale steun van de ouders, ook de waargenomen gedragscontrole van het kind belangrijk is bij preventie van overgewicht (Renders et al., 2003).

Stimuleren van lichaamsbeweging en reduceren van inactiviteit

Voldoende lichaamsbeweging en het reduceren van inactiviteit hangen met elkaar samen. Het is belangrijk dat bij het bevorderen van lichaamsbeweging, het bewegen een onderdeel wordt

van het dagelijks leven van kinderen en dat de kinderen de activiteit leuk vinden. Dit is belangrijker dan het bevorderen van competitieve sport en structurele lichamelijke oefeningen (Renders et al., 2003). Voorbeelden zijn: naar school fietsen en regelmatig meedoen aan gym op school. De attitude ten opzichte van lichamelijke activiteit en de waargenomen gedragscontrole van kinderen blijken voorspellers van de lichamelijke activiteit van het kind te zijn (Sallis, Prochaska & Taylor, 2000). Verder spelen ouders wederom een belangrijke rol bij het stimuleren van hun kinderen om te bewegen. Ook bij bewegen geldt dat kinderen het gedrag van hun ouders overnemen (Moens & Braet, 2002). Tenslotte moeten ouders hun kinderen positief stimuleren om meer te bewegen en zij moeten daarbij ook instrumentele steun bieden (bijvoorbeeld de contributie betalen) (Renders et al., 2003).

2.6.3. Project 'Noord-Kennemerland gezond weer op'.

De campagne van de GGD Noord-Kennemerland zou zich dus volgens de literatuur moeten richten op het stimuleren van kinderen om gezond te eten, om meer te bewegen en om minder stil te zitten. Dit gebeurt door middel van de FLASH!-klok. Op deze placemat staan veel tips over hoe je gezonder kunt eten en hoe je bijvoorbeeld een gezond tussendoortje kunt nemen. Verder zou de campagne zich moeten richten op het inplannen van lichaamsbeweging in het dagelijks leven. Dit gebeurt wederom met behulp van de FLASH!-klok, waar onder andere op vermeld staat dat het belangrijk is om naar school te lopen of fietsen in plaats van met de auto te gaan. Verder staan er leuke spelletjes, waarbij kinderen moeten bewegen. Het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' probeerde naast de hiervoor genoemde punten, nog een extra beweegelement toe te voegen, door een leuke les aan te bieden met de beweegpiet (waar de kinderen uiteraard bij moesten bewegen).

3. Procesevaluatie

In dit hoofdstuk wordt de procesevaluatie besproken. Bij een procesevaluatie probeert men zo nauwkeurig mogelijk in kaart te brengen wat er feitelijk gebeurt wanneer een programma tot ontwikkeling wordt gebracht, wordt opgestart, wordt uitgevoerd en wordt afgerond (Damoiseaux, et al., 1998). De feitelijke gebeurtenissen worden vergeleken met de gebeurtenissen zoals die zich eigenlijk hadden moeten voltrekken (Damoiseaux et al., 1998). Het doel van deze procesevaluatie is om erachter te komen of het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' uitgevoerd is zoals van tevoren beoogd was. Uit de resultaten kunnen succesmomenten en knelpunten te voorschijn komen, die van belang kunnen zijn bij een eventueel vervolgproject. De scholen in de regio Noord-Kennemerland zijn wel betrokken geweest bij de uitvoering van het project (het uitdelen van de placemats), maar zullen vanwege praktische redenen niet meegenomen worden in deze procesevaluatie.

In dit hoofdstuk zal de onderzoeksvraag kort herhaald worden, daarna wordt uitgelegd wie de leden van de projectgroep zijn en tenslotte worden de resultaten van deze evaluatie besproken.

3.1 Onderzoeksvraag en deelonderzoeksvragen

De hoofdonderzoeksvraag van de procesevaluatie is reeds behandeld in hoofdstuk 1 en wordt hier nogmaals weergegeven:

3. Is het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' uitgevoerd zoals van tevoren beoogd was?

De deelvragen luiden:

3a. Is de tijdsinvestering van de betrokkenen geweest zoals van tevoren verwacht was?

3b. Is de samenwerking verlopen zoals van tevoren beoogd?

3c. Is de projectcoördinatie verlopen zoals van tevoren beoogd was?

3d. Wat zijn de knelpunten en successen van het gehele proces gebleken?

3e. Zijn de vooraf begrote kosten overschreden?

De resultaten worden besproken in de volgorde van deze onderzoeksvragen.

3.2 Betrokkenen

Het is bij dit project mogelijk een onderscheid te maken tussen twee groepen betrokkenen. Ten eerste de leden van de projectgroep, die voornamelijk bezig zijn geweest met het bedenken van het project en het ontwikkelen van een projectplan. Ten tweede de mensen die alleen betrokken zijn geweest bij de uitvoering van het project.

3.2.1 Leden van de projectgroep

De projectgroep bestond uit de volgende leden:

- Acht ambtenaren volksgezondheid van de acht gemeenten in de regio Noord-Kennemerland;
- drie medewerkers van de GGD Noord-Kennemerland.

De GGD heeft het initiatief genomen bij de ontwikkeling van het project en heeft ook het projectplan geschreven. De ambtenaren hebben gezorgd voor een financiële bijdrage aan het project en hebben feedback gegeven tijdens de projectontwikkeling. De projectgroep is nooit bijeengekomen. Het overleg heeft plaatsgevonden in het algemene ambtenarenoverleg (waar het één van de agendapunten was) en via e-mail en telefoon.

3.2.2 Uitvoerders van het project

De uitvoerders van het project waren bij de gemeenten Alkmaar en Langedijk: het Sportbureau Alkmaar en het Sportbureau Langedijk. In de overige gemeenten heeft òf de GGD òf de gemeente zelf de uitvoering geregeld.

3.3 Methode

Bij deze evaluatie is het voornamelijk belangrijk om informatie te verzamelen over de meningen en gevoelens van de betrokkenen over de projectontwikkeling en -uitvoering. Daarom zijn er interviews gehouden met de betrokkenen. Er zijn voornamelijk open vragen gesteld, omdat open vragen zijn geschikter om informatie over meningen en gevoelens te verzamelen dan gesloten vragen (Brinkman, 2000). Bij de interviews is er gevraagd naar verwachtingen met betrekking tot: de samenwerking, de tijdsbesteding, de projectcoördinatie en de kosten. Verder is gevraagd wat voor iedereen belangrijke successen/ knelpunten van het project of de samenwerking zijn geweest. Deze thema's worden nader toegelicht in tabel 3.1 op pagina 37. Het interviewschema en de uitgewerkte interviews staan in bijlage 1.1 en 1.2.

3.3.1 Procedure

Er zijn drie ambtenaren Volksgezondheid geïnterviewd, van de gemeente Alkmaar, Bergen en Schermer. Hier is voor gekozen, omdat het vanwege praktische redenen onmogelijk was om alle ambtenaren te ondervragen. De gemeente Alkmaar, Bergen en Schermer zijn geselecteerd, omdat deze drie gemeentes een goede steekproef zijn van alle gemeentes. In de gemeente Alkmaar werd de uitvoering van het project geregeld door het Sportbureau Alkmaar, waardoor deze ambtenaar daar niets voor heeft moeten regelen. Bij de gemeente Bergen moest de gemeente de uitvoering wel zelf regelen. Tenslotte is de gemeente Schermer een erg kleine gemeente, die ook zelf de uitvoering heeft moeten regelen. Er kunnen met behulp van deze drie ambtenaren verschillende knelpunten en successen geanalyseerd worden. Verder zijn de drie direct betrokken medewerkers van de GGD geïnterviewd, omdat zij alle drie een andere rol hebben gespeeld in het project. Eén van de

medewerkers heeft voornamelijk het contact met de ambtenaren onderhouden en heeft zich niet bezig gehouden met de uitvoering van het project. Een andere medewerker is voornamelijk in het begin van het project actief geweest (zij heeft samen met anderen het projectplan opgezet). En de laatste medewerker heeft ervoor gezorgd dat de beweegpieten geregeld werden en was uiteindelijk ook de projectcoördinator. Tenslotte is één medewerker van het Sportbureau Alkmaar geïnterviewd, omdat hij de les voor de beweegpieten heeft ontwikkeld en alle beweegpieten heeft geregeld in de gemeente Alkmaar. Hij is niet betrokken geweest bij de ontwikkeling van het projectplan, maar weet veel van de knelpunten en successen bij de uitvoering. Vijf van de zeven betrokkenen zijn geïnterviewd (waarvan één telefonisch) en de andere twee hebben de vragen beantwoord door middel van een e-mail (deze betrokkenen hadden geen tijd voor een interview). De interviews zijn geanalyseerd door de onderzoeker. Dit is gedaan door bij de interviews de belangrijkste thema's eruit te halen en door bij elk thema te analyseren welke antwoorden van de betrokkenen overeenkomen.

Tabel 3.1: Definitie van de thema's van het interview met de projectgroepleden

Thema	Definitie	Voorbeeldvraag
Tijdsbesteding: Verwachte tijdsbesteding	Het aantal uren dat de betrokkene van tevoren denkt te besteden aan het project.	"Hoeveel tijd dacht u van tevoren kwijt te zijn voor het project?"
Daadwerkelijke tijdsbesteding	Het aantal uren dat de betrokkene daadwerkelijk aan het project besteed heeft.	
Samenwerking/ communicatie: Verwachtingen van de samenwerking	Verwachting van de betrokkenen met betrekking tot de intensiviteit van de samenwerking & communicatie en met betrekking tot de taakverdeling.	"Hoe verliep de samenwerking binnen de projectgroep?"
Uiteindelijke samenwerking	De samenwerking en communicatie tijdens de opzet en uitvoering van het project.	"Wat vond u van de project- coördinatie?"
Projectcoördinatie: Verwachtingen van de projectcoördinatie	Verwachting van de betrokkenen wat betreft de coördinatie van het project (wie neemt de leiding en verdeelt de taken?).	
Daadwerkelijke projectcoördinatie	Projectcoördinatie tijdens de opzet en uitvoering van het project.	
Successen en knelpunten: Successen van het project	Positieve ervaringen van de betrokkenen met het project, tijdens de opzet en/of de uitvoering.	"Waren er momenten bij de opzet&uitvoering van het project waarmee u negatieve ervaringen heeft?"
Knelpunten van het project	Negatieve ervaringen van de betrokkenen met het project, tijdens de opzet en/of de uitvoering.	

3.4 Resultaten Procesevaluatie

In de volgende paragrafen worden de resultaten van de projectgroepevaluatie besproken. De resultaten worden besproken in de volgorde van de onderzoeksvragen uit paragraaf 3.1.

3.4.1 Tijdsbesteding

Om te kunnen beantwoorden of de tijdsinvestering van de betrokkenen geweest is zoals van tevoren verwacht was, zal eerst de verwachting besproken worden, waarna er gekeken wordt of deze schatting goed was.

Verwachting

De ambtenaren van de gemeentes Alkmaar en Bergen hadden van tevoren geen inschatting gemaakt van de tijd die ze aan deze projectgroep kwijt zouden zijn. Dit kwam omdat het voor hen was niet duidelijk was wat er precies allemaal moest gebeuren (Gemeente Bergen: *"We hadden toen überhaupt nog geen idee van wat er eigenlijk allemaal moest gebeuren"*). De ambtenaar van de gemeente Schermer had de tijdsbesteding op één uur per week geschat. Twee van de drie medewerkers van de GGD gaven aan dat zij van tevoren een tijdsinschatting hadden gemaakt. Deze tijdsinschatting kwam neer op 1 of 2 weken voor het hele project. Eén medewerker gaf aan dat zij geen inschatting had gemaakt, maar dit kwam omdat zij nog niet bij de GGD werkte toen het project opgezet werd. Het Sportbureau had van tevoren wel nagedacht over de tijdsbesteding, en verwachtte dat er twee mensen 10 dagen fulltime met het project bezig zouden zijn.

Besteding

De ambtenaren van de gemeenten Bergen en Schermer hebben meer tijd besteed dat zij van tevoren verwacht hadden. Dit kwam omdat ze een verkeerd beeld hadden van hun taak in de projectgroep. Zij hadden het idee dat hun rol bestond uit meedenken met de GGD en uiteindelijk bleek dat er van de ambtenaren verwacht werd dat zij zelf actie ondernamen bij de uitvoering van het project (bijvoorbeeld het regelen van beweegpieten voor scholen in hun gemeente). Omdat de ambtenaren dit van tevoren niet ingecalculeerd hadden, moesten zij meer tijd aan het project besteden dan zij van tevoren verwacht hadden (Gemeente Schermer: *'Ik heb meer tijd besteed, omdat het lastig was om beweegpieten voor de gemeente Schermer te regelen'*). De ambtenaar van de gemeente Alkmaar heeft zoveel tijd besteed als verwacht, wat mede kwam doordat het Sportbureau de uitvoering van het project regelde.

De tijdsbesteding van de GGD-ers verschilde behoorlijk. Eén medewerker heeft veel tijd in het project gestoken, omdat de uitvoering meer tijd kostte dan verwacht (GGD: *'De uitvoering heeft in de weken van de pieten meer tijd gekost dan ik had gedacht'*). Deze tijdsinvestering was mogelijk, omdat zij nog weinig andere projecten/ taken had. Verder had de GGD gedacht

dat de ambtenaren in hun eigen gemeente de beweegpieten zouden regelen, wat niet in alle gemeenten het geval was. Uiteindelijk moest de GGD daardoor meer tijd steken in het regelen van de beweegpieten voor andere gemeenten. De andere twee medewerkers van de GGD gaven aan dat zij even veel tijd hebben besteed als verwacht, maar dit kwam ook omdat er veel taken overgenomen konden worden door de hierboven genoemde medewerker.

Het Sportbureau heeft uiteindelijk meer tijd besteed dan verwacht. Dit kwam omdat de uitvoering van het project veel meer tijd kostte dan verwacht was. Oorzaken hiervoor waren;

- het aantal scholen wat zich had aangemeld was hoger dan verwacht (Sportbureau Alkmaar: *'Uiteindelijk bleek dat er veel meer scholen meededen dan verwacht'*),

- er moesten meer pietten ingezet worden per groep kinderen omdat aula's kleiner waren dan verwacht,

- het ontwikkelen van de les voor de beweegpiet kostte meer tijd, omdat er twee lessen gemaakt moesten worden, één voor in een grote ruimte en één voor in een kleine ruimte.

Was de tijdsbesteding acceptabel?

Iedereen gaf aan dat hij/ zij de tijd wel had kunnen vrijmaken voor het project. Eén van de ambtenaren vond echter dat hij teveel tijd had moeten besteden aan de uitvoering van het project en dat hij voorlopig niet meer zoveel tijd voor een project zou kunnen vrijmaken. Ook vond deze ambtenaar dat de uitvoering van het project niet echt efficiënt verliep, omdat hij steeds taken bij collega's moest neerleggen (gemeente Bergen: *'Het is niet logisch dat de gemeente moet uitzoeken hoe het allemaal uitgevoerd moet worden'*), wat weer extra tijd kostte in verband met uitleg.

Eén van de GGDers vond dat zij wel erg veel tijd moest steken in het project en zij gaf ook aan dat dat een volgende keer waarschijnlijk niet meer mogelijk zou zijn (in verband met extra taken). Zij vond de tijdsbesteding echter wel acceptabel gezien het bereik van het project.

Het sportbureau gaf aan dat de tijdsinvestering wel acceptabel was vanwege het grote bereik van het project, maar dat het wel zwaar was geweest voor de medewerkers.

3.4.2 Samenwerking

De GGD heeft samengewerkt met het Sportbureau Alkmaar, het Sportbureau Langedijk en met de ambtenaren van de gemeentes. De Sportbureaus hebben geen contact gehad met de ambtenaren.

Verwachting

De ambtenaren van de gemeenten hadden van tevoren verwacht dat de samenwerking niet heel intensief zou worden (gemeente Alkmaar: *'De verwachting was wel dat het trekken van het project en de uitvoer bij de GGD lagen'*). Zij zagen het meedenken met de GGD en het geven van feedback op projectplannen als hun taak. De GGD had juist verwacht dat de ambtenaren actief zouden meedenken en actie zouden ondernemen. Zij hadden dus verwacht dat de samenwerking intensief zou zijn (GGD: *'Omdat het een project was vanuit de werkgroep, betekent dat wel dat iedereen bepaalde taken op zich moet nemen. We hadden vanuit eigen verantwoordelijkheid geredeneerd dat de ambtenaren ook iets moesten doen'*). Het sportbureau had geen verwachting over de samenwerking met de GGD.

Successen samenwerking

De samenwerking werd door de ambtenaren, de GGD en het Sportbureau positief ervaren. De ambtenaren zijn erg tevreden over hoe de GGD de plannen oppakte en deze uitwerkte tot een projectplan (gemeente Alkmaar: *'Ik denk dat het goed was dat de GGD initiatief nam'*). Ook de GGD was positief, omdat alle leden van de projectgroep erg enthousiast waren over het project en omdat de ambtenaren van alle gemeenten erg positief reageerden op het plan om het project regionaal aan te pakken (in plaats van per gemeente een apart project). Tenslotte vond iedereen dat de andere projectgroepleden goed bereikbaar waren en dat er genoeg contactmomenten zijn geweest (gemeente Schermer: *'Het contact verliep prima'*).

Knelpunten samenwerking

De GGD vond het erg jammer dat sommige ambtenaren geen moeite hebben gedaan om beweegpieten te regelen, waardoor de GGD veel extra werk moest verrichten. Verder gaf de GGD aan dat het belangrijk is om de volgende keer van tevoren vast te leggen wat van iedereen verwacht wordt binnen een projectgroep (GGD: *'We hadden van tevoren beter de taken moeten verdelen en de tijdsinvestering helderder moeten maken'*). De samenwerking binnen de GGD verliep uiteindelijk goed, maar dit kwam vooral door de flexibiliteit van één van de GGDers.

Samenstelling projectgroep

Tenslotte vond iedereen dat de juiste mensen in de projectgroep zaten. Er werd alleen vermeld dat het wellicht handig is om iemand van de afdeling Jeugdgezondheidszorg (JGZ) van de GGD bij het project te betrekken (omdat deze afdeling het meeste contact heeft met basisscholen). Ook zou het handig zijn om tijdens het project een keer met iemand van het Jeugdbeleid van de gemeenten contact te hebben (omdat deze mensen contact hebben met jeugd, kunnen zij misschien makkelijker de uitvoering regelen).

3.4.3 Communicatie

De GGD heeft de ambtenaren wekelijks op de hoogte gehouden van de voortgang van het project door middel van e-mail. Eén van de GGDers mailde updates aan de ambtenaren, die geschreven waren door de andere twee medewerkers.

Successen communicatie

De GGD had het idee dat zij de ambtenaren voldoende op de hoogte heeft gehouden van het project en de vorderingen, en over het algemeen vonden de ambtenaren dit ook.

Knelpunten communicatie

Zoals al eerder is vermeld, is er van tevoren niet duidelijk gecommuniceerd hoe de taakverdeling was. Hierdoor hadden de ambtenaren en de GGD een ander beeld van hun taken. Verder is er bij de ambtenaren van de gemeenten Alkmaar en Bergen onduidelijkheid over een vervolgproject. Zij hebben aangegeven dat zij het erg belangrijk vinden dat er snel een vervolg komt en dat zij hier graag van op de hoogte worden gesteld (gemeente Alkmaar: *'Dit moet echt het begin zijn van een nieuw project'*). Tenslotte is er onduidelijkheid over wat de bedoeling was van het perstraject. Eén van de ambtenaren wist niet of de GGD de pers zou benaderen of dat dit van hem werd verwacht (gemeente Bergen: *'Er stond in het plan dat de wethouders geïnterviewd zouden worden. Waarschijnlijk was het probleem onduidelijkheid over wie actie moest ondernemen'*). De GGD heeft aangegeven dat dit is vermeld in een mail naar de ambtenaren toe, maar deze e-mail is waarschijnlijk niet gezien door deze ambtenaar.

3.4.4 Projectcoördinatie

De GGD heeft de projectcoördinatie op zich genomen. Het was echter binnen de GGD niet duidelijk wie nu de projectcoördinator was (wie het aanspreekpunt was). Dit kwam omdat binnen de GGD onduidelijkheid bestond over wie welke taken moest uitvoeren. Ook het feit dat de updates niet door de medewerkers die ze schreven doorgemailed werden, werkte enigszins verwarrend. Uiteindelijk is één medewerker, na overleg binnen de GGD, aangewezen als projectcoördinator.

Successen projectcoördinatie

Zowel de ambtenaren als het Sportbureau vonden het een leuk project, waarvan de uitvoering uiteindelijk ook goed liep. Zoals reeds genoemd werd in paragraaf 3.4.3, waren de ambtenaren erg positief over de aanpak van de GGD. De GGD was tevreden over het contact met het Sportbureau en met de scholen in de regio.

Knelpunten projectcoördinatie

Het was voor de ambtenaren onduidelijk wie het aanspreekpunt was bij de GGD (dit was overigens binnen de GGD ook onduidelijk). Ook vonden de ambtenaren het jammer dat er niet duidelijk doorgegeven is hoe de taakverdeling was. Vanuit de GGD werd aangegeven dat het niet duidelijk was wie de beweegpieten precies moest regelen, en dat hier de volgende keer meer over nagedacht moet worden. Ook gaf de GGD aan dat zij misschien de volgende keer moeten controleren of de scholen ook echt doen wat de bedoeling is. Eén ambtenaar gaf aan dat hij vond dat de GGD meer taken op zich zou moeten nemen (gemeente Bergen: *'Ik denk dat de GGD een groter deel van de taken op zich zou moeten nemen'*). Tenslotte hadden de ambtenaren verwacht dat er binnen de GGD beter nagedacht was over de exacte uitvoering van het project (het regelen van de beweegpieten).

3.4.5 Financiën

De begroting die van tevoren is opgesteld voor dit project is niet overschreden. Er is wel een discussie geweest tussen de GGD en de ambtenaren, omdat de ambtenaren extra moesten betalen (boven op het standaardbudget voor de GGD). Dit is echter bij elk project een probleem, omdat de GGD met het standaardbudget geen uitgebreide projecten kan opzetten. Uiteindelijk hebben alle gemeenten wel de extra bijdrage betaald.

3.4.6 Successen en knelpunten

Successen

De lessen met de beweegpiet en de placemats zijn erg positief ontvangen, zowel de GGD als de ambtenaren hebben hier veel positieve reacties op gekregen. Ook is het erg positief dat alle gemeenten mee hebben gedaan aan het project en dat iedereen ook van tevoren erg enthousiast was over het plan. Tenslotte gaf de ondersteuning van FLASH! het project een professionelere uitstraling en heeft FLASH! het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' uitgeroepen tot beste regionale sinterklaasproject van 2004.

Knelpunten

Een knelpunt wat al meerdere keren genoemd is, is dat er geen duidelijke afspraken zijn gemaakt over de taak- en tijdsverdeling. Niet elke school die dat wilde heeft een beweegpiet kunnen krijgen. Dit kwam ook omdat de reactie van de scholen veel positiever was dan verwacht, waardoor er veel meer pieten geregeld moesten worden. Verder is er één pietenles niet goed verlopen, omdat er niet goed gecommuniceerd was dat de betreffende school veel allochtone kinderen heeft. De pieten wisten niet dat een groot deel van deze kinderen geen Nederlands kon verstaan en dat gaf problemen bij het uitleggen van de oefeningen. Ook gaven zowel het Sportbureau als de GGD aan dat zij het jammer vonden dat er in de pers weinig aandacht is gegeven aan dit project. Wellicht had hier meer moeite voor gedaan moeten worden. Tenslotte werd nog genoemd door zowel de GGD als twee van de

ambtenaren dat het jammer is dat de GGD nog geen concreet plan heeft voor een vervolgproject.

3.4.7 Uitvoering project

Zoals uit de vorige paragrafen bleek, ging de uitvoering van het project niet helemaal zoals verwacht was. Er waren veel meer scholen die geïnteresseerd waren in een beweegpiet dan verwacht was, waardoor er opeens veel meer beweegpieten geregeld moesten worden. In de meeste gemeentes is dit uiteindelijk wel goed gekomen, maar er zijn ook scholen die geen beweegpiet hebben gekregen, terwijl zij deze wel hadden aangevraagd. Toch zijn er in een korte tijd erg veel kinderen bereikt met dit project en kan er voorzichtig geconcludeerd worden dat het project een succes was.

3.5 Conclusie

In deze paragraaf zullen de onderzoeksvragen uit paragraaf 3.1 beantwoord worden.

3a. Is de tijdsinvestering van de betrokkenen geweest zoals van tevoren verwacht was?

Alle betrokkenen (behalve de ambtenaar van de gemeente Alkmaar) hebben meer tijd in het project geïnvesteerd dan van tevoren verwacht was.

3b. Is de samenwerking verlopen zoals van tevoren beoogd?

De samenwerking is goed verlopen, ondanks het feit dat de GGD en de ambtenaren een andere verwachting hadden van deze samenwerking.

3c. Is de projectcoördinatie verlopen zoals van tevoren beoogd was?

De projectcoördinatie is niet erg goed verlopen. Het was onduidelijk wie het project coördineerde en er zijn te weinig afspraken gemaakt met betrekking tot de tijdsbesteding en de taakverdeling.

3d. Wat zijn de knelpunten en successen van het gehele project gebleken?

Een belangrijk knelpunt is dat er geen duidelijke afspraken zijn gemaakt over de taak- en tijdsverdeling binnen de projectgroep. Ook heeft niet elke school die dat wilde een beweegpiet kunnen krijgen. Verder is er weinig aandacht aan dit project geschonken door de pers.

Een groot succes was het project zelf. De lessen met de beweegpiet en de placemats zijn erg positief ontvangen, zowel de GGD als de ambtenaren hebben hier veel positieve reacties op

gekregen. Ook is het erg positief dat alle gemeenten uit de regio Noord-Kennemerland mee hebben gedaan aan het project. Tenslotte was de ondersteuning van FLASH! positief, omdat dit het project een professionelere uitstraling gaf. Tenslotte is een succespunt dat FLASH! Het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' uitgeroepen tot beste sinterklaasproject van 2004.

3e. Zijn de vooraf begrote kosten overschreden?

De begroting is niet overschreden en er waren geen onverwachte kosten.

3. Is het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' uitgevoerd zoals van tevoren beoogd?

Het project is uitgevoerd zoals van tevoren beoogd was, alleen hebben de GGD, het sportbureau Alkmaar en sommige ambtenaren meer tijd in deze uitvoering gestoken dan zij verwacht hadden.

De algemene conclusie is dat het project een succes was, maar dat de projectcoördinatie en de taakverdeling beter kan. Tijdens dit onderzoek bleek dat niet alle scholen de placemats hadden uitgedeeld. Er is geïnformeerd naar de reden waarom de placemats niet uitgedeeld waren, en hierop antwoordden de scholen dat zij nog geen tijd hadden gehad om de placemat uitgebreid te behandelen met de kinderen. Zij wilden de placemat liever koppelen aan een schoolproject over gezonde voeding en bewegen en daar was geen tijd voor in de sinterklaasperiode.

In tabel 3.2 zijn de belangrijkste knelpunten en successen nog een keer kort uiteengezet.

Tabel 3.2: Positieve en negatieve punten van de projectgroep

Successen	Knelpunten
-Goede inzet GGD (duidelijk projectplan); -Het project is regionaal aangepakt; -De projectgroepleden waren goed bereikbaar voor elkaar; -De betrokkenen werden goed op de hoogte gehouden door de GGD; -De reactie van scholen en gemeenten op het project erg positief; -Men is binnen de begroting gebleven.	-Er zijn geen duidelijke afspraken over tijdsbesteding en taakverdeling gemaakt; -De bedoeling en uitvoering van het perstraject waren onduidelijk; -Er was niet duidelijk één projectcoördinator; -Er moesten meer pieten geregeld vanwege het grote enthousiasme van scholen en kleine aula's; -Niet elke school kon een beweegpiet krijgen vanwege het enthousiasme; -Het vervolgtraject is onduidelijk voor de gemeenten.

4. Effectevaluatie

In dit hoofdstuk wordt de effectevaluatie van het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' besproken. Eerst zal de doelgroep en de methode van de evaluatie besproken worden. Daarna zullen de resultaten van de effectevaluatie uiteengezet worden en tenslotte zullen kort de conclusies besproken worden.

4.1 Onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen die betrekking hebben op de effectevaluatie zijn reeds genoemd en worden hier herhaald. De eerste hoofdonderzoeksvraag wordt beantwoord met behulp van deze effectevaluatie. Deze onderzoeksvraag luidt:

1. Welke gedragsdeterminanten zijn van invloed op het eet- en beweeggedrag van kinderen?

De deelonderzoeksvragen die beantwoord zullen worden met behulp van de effectevaluatie luiden:

4. Heeft het project de doelgroep bereikt?

4a. Hebben alle deelnemende kinderen de placemat ontvangen?

4b. Kennen alle deelnemende kinderen en hun ouders het project?

5. Hoe beoordelen de betrokkenen (kinderen en ouders) het project?

5a. Vonden de kinderen de onderdelen van het project leuk, duidelijk, interessant en mooi?

5b. Vonden de ouders de onderdelen van het project informatief, duidelijk, overzichtelijk, interessant en nuttig?

6. Welke effecten zijn bereikt met het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op'?

6a. Hebben de kinderen, die deelgenomen hebben aan het project meer kennis met betrekking tot de beweegnorm en de voedingsnorm dan kinderen die niet deelgenomen hebben?

6b. Hebben de kinderen, die deelgenomen hebben aan het project een positievere attitude ten opzichte van bewegen dan kinderen die niet deelgenomen hebben?

6c. Hebben de ouders van kinderen die deelgenomen hebben aan het project meer kennis met betrekking tot de beweegnorm en de voedingsnorm dan ouders van kinderen die niet deelgenomen hebben?

6d. Hebben de ouders van de kinderen die deelgenomen hebben aan het project meer de intentie om zich aan de voedingsnorm voor hun kinderen te houden dan ouders van kinderen die niet deelgenomen hebben?

Deze onderzoeksvragen worden beantwoord aan het eind van dit hoofdstuk.

4.2 Doelgroep

De doelgroep van dit onderzoek, en van het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op', kan gesplitst worden in drie groepen. Ten eerste de kinderen uit groep 1 t/m 3 (4 t/m 6 jaar). Zij ontvangen de FLASH!-klok op school, maar kunnen deze zelf niet lezen. Deze moet dus met de ouders of in de klas bekeken worden. Het was mogelijk om voor deze kinderen een beweegpiet te regelen. Ten tweede de kinderen uit groep 4 t/m 6 (7 t/m 10 jaar). Deze kinderen ontvangen, net als de jongste kinderen, de FLASH!-klok, maar kunnen hem zelf lezen. Zij zijn hierbij dus niet afhankelijk van docenten of ouders. Ook was het mogelijk om deze kinderen een les met de beweegpiet te laten doen. De laatste groep zijn de ouders van de kinderen uit groep 1 t/m 6. De ouders hebben misschien samen met hun kinderen de FLASH!-klok bekeken en gehoord over de les met de beweegpiet. Zijzelf konden in aanraking komen met FLASH! door de FLASH!-posters en eventueel via de media.

4.3 Onderzoek bij jonge kinderen

Omdat de doelgroep van dit onderzoek voor een deel bestaat uit jonge kinderen, moet de vraagstelling in de vragenlijst hieraan aangepast worden. Kinderen denken namelijk niet op dezelfde manier als volwassenen en als hier geen rekening mee gehouden wordt zou dit de resultaten van het onderzoek sterk kunnen beïnvloeden. In de volgende paragrafen worden de belangrijkste punten besproken.

4.3.1 Suggestieve vragen

Bij het ontwikkelen van de vragenlijst is rekening gehouden met het feit dat dit een vragenlijst is voor zeer jonge kinderen. Het is belangrijk om suggestieve vragen te vermijden, omdat kinderen (zeker van een jaar of 5, 6) erg open staan voor dit soort vragen. Zij gaan ervan uit dat volwassenen hen serieus nemen en stellen de uitlating van de volwassene dus niet meteen ter discussie (Delfos, 2000). Als je een kind bijvoorbeeld vraagt of er rode of blauwe ballonnen in de klas hangen, zal het kind een kleur noemen, ook als er geen ballonnen hangen. Als je het kind echter vraagt of er ballonnen in de klas hangen en welke kleur deze zijn, zal hij antwoorden dat er geen ballonnen in de klas hangen (Delfos, 2000). Om suggestieve vragen zoveel mogelijk te vermijden is er in de vragenlijst zoveel mogelijk met 5-punts schalen en neutrale stellingen gewerkt. Een voorbeeld hiervan is: 'Ik vind de placemat...', waarna het kind kan invullen hoe leuk hij de placemat vond. Als de stelling suggestief was geformuleerd (bijvoorbeeld: 'Ik vind de placemat leuk') was de kans groot dat dit het antwoord van het kind zou beïnvloeden.

4.3.2 Details in vragen

Verder wordt in Delfos (2000) genoemd dat kinderen voornamelijk aandacht besteden aan de hoofdlijnen en dat daar de vraagstelling op aangepast moet worden. Een voorbeeld hiervan is een lerares die een meisje vraagt of zij ook een por van Jonas heeft gekregen gisteren. Het meisje, blij met de aandacht voor een duw die zij 3 dagen geleden kreeg, antwoordt 'ja'. Zij denkt er echter niet bij na dat ze de duw 3 dagen geleden kreeg in plaats van gisteren en dat ze de duw van Piet kreeg in plaats van van Jonas. Ook hiermee is rekening gehouden bij het opstellen van de vragenlijst. Er is geprobeerd de items zo concreet mogelijk op te stellen, om te voorkomen dat de kinderen antwoord zouden geven op de verkeerde vraag (bijvoorbeeld: 'Hoeveel dagen per week speel je buiten?' in plaats van 'Beweeg je elke dag een half uur?').

4.3.3 Gespreksregels

Ook blijkt dat het voor kinderen erg verhelderend is als aangegeven wordt dat de volwassene (de interviewer) het antwoord op de vragen van de vragenlijst niet weet. Als het kind denkt dat de interviewer het antwoord wel weet, zal het kind proberen te bedenken wat de interviewer zou antwoorden, in plaats van zelf over de vraag na te denken. Verder is het belangrijk om te vermelden dat het niet erg is als het kind het antwoord op een vraag niet weet. Tenslotte is het belangrijk dat aangegeven wordt dat het kind niets moet verzinnen, maar de waarheid moet vertellen (Delfos, 2000). Voor de kinderen aan de vragenlijst begonnen, zijn deze punten duidelijk aangegeven door de onderzoeker. Ook was er een inleidend stukje tekst bij elk nieuw onderwerp van de vragenlijst, waarin uitgelegd werd wat er van het kind verwacht werd (zie bijlage 2.2).

4.3.4 Illustraties

Omdat het voor kinderen van 4 t/m 10 jaar moeilijk is om zich lang te concentreren op één bezigheid, is het belangrijk om de vragenlijst zo te ontwerpen dat zij steeds een nieuwe impuls krijgen (Delfos, 2000). Om ervoor te zorgen dat de kinderen geconcentreerd blijven, is de vragenlijst zo kort mogelijk gehouden, zijn er plaatjes in opgenomen en is de opmaak kindvriendelijk gemaakt (bijvoorbeeld door middel van lachende gezichtjes bij de antwoordmogelijkheden te plaatsen). Tenslotte is het belangrijk voor de concentratie van de kinderen om korte en concrete taal te gebruiken en om moeilijke woorden zoveel mogelijk te vermijden (Delfos, 2000).

4.3.5 Invloed van andere kinderen

Kinderen van 8 tot 10 jaar zijn minder gevoelig voor suggestieve vragen. Deze kinderen vergelijken zich echter meer met leeftijdsgenootjes en minder met volwassenen, waardoor ze gemakkelijk te beïnvloeden zullen zijn door andere kinderen (Delfos, 2000). Tijdens het uitdelen en invullen van de vragenlijsten is erop gelet dat de kinderen hun vragenlijsten alleen invulden en niet hebben overlegd met klasgenootjes.

4.4 Methode

Voor elke doelgroep is een aparte onderzoeksmethode gehanteerd. Eerst zal de onderzoeksmethode en het onderzoeksinstrument voor de kinderen uit groep 4 t/m 6 behandeld worden, omdat dit de belangrijkste en grootste doelgroep was. Daarna zal de methode voor kinderen uit groep 1 en 2 aan bod komen en tenslotte zal het onderzoeksinstrument voor de ouders besproken worden.

4.4.1 Onderzoeksinstrument kinderen groep 4 t/m 6

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden, is ervoor gekozen om een schriftelijke vragenlijst af te nemen bij de kinderen. Er is gekozen voor een schriftelijke vragenlijst omdat dit een goede methode is om een grote doelgroep te bereiken en veel variabelen te meten (Swanborn, 1994). Verder is dit onderzoeksinstrument ook geschikt om attitudes, intenties, gedrag en andere determinanten te meten (Swanborn, 1994). Bij het ontwikkelen van de vragenlijst is rekening gehouden met de punten uit paragraaf 4.3. De vragenlijst bestond uit verschillende onderdelen, die hieronder behandeld worden. Het grootste gedeelte van de vragenlijst bestaat uit gesloten vragen. Hier is voor gekozen, omdat bij gesloten vragen de antwoorden beter kunnen worden vergeleken (Brinkman, 2000). Er zijn in de vragenlijst voornamelijk 5-punts schalen gebruikt. In tabel 4.1 is een overzicht te zien van elk onderwerp van de vragenlijst.

Bereik en beoordeling project

Ten eerste is er een vraag gesteld om het bereik van het project te onderzoeken (het eerste item van de vragenlijst). Bij deze vraag konden de kinderen aangeven of ze de FLASH!-klok kenden of niet.

De beoordeling van het project is gemeten door middel van acht stellingen, waarbij de kinderen konden aangeven wat zij van de verschillende onderdelen van het project vonden. Een voorbeeld stelling is: 'Ik vind de les van de beweegpiet...' (de antwoordmogelijkheden zijn; 1=erg stom, en 5=erg leuk). De vijf items die de beoordeling van de placemat meten, vormen samen één schaal ($\alpha=.73$). Ook de interne betrouwbaarheid van de drie items, die de beoordeling van de les van de beweegpiet meten, was voldoende ($\alpha=.61$).

Kennis

Kennis met betrekking tot de voeding- en beweegnorm is gemeten door middel van 3 items. Een voorbeeld hiervan is: 'Hoeveel stuks fruit moet je per dag eten om gezond te blijven?' (de antwoordmogelijkheden zijn; 1 stuk, 2 stuks, 3 stuks of 4 stuks). De algemene kennis van de kinderen is gemeten door middel van 4 items. Een voorbeeld is: 'Wat is gezonder, thee of cola?'. Er is voor gekozen om een variabele 'totale kennis' samen te stellen. Bij deze variabele

wordt het aantal goede antwoorden op de kennisitems bij elkaar opgeteld. De hoogst mogelijke score op deze variabele is dus zeven, als alle items goed beantwoord zijn.

Verder zijn er vragen gesteld om het gedrag en de gedragsdeterminanten van de kinderen vast te stellen. Deze items zijn opgesteld aan de hand van de TPB (Ajzen, 2002).

Attitude ten opzichte van bewegen

De attitude ten opzichte van bewegen is gemeten door vier stellingen. Een voorbeeld van een stelling is: 'Elke dag bewegen vind ik belangrijk'. De antwoorden worden gegeven op een vijf-puntsschaal (1=klopt helemaal niet en 5=klopt helemaal). De interne betrouwbaarheid van deze items is voldoende ($\alpha=.65$).

Attitude ten opzichte van gezond eten

De attitude ten opzicht van gezond eten is gemeten door drie stellingen. Ook bij deze attitude worden de antwoorden gegeven op een vijf-puntsschaal. Een voorbeeld item is: 'Gezond eten vind ik verstandig'. De drie items hebben samen een goede interne betrouwbaarheid ($\alpha=.76$).

Subjectieve norm (invloed van vrienden)

De subjectieve norm (invloed van vrienden) is gemeten door vijf stellingen. Zoals reeds genoemd is in hoofdstuk 2 kan de subjectieve norm opgesplitst worden in 'the motivation to comply' en 'the normative belief'. De eerste wordt gemeten door twee items. Deze stellingen zijn: 'Ik wil graag hetzelfde doen als mijn vriendjes/ vriendinnetjes' en 'mijn vriendjes/ vriendinnetjes zijn heel belangrijk voor mij'. De antwoorden worden wederom gegeven op de vijfpuntsschaal. De 'normative belief' wordt gemeten door de items 9a, 9b en 9e. Een voorbeeld van een item is: 'Mijn vriendjes/ vriendinnetjes bewegen elke dag'. Beide onderdelen van de subjectieve norm hebben een lage interne betrouwbaarheid. Daarom zullen de items niet samengevoegd worden tot één schaal.

Subjectieve norm (invloed van ouders)

De subjectieve norm (invloed van ouders) is gemeten door zes stellingen. 'The motivation to comply' wordt gemeten door de items 11d en 11e. Een voorbeeld is: 'ik doe wat mijn ouders willen dat ik doe'. 'The normative belief' wordt gemeten door de items 11a, 11b, 11c en 11f. Een voorbeeld is: 'Mijn ouders willen dat ik elke dag beweeg'. Deze vier items hebben een voldoende interne betrouwbaarheid ($\alpha=.74$). de items 11d en 11e zullen als losse items behandeld worden, omdat deze items niet één schaal kunnen vormen.

Waargenomen gedragscontrole

De waargenomen gedragscontrole is gemeten door twee items. Een voorbeeld is: 'Gezond eten is voor mij erg moeilijk'. De antwoorden konden wederom op een vijfpuntsschaal

ingevuld worden. De interne betrouwbaarheid van deze items is niet hoog genoeg ($\alpha=.46$). De items zullen dus als aparte items behandeld worden.

Intentie

De intentie is gemeten door drie items. Een voorbeeld item is: 'Ik ben van plan de komende week elke dag te gaan bewegen'. De items zullen bij de analyse als drie verschillende intenties behandeld worden (de intentie om te bewegen, de intentie om fruit te eten en de intentie om groente te eten). Hiervoor is gekozen, omdat het gedrag van de kinderen ook als drie aparte gedragingen gemeten is (buiten spelen, fruit eten en groente eten).

Barrières

De barrières zijn gemeten door vijf verschillende items. Drie van deze items zijn gemeten op een vijfpuntsschaal (bijvoorbeeld: 'Vind je buitenspelen als het slecht weer is leuk?', met de antwoordmogelijkheden 1=erg stom en 5=erg leuk). Bij de andere twee items waren er maar 2 antwoordmogelijkheden waren. Een voorbeeld hiervan is: 'Wat vind je leuker, computeren of buitenspelen?'.

Gedrag

Het gedrag is gemeten door drie items. Op een zevenpuntsschaal konden de kinderen aangeven hoeveel dagen per week ze groente of fruit eten en hoeveel dagen per week ze bewegen. Deze items zullen niet samengevoegd worden tot één schaal, omdat het interessant is om te onderzoeken of er een verschil is tussen de verschillende gedragingen (fruit eten, groente eten en bewegen).

Demografische variabelen

Tenslotte zijn er vragen gesteld over het geslacht en de leeftijd van de kinderen, over de groep waar ze in zitten en over waar zij en hun ouders geboren zijn.

De pretest van de vragenlijst zal besproken worden in paragraaf 4.5.

Tabel 4.1: Items van de vragenlijst voor kinderen uit groep 4 t/m 6, geordend naar onderwerp.

Onderwerp	Item nr.	Schaal	Voorbeeld
Bereik project	1	Ja/ nee	Heb je de placemat met informatie over eten en bewegen, gekregen?
Beoordeling project	2 t/m 6	5-punts-schaal	De placemat vind ik.. (duidelijk, mooi, interessant & leuk)
Kennis	7abc & 10abcd	Meerdere antwoord-mogelijkheden	Hoeveel uur per dag moet je bewegen om gezond te blijven?
Attitude ten opzichte van bewegen	8befg	5-punts-schaal (klopt/klopt niet)	Elke dag bewegen vind ik belangrijk
Attitude ten opzichte van gezond eten	8acd	5-punts-schaal (klopt/klopt niet)	Gezond eten vind ik verstandig
Subjectieve norm (invloed van vrienden)	9abcde	5-punts-schaal (klopt/klopt niet)	Mijn vriendjes/vriendinnetjes bewegen elke dag
Subjectieve norm (invloed van ouders)	11abcdef	5-punts-schaal (klopt/klopt niet)	Mijn ouders willen dat ik elke dag groente en fruit eet
Waargenomen gedragscontrole	12ab	5-punts-schaal (klopt/klopt niet)	Gezond eten is voor mij erg moeilijk
Gedragsintentie	13abc	5-punts-schaal (klopt/klopt niet)	Ik ben van plan de komende week elke dag te gaan bewegen
Gedrag	14abc	7 antwoord-mogelijkheden	Hoeveel dagen per week eet je fruit?
Barrières	15abdef	2 antwoord-mogelijkheden	Wat vind jij leuker; computeren of buitenspelen?

4.4.2 Procedure

De vragenlijsten zijn uitgedeeld aan de kinderen terwijl ze op school zaten. De vragenlijsten zijn, na een korte introductie van de onderzoeker, ter plekke in de klas (individueel) ingevuld door de kinderen. Nadat de kinderen de vragenlijsten hadden ingevuld heeft de onderzoeker deze weer meegenomen.

4.4.3 Onderzoeksinstrument kinderen groep 1 en 2

Omdat de kinderen uit groep 1 en 2 nog niet kunnen lezen, is het onmogelijk om deze kinderen een schriftelijke vragenlijst te laten invullen. Daarom is er gekozen om de vragenlijst

mondeling af te nemen, waarbij de interviewer ongeveer 25 kinderen tegelijkertijd vragen stelt. De onderzoeker noteert hierbij op de vragenlijst wat de kinderen antwoorden. De kinderen uit groep 3 zijn niet meegenomen bij dit onderzoek, omdat deze kinderen vaak bij groep 4 in de klas zitten. Hierdoor is het moeilijk om bij deze kinderen een mondelinge vragenlijst af te nemen zonder de andere kinderen uit groep 4 te storen. Bij deze vragenlijst is naar de volgende onderwerpen gevraagd: bekendheid en beoordeling van de placemat en de beweegpiet, kennis van de kinderen over groente, fruit en bewegen en de attitude van de kinderen ten opzichte van gezond eten en bewegen. Bij het ontwikkelen van deze vragenlijst is rekening gehouden met de punten uit paragraaf 4.3. Er is geen pretest uitgevoerd voor deze vragenlijst. De definitieve versie is te vinden in bijlage 2.1.

Resultaten groep 1 en 2

Er zal geen aandacht besteed worden aan de kinderen uit groep 1 en 2 bij het bespreken van de resultaten. Tijdens het afnemen van het interview bleek dat de onderzoeksmethode niet geschikt is voor deze doelgroep. De kinderen hadden geen eigen mening en worden erg beïnvloed door hun klasgenootjes. De steekproef die gehouden is onder de kinderen van groep 1 en 2 biedt hierom geen mogelijkheid om statistisch betrouwbare conclusies te trekken. In de algemene conclusie zal verder aandacht besteed worden aan deze doelgroep.

4.4.4 Onderzoeksinstrument ouders

Net als voor de kinderen uit groep 4 t/m 6 is ervoor gekozen om de ouders te ondervragen door middel van een schriftelijke vragenlijst. Net als bij de kinderen, is voor een schriftelijke vragenlijst gekozen, omdat dit een goede methode is om een grote doelgroep te bereiken en veel variabelen te meten (Swanborn, 1994). De vragenlijst voor de ouders bestaat uit dezelfde onderdelen als de vragenlijst voor de kinderen van groep 4 t/m 6. De items zijn wederom opgesteld aan de hand van de TPB (Ajzen, 2002). Het grootste gedeelte van de vragenlijst bestaat uit gesloten vragen. Hier is voor gekozen, omdat bij gesloten vragen de antwoorden beter kunnen worden vergeleken (Brinkman, 2000). Verder zijn er in de vragenlijst voornamelijk 5-punts schalen gebruikt, omdat deze betrouwbaarder zijn dan items met 1 antwoordmogelijkheid (Spector, 1992). Een overzicht van elk onderwerp van de vragenlijst is opgenomen in tabel 4.3 op pagina 50.

Bekendheid en beoordeling project

Ten eerste is er een vraag gesteld om de bekendheid van het project te onderzoeken. Bij deze vraag konden de ouders aangeven welke onderdelen van het project zij kennen.

De beoordeling van het project is gemeten door middel van vier items, waarbij de ouders op een vijf-puntsschaal hun antwoord konden invullen. Voor vier onderdelen van het project (de placemat, de les van de beweegpiet, de kleurwedstrijd en de posters) is gevraagd of de ouders dit onderdeel informatief, duidelijk, overzichtelijk, interessant en nuttig vonden. Een

voorbeeld item is; 'Wat vond u van de placemat met informatie over eten en bewegen?' (de antwoordmogelijkheden zijn; erg informatief, beetje informatief, neutraal, niet informatief en helemaal niet informatief). De items die de beoordeling van één onderdeel meten, vormen samen één schaal. Zoals te zien is in tabel 4.2 is de interne betrouwbaarheid van alle onderdelen erg goed.

Tabel 4.2: Interne betrouwbaarheid van beoordeling van het project door ouders.

	Aantal items	items	N	α
Beoordeling placemat	5	3abcde	111	.90
Beoordeling piet	5	6abcde	66	.93
Beoordeling posters	5	4abcde	23	.93
Beoordeling kleurwedstrijd	5	5abcde	14	.96

Kennis

De kennis met betrekking tot de voeding- en beweegnorm voor kinderen is gemeten door drie items. De algemene kennis van de ouders wordt gemeten door middel van vier items. Een voorbeeld hiervan is: 'Wat is gezonder, thee of cola?'. De kennis items hebben een lage interne betrouwbaarheid, waardoor ze niet samengevoegd kunnen worden tot één schaal. Er is voor gekozen om een variabele 'totale kennis van de ouders' samen te stellen. Bij deze variabele wordt het aantal goede antwoorden op de kennis items bij elkaar opgeteld. De hoogst mogelijke score op deze variabele is dus zeven, als alle items goed beantwoord zijn.

Attitude ten opzichte van bewegen

De attitude ten opzichte van bewegen is gemeten door drie stellingen. Een voorbeeld van een item is: 'Ik vind het belangrijk dat mijn kind elke dag beweegt'. De antwoorden worden gemeten op een vijf-puntsschaal (1=helemaal mee eens en 5=helemaal mee oneens). De interne betrouwbaarheid van deze items is goed ($\alpha=.88$).

Attitude ten opzichte van gezond eten

De attitude ten opzicht van gezond eten is gemeten door twee stellingen. Ook bij deze attitude worden de antwoorden gegeven op een vijf-puntsschaal. Een voorbeeld item is: 'Ik vind het verstandig dat mijn kind gezond eet'. De items hebben samen een hoge interne betrouwbaarheid ($\alpha=.92$).

Subjectieve norm

De 'motivation to comply' is gemeten door één item. De 'normative belief' is gemeten door drie items. Een voorbeeld hiervan is: 'Andere ouders geven hun kinderen weinig groente en fruit'. De antwoorden worden wederom gegeven op de vijf-puntsschaal. Deze drie items hebben een matige interne betrouwbaarheid ($\alpha=.59$), maar zullen toch als schaal

samen gevoegd worden. Deze interne betrouwbaarheid is namelijk voldoende bevonden in de literatuur (Damoiseaux et al., 1998).

Waargenomen gedragscontrole

De waargenomen gedragscontrole is gemeten door drie items. Een voorbeeld is: 'Ik heb weinig invloed op het gedrag van mijn kind'. De antwoorden konden wederom op een vijf puntsschaal ingevuld worden. De items een matige interne betrouwbaarheid ($\alpha=.54$). Deze items zullen toch samen gevoegd worden tot één schaal.

Intentie

De intentie van de ouders is gemeten door drie items, waarvan twee items over gezonde voeding en één item over bewegen. Deze items zijn wederom gemeten op een vijf puntsschaal. Een voorbeeld item is: 'Ik ben van plan om ervoor te zorgen dat mijn kind de komende week elke dag beweegt'. De items hebben onderling een goede interne betrouwbaarheid ($\alpha=.78$) en zullen samen gevoegd worden tot één schaal.

Gedrag

Het gedrag van de ouders is gemeten door drie items. Bij deze items konden de ouders aangeven hoeveel fruit en groente zij zelf eten en hoeveel uur per dag zij bewegen. Deze items zullen niet samen gevoegd worden tot één schaal, omdat het interessant is om te onderzoeken of er een verschil is tussen de verschillende gedragingen (fruit eten, groente eten en bewegen).

Demografische variabelen

Tenslotte worden geslacht, leeftijd, aantal kinderen en de gemeente gevraagd. Ook moeten de ouders invullen of zij een inkomen hebben wat boven of beneden modaal is (een modaal inkomen staat gelijk aan €29.218,- bruto per jaar).

De pretest van de vragenlijst zal besproken worden in paragraaf 4.5.

Tabel 4.3: Items van de vragenlijst voor ouders, geordend naar onderwerp.

Onderwerp	Item nr.	Schaal	Voorbeeld
Bereik project	1 en 2	Meerdere antwoord-mogelijkheden	Welke onderdelen van het project kent u
Beoordeling project	3 t/m 6	5-punts-schaal	Wat vindt u van de placemat? (informatief, duidelijk, overzichtelijk, interessant & nuttig)
Kennis	7 t/m 10	Meerdere antwoord-mogelijkheden	Hoeveel uur per dag moet een kind uit groep 1 t/m 6 bewegen?
Attitude ten opzichte van bewegen	12beg	5-punts-schaal (mee eens/ niet mee eens)	Ik vind het goed dat mijn kind sport
Attitude ten opzichte van gezond eten	12ad	5-punts-schaal (mee eens/ niet mee eens)	Ik vind het belangrijk dat mijn kind gezond eet
Subjectieve norm (invloed van andere ouders)	13abcd	5-punts-schaal (mee eens/ niet mee eens)	Andere ouders geven hun kinderen veel snoep
Waargenomen gedragscontrole	14acd	5-punts-schaal (mee eens/ niet mee eens)	Ik heb weinig invloed op het gedrag van mijn kind
Gedragsintentie	11abc	5-punts-schaal (mee eens/ niet mee eens)	Ik ben van plan de komende week mijn kind elke dag groente te laten eten
Gedrag	15abc	Meerdere antwoordmogelijkheden	Hoeveel fruit eet u zelf per dag?

4.4.5 Procedure

De kinderen uit groep 4 t/m 6 hebben, naast hun eigen vragenlijst, ook een vragenlijst voor hun ouders uitgedeeld gekregen in de klas. Deze vragenlijst zat in een envelop, die aan de ouders gegeven moest worden. In de envelop zat ook een antwoordenvelop, zodat de ouders de vragenlijst terug konden sturen naar de GGD. De vragenlijsten van de kinderen waren aan de vragenlijsten van hun ouders gekoppeld door middel van nummers. Er is bij de kinderen op aangedrongen dat zij de juiste envelop aan hun ouders moesten geven, zodat het nummer van de vragenlijst voor de ouders zou corresponderen met het nummer van hun eigen vragenlijst

4.5 Pretest

Om te bekijken of een vragenlijst geschikt is voor de doelgroep, moet er een pretest gedaan worden. Omdat dit onderzoek zich voornamelijk richt op kinderen, en er nog weinig richtlijnen

zijn voor het onderzoeken van kinderen, is een pretest extra belangrijk. Het is belangrijk om de vragenlijst te testen op begrijpelijkheid, duidelijkheid en eenduidigheid (Damoiseaux et al., 1998). De vragenlijsten worden getoetst aan de hand van de volgende vijf punten (Damoiseaux et al., 1998):

1. Validiteit: betekenen de vragen voor de geïnterviewde hetzelfde als voor de onderzoeker?
2. Begrijpelijkheid: begrijpt iedereen de vragen?
3. Volledigheid: staat alles in de vragenlijst of geven de respondenten aan dat er nog iets mist, zijn de antwoordcategorieën volledig?
4. Uitvoerbaarheid: kunnen de respondenten de vragenlijst invullen in de tijd die de onderzoeker daarvoor geeft?
5. Correctheid: zijn er doorverwijzingen in de vragenlijst correct, worden de vragenlijsten correct beantwoord en zijn de antwoordcategorieën correct?

De pretest van de vragenlijst voor de kinderen uit groep 4 t/m 6, is gedaan bij een aantal kinderen uit groep 4. Er zijn geen kinderen uit groep 5 en 6 getest, omdat aangenomen wordt dat kinderen die ouder zijn meer ontwikkeld zijn, en dus minder moeite met de vragenlijst moeten hebben. Wanneer de kinderen uit groep 4 tijdens de pretest aangaven dat zij vragen niet begrepen, zijn deze vragen aangepast. De vragenlijst van de ouders is ook gepretest.

4.5.1 Pretest Kinderen

Voordat de vragenlijst gepretest is, is deze gecontroleerd door Monique Peperkorn van het bedrijf IPMKidwise, die marketingonderzoek doet bij jonge kinderen. Naar aanleiding van haar opmerkingen is de vragenlijst aangepast. Na deze aanpassing is de pretest gedaan. Bij de pretest van de kinderen (waarbij 2 jongens en 1 meisje van 8 en 7 jaar werden gevraagd om de vragenlijst in te vullen) bleek dat de kinderen moeite hadden met het lezen van grote stukken tekst. Om deze reden is ervoor gekozen om de uitleg en invulinstructie boven de vragen in te korten. Verder bleek dat kinderen moeite hebben om een tabel in te vullen, ze kunnen niet goed bedenken welk hokje bij welke vraag hoort. De lay-out van de tabel waarmee de kinderen moeite hadden, is veranderd. Verder bleek dat de kinderen het woord FLASH!-klok (de officiële naam van de placemat van het FLASH!-project) niet snapten en dat ze hier, ook nadat dit uitgelegd was, steeds weer moeite mee hadden. Er is voor gekozen om in de gehele vragenlijst het woord FLASH!-klok te vervangen door placemat. Verder bleek nog dat de kinderen het woord 'quiz' niet kunnen lezen en dat de vragen consequent gesteld moeten worden, omdat kinderen niet zo nauwkeurig lezen. De definitieve vragenlijst is te vinden in bijlage 2.2.

4.5.2 Pretest Ouders

De vragenlijst van de ouders is bekeken door verschillende mensen binnen de GGD Noord-Kennemerland en is gepretest op twee ouders en een lerares van de basisschool. Deze personen konden alle drie de vragenlijst prima invullen, en op een aantal kleine tekstuele wijzigingen is de vragenlijst dus ook niet gewijzigd. De definitieve vragenlijst is te vinden in bijlage 2.3.

4.6 Verwerking op basis van statistische analyse

Er zijn vier onderzoeksgroepen: onderzoeksgroep 1 heeft de placemat ontvangen en de kinderen uit deze groep hebben de les van de beweegpiet meegemaakt, onderzoeksgroep 2 heeft alleen de placemat gehad, onderzoeksgroep 3 heeft alleen les van de beweegpiet meegemaakt en onderzoeksgroep 4 heeft geen placemat en geen les van de beweegpiet gehad. Eerst moet getest worden of de samenstelling (wat betreft geslacht, leeftijd, etc.) van deze groepen gelijk is. Het bereik en de beoordeling van het project zal geanalyseerd worden met behulp van frequentietabellen. Om effecten vast te kunnen stellen, moet getoetst worden of er verschillen zijn tussen de onderzoeksgroepen. Dit wordt gedaan met behulp van een Univariate Variantieanalyse en de Chikwadraattoets. Eerst zal bekeken worden of er verschillen zijn met betrekking tot kennis en attitude van de kinderen. Daarna zal onderzocht worden of er verschillen zijn met betrekking tot kennis en intentie van de ouders. Om onderzoeksvraag 1 (Welke gedragsdeterminanten zijn van invloed op het eet- en beweeggedrag van kinderen?) te kunnen beantwoorden, wordt eerst onderzocht of er significante correlaties zijn tussen de determinanten. Hierbij zal ook de invloed van de determinanten van de ouders op het gedrag van de kinderen bekeken worden. Als blijkt dat er significante verbanden zijn, zal er een regressieanalyse uitgevoerd worden om de richting en sterkte van deze verbanden vast te kunnen stellen. Uiteindelijk zal bekeken worden of er verschillen zijn voor de demografische variabelen (bijvoorbeeld: hebben oudere kinderen meer kennis dan jongere kinderen?).

4.7 Resultaten Effectevaluatie

In de onderstaande paragrafen zullen de resultaten van de effectevaluatie besproken worden. Eerst worden de respondenten beschreven, waarna de samenstelling van de onderzoeksgroepen bekeken wordt. In de paragrafen 4.10 en 4.11 zal de bekendheid en de beoordeling van het project besproken worden. In paragraaf 4.12 zal onderzoeksvraag 6 (Welke effecten zijn bereikt met het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op') besproken worden en wordt bekeken of de beoogde effecten zijn behaald met het project. Daarna wordt in paragraaf 4.13 bekeken of er correlaties zijn tussen de gedragsdeterminanten en worden in paragraaf 4.14 de verschillen voor de demografische variabelen uiteengezet. Tenslotte worden de onderzoeksvragen beantwoord in paragraaf 4.15.

4.8 Respondenten

4.8.1 Kinderen uit groep 4 t/m 6

Er zouden 456 kinderen ondervraagd worden. Het responspercentage was erg hoog (94%), omdat de enquêtes na het invullen door de onderzoeker verzameld zijn¹. In het totaal zijn er dus 429 kinderen die de vragenlijst volledig hebben ingevuld. De verdeling van de respondenten over onderzoeksgroepen is te zien in tabel 4.4. Uit deze tabel blijkt dat onderzoeksgroep 1 meer dan twee keer zo groot is dan de groepen 3 en 4.

Tabel 4.4: Beschrijving van de kinderen per onderzoeksgroep: piet en placemat=groep 1, alleen placemat=groep 2, alleen piet=groep 3 en geen interventie=groep 4.

Demografische variabele		Piet en placemat	Alleen placemat	Alleen piet	Geen interventie
Geslacht (N=425)	Jongen	108 (59%)	49 (49%)	34 (48%)	38 (54%)
	meisje	74 (41%)	52 (51%)	37 (52%)	33 (46%)
Leeftijd (N=425)	6	1 (1%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
	7	38 (21%)	23 (23%)	14 (20%)	20 (28%)
	8	65 (36%)	38 (38%)	23 (32%)	19 (27%)
	9	48 (26%)	34 (34%)	19 (27%)	23 (32%)
	10	28 (15%)	6 (6%)	12 (17%)	8 (11%)
	11	2 (1%)	0 (0%)	3 (4%)	1 (1%)
Groep (N=416)	4	61 (34%)	47 (47%)	23 (37%)	27 (39%)
	5	58 (32%)	37 (37%)	25 (40%)	23 (33%)
	6	63 (35%)	17 (17%)	15 (24%)	20 (29%)
Herkomst kind (N=422)	Nederland	175 (97%)	94 (94%)	67 (94%)	58 (83%)
	overig	6 (3%)	6 (6%)	4 (6%)	12 (17%)
Herkomst vader (N=419)	Nederland	166 (92%)	75 (76%)	53 (77%)	50 (71%)
	overig	15 (8%)	24 (24%)	16 (23%)	20 (29%)
Herkomst moeder (N=421)	Nederland	168 (93%)	78 (79%)	59 (83%)	51 (73%)
	overig	13 (7%)	21 (21%)	12 (17%)	19 (27%)
Aantal kinderen/onderzoeksgroep		183 (43%)	102 (24%)	71 (17%)	73 (17%)

¹ De niet ingevulde vragenlijsten waren van kinderen die die dag niet aanwezig waren.

4.8.2 Ouders

Van de 429 enquêtes die uitgedeeld zijn, zijn er 170 ingevuld en teruggestuurd. Dit is een responspercentage van 40%. Vooral opvallend is dat bijna alleen maar vrouwen de vragenlijst hebben ingevuld en teruggestuurd (91%). Verder is opvallend dat de meerderheid van de ouders in Alkmaar woont (96%), maar dit kan verklaard worden door het feit dat meer scholen in Alkmaar zijn geselecteerd voor dit onderzoek dan scholen uit andere gemeentes. De beschrijving van de ouders per onderzoeksgroep is te zien in tabel 4.5.

Tabel 4.5: Beschrijving van de ouders per onderzoeksgroep; piet en placemat=groep 1, alleen placemat=groep 2, alleen piet=groep 3 en geen interventie=groep 4.

Demografische variabele		Piet en placemat	Alleen placemat	Alleen piet	Geen interventie
Geslacht (N=168)	Man	7 (9%)	6 (18%)	1 (3%)	2 (8%)
	Vrouw	72 (91%)	27 (82%)	30 (97%)	23 (92%)
Leeftijd (N=167)	<35	0 (0%)	6 (18%)	8 (26%)	7 (28%)
	35-40	38 (49%)	14 (43%)	15 (48%)	10 (40%)
	>40	40 (51%)	13 (39%)	8 (26%)	8 (32%)
Aantal kinderen (N=166)	1	8 (10%)	2 (6%)	6 (19%)	4 (17%)
	2	40 (51%)	22 (67%)	18 (58%)	10 (42%)
	>3	30 (39%)	9 (27%)	7 (23%)	10 (42%)
Maandinkomen (N=152)	<modaal	5 (7%)	9 (33%)	3 (11%)	2 (8%)
	modaal	27 (37%)	10 (37%)	14 (50%)	14 (58%)
	>modaal	41 (56%)	8 (30%)	11 (39%)	8 (33%)
Woongemeente (N=169)	Alkmaar	56 (70%)	33 (97%)	30 (100%)	25 (100%)
	Heiloo	24 (30%)	1 (3%)	0 (0%)	0 (0%)
Aantal ouders/ onderzoeksgroep		80 (47%)	34 (20%)	31 (18%)	25 (15%)

4.9 Vergelijking onderzoeksgroepen

4.9.1 Vergelijking kinderen

Om te bekijken of de samenstelling van de onderzoeksgroepen gelijk is, is er getoetst of er een verschil tussen de groepen is voor de variabelen leeftijd, geslacht, groep, herkomst kind, herkomst moeder en herkomst vader. Uit de analyse blijkt dat de samenstelling van de onderzoeksgroepen qua leeftijd, geslacht en groep gelijk is. Zoals te zien is in tabel 4.6, zijn er echter significante verschillen in de samenstelling van de onderzoeksgroepen bij de

variabele herkomst. Zowel voor de herkomst van het kind als de herkomst van de vader en moeder is een significant verschil tussen de onderzoeksgroepen gevonden. Deze verschillen zijn weergegeven in tabel 4.6.

4.9.2 Vergelijking ouders

Bij deze groep respondenten is wederom getoetst of de groepsgemiddelden gelijk zijn. Er bleek echter een significant verschil te bestaan tussen de onderzoeksgroepen bij de variabelen leeftijd, maandinkomen en gemeente. Er zitten in de eerste onderzoeksgroep geen ouders die onder de 35 jaar zijn, terwijl er in de andere groepen minstens 6 ouders jonger dan 35 zijn. Verder hebben relatief veel ouders in onderzoeksgroep 1 een boven modaal inkomen en wonen er in deze groep relatief veel ouders in Heiloo. Deze verschillen staan verder beschreven in tabel 4.6. De verschillen bij de kinderen en de ouders zijn niet meegenomen in de analyse.

Tabel 4.6: Significante verschillen in samenstelling van de onderzoeksgroepen voor kinderen en ouders.

	χ^2	df	N
Herkomst kind	15.88**	3	422
Herkomst vader	20.83***	3	419
Herkomst moeder	19.44***	3	421
Leeftijd ouders	24.36***	6	167
Maandinkomen ouders	18.51**	6	152
Gemeente ouders	28.02***	3	169

Noot: * $p < .05$

** $p < .01$

*** $p < .001$

4.10 Bereik en bekendheid project

Deze paragraaf heeft betrekking op de onderzoeksvraag 4 (*'Heeft het project de doelgroep bereikt?'*). In paragraaf 4.10.1 wordt uiteengezet hoeveel kinderen er zijn bereikt met dit project, waarna in paragraaf 4.10.2 beschreven wordt welke onderdelen van het project bekend zijn bij de ouders.

4.10.1 Bereik van het project bij kinderen

Zoals al duidelijk werd bij de verdeling van de onderzoeksgroepen, heeft 17% van de 430 ondervraagde kinderen geen les van de beweegpiet en geen placemat gehad. Een ruime meerderheid van de kinderen (83%) is in aanraking gekomen met het project. Deze 357 kinderen hebben de les van de beweegpiet bijgewoond en/of hebben de placemat gekregen. Van alle kinderen heeft 66% de placemat ontvangen en 59% heeft een les van de beweegpiet gehad. Hiermee is de doelstelling van het project niet behaald, maar wel benaderd. In tabel 4.7 is een overzicht te zien van de onderdelen van het project, waar de kinderen aan deelgenomen hebben.

4.10.2 Bekendheid van het project bij ouders

Bij de vraag of men het project "Noord-Kennemerland gezond weer op" kent, geeft de helft van de ouders aan dat zij het project niet kennen (54%). Een aantal ouders (35%) geeft aan dat zij het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' niet kent, maar het project 'FLASH!' wel. Hieruit blijkt dat ouders de officiële naam van het project ('Noord-Kennemerland gezond weer op') minder goed kennen dan de naam die op de placemat wordt gebruikt ('FLASH!'). Meer dan de helft van de ouders kent de placemat (67%). Daarentegen kent geen enkele ouder het interview met de ambtenaar/ wethouder Volksgezondheid. In tabel 4.7 is weergegeven hoeveel procent van de ouders welk onderdeel van het project kent.

Veel kinderen zijn in aanraking gekomen met het project. Slechts 17% van de kinderen kent geen enkel onderdeel van het project. De helft van de ouders geeft aan dat zij het project niet kent, maar driekwart kent wel één of meerdere onderdelen van het project. De ouders weten dus niet goed dat de losse onderdelen van het project bij het project horen.

Tabel 4.7: Bereik en bekendheid van de onderdelen van het project, in percentages van het tot. aantal kinderen/ ouders

Doelgroep	Kinderen (N=430)	Ouders (N=166)
Placemat+ beweegpiet	43%	28%
Placemat	66%	67%
Beweegpiet	59%	39%
Kleurwedstrijd	-	8%
Posters	-	14%
Interview Wethouder	-	0%
Geen onderdeel	17%	25%

4.11 Beoordeling van het project

Eerst zal de beoordeling van de placemat besproken worden, waarna de beoordeling van de les met de beweegpiet beschreven zal worden. De beoordeling van de kinderen heeft betrekking op onderzoeksvraag 5a (*Hoe beoordelen de kinderen het project?*), de beoordeling van de ouders op onderzoeksvraag 5b (*Hoe beoordelen de ouders het project?*).

4.11.1 Beoordeling van de placemat door de kinderen

In het totaal zijn er 279 kinderen die de vragen over de placemat hebben ingevuld. De beoordeling van de placemat was erg positief ($M=4.3$, $SD=.69$). De meeste kinderen vonden de placemat duidelijk (88%), interessant (80%) en mooi (81%). De gemiddelde score per onderzoeksgroep zijn te vinden in tabel 4.8. In deze tabel wordt onderzoeksgroep 4 (geen interventie) logischerwijs niet vermeld, omdat de kinderen uit deze groep de placemat en de beweegpiet niet beoordeeld hebben. Er bestaat geen significant verschil tussen de onderzoeksgroepen met betrekking tot de beoordeling van de placemat ($F<1$).

4.11.2 Beoordeling van de les van de beweegpiet door de kinderen

Er zijn 253 kinderen die de vragen over de les van de beweegpiet hebben ingevuld. Deze les wordt, net als de placemat, erg positief beoordeeld. De gemiddelde beoordeling van de les ligt rond de 4.0 (waarbij 1 negatief is en 5 positief). De meeste kinderen vonden de les van de beweegpiet leuk (85%), duidelijk (92%) en interessant (73%). De gemiddelde scores voor de onderzoeksgroepen zijn te vinden in tabel 4.8. Uit verdere analyse bleek dat er geen verschil tussen de eerste en de derde onderzoeksgroep is bij de beoordeling van de les van de beweegpiet ($F < 1$, n.s.).

Tabel 4.8: Gemiddelde scores van de beoordeling van de placemat en de beweegpiet, gegeven door kinderen. Verdeeld naar onderzoeksgroepen, piet en placemat=groep 1, alleen placemat=groep 2, alleen piet=groep 3.

Items	Piet en placemat		Alleen placemat		Alleen piet		Totaal	
	M (N)	SD	M (N)	SD	M (N)	SD	M (N)	SD
Placemat=leuk	4.27(181)	.97	4.28(98)	1.08	-	-	4.27(279)	1.01
Beweegtips op de placemat=leuk	4.27(181)	.92	4.32(98)	1.10	-	-	4.29(279)	.98
Placemat=duidelijk	4.43(181)	.96	4.45(98)	.92	-	-	4.44(279)	.94
Placemat=interessant	4.18(181)	.92	4.01(98)	1.17	-	-	4.12(279)	1.01
Placemat=mooi	4.25(181)	.96	4.15(98)	1.13	-	-	4.22(279)	1.02
Beweegpiet=leuk	4.36(181)	.97	-	-	4.43(72)	.82	4.39(253)	.93
Beweegpiet=duidelijk	4.51(181)	.88	-	-	4.61(72)	.72	4.54(253)	.84
Beweegpiet=interessant	3.85(181)	1.17	-	-	3.83(72)	1.32	3.84(253)	1.21

4.11.3 Beoordeling ouders

In deze paragraaf wordt de beoordeling van de ouders van de placemat, de posters, de kleurwedstrijd en de les van de beweegpiet besproken. In tabel 4.9 zijn de gemiddelde scores op schaalniveau per onderdeel van het project voor de drie onderzoeksgroepen uiteengezet. Uit tabel 4.9 blijkt dat de ouders de onderdelen van het project positief beoordelen. De gemiddelde totale beoordeling loopt van 3.55 tot 3.87, waarbij 1 erg negatief en 5 erg positief is. De ouders vinden de placemat, de beweegpiet, de posters en de kleurwedstrijd dus informatief ($M=3.9$, $SD=.66$), duidelijk ($M=3.8$, $SD=.60$), overzichtelijk ($M=3.7$, $SD=.54$), interessant ($M=4.1$, $SD=.67$) en nuttig ($M=4.1$, $SD=.76$).

Er is getoetst met behulp van een Anova-toets of er significante verschillen zijn tussen de onderzoeksgroepen wat betreft de beoordeling van het project door de ouders. Uit deze analyse bleek dat er geen significante verschillen zijn ($F < 1$, n.s.).

Over het algemeen kan gesteld worden dat de kinderen zowel de placemat als de les van de beweegpiet erg positief beoordelen. Ook de beoordeling van de ouders is voor alle onderdelen van het project positief.

Tabel 4.9: Gemiddelde scores van de beoordeling van het project, gegeven door ouders. Verdeeld naar onderzoeksgroepen, piet en placemat=groep 1, alleen placemat=groep 2 en alleen piet=groep 3.

	Piet en placemat		Alleen placemat		Alleen piet		Totaal	
	M (N)	SD	M (N)	SD	M (N)	SD	M (N)	SD
Beoordeling placemat	3.56(62)	.85	3.58(27)	.99	-	-	3.55(89)	.86
Beoordeling beweegpiet	3.59(34)	.73	-	-	3.52(17)	.92	3.59(51)	.73
Beoordeling posters	3.66(10)	.82	4.03(6)	.64	3.40(2)	.57	3.87(18)	1.03
Beoordeling kleurwedstrijd	3.17(6)	1.33	4.00(4)	.88	4.40(1)	-	3.60(11)	.83

4.12 Effecten met betrekking tot kennis, attitude en intentie

In deze paragraaf zal beschreven worden of er effecten bereikt zijn met betrekking tot de kennis en de attitude van ouders en kinderen en de intentie van ouders. Met deze resultaten zal een antwoord gegeven worden op onderzoeksvraag 6 (*Welke effecten zijn bereikt met het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op'?*).

4.12.1 Kennis

Kennis kinderen

In tabel 4.10 is te zien hoeveel kinderen per onderzoeksgroep het goede antwoord hebben gegeven voor de kennis items. Opvallend is dat minder dan de helft van de kinderen weet hoeveel uur je moet bewegen per dag, en hoeveel keer per week je groente moet eten. Verder weten bijna alle kinderen dat thee gezonder is dan cola en dat een mandarijn gezonder is dan een koekje.

Tabel 4.10: score op de kennis items voor kinderen, verdeeld naar onderzoeksgroepen, piet en placemat=groep 1, alleen placemat=groep 2, alleen piet=groep 3 en geen interventie=groep 4.

		Piet en placemat	Alleen placemat	Alleen piet	Geen interventie
Kennis items voeding- en beweegnorm					
7a. Hoeveel uur per dag moet je bewegen?	N	177	102	72	73
	Goed	46%	22%	40%	18%
	Fout	54% _a	78% _b	60% _a	82% _b
7b. Hoeveel stuks fruit moet je per dag eten?	N	178	101	72	73
	Goed	80%	45%	56%	48%
	Fout	20% _a	55% _b	44% _b	52% _b
7c. Hoeveel keer per week	N	180	102	72	73

moet je groente eten?	Goed	41%	34%	35%	33%
	Fout	59%	66%	65%	67%
Algemene kennisitems					
10a. Wat is gezonder; thee of cola	N	181	98	72	71
	Goed	96%	99%	100%	100%
	Fout	4%	1%	0%	0%
10b. Wat is gezonder; chocola of lolly	N	180	91	72	69
	Goed	53%	48%	43%	27%
	Fout	47% _a	52% _a	57%	73% _b
10c. Wat is gezonder; roomijs of waterijs	N	180	94	72	69
	Goed	76%	73%	65%	62%
	Fout	24%	27%	35%	38%
10d. Wat is gezonder; koek of mandarijn	N	180	100	72	72
	Goed	98%	99%	100%	99%
	Fout	2%	1%	0%	1%

Noot: binnen iedere rij zijn de gemiddelden met een verschillend subscript significant verschillend ($p < .05$).

Uit analyse blijkt dat er een significant verschil bestaat tussen de onderzoeksgroepen voor de items 7a, 7b en 10b. De kinderen die alleen de les van de beweegpiet hebben gehad en de kinderen die zowel de placemat als de les van de beweegpiet hebben gehad weten beter hoeveel uur per dag zij moeten bewegen dan de kinderen uit de andere twee onderzoeksgroepen ($F(3,420)=9.8$, $p < 0.001$). Verder blijkt dat kinderen die zowel de placemat als de les van de beweegpiet hebben gehad, significant beter weten hoeveel stuks fruit zij per dag moeten eten ($F(3,420)=16.3$, $p < 0.001$). Tenslotte blijkt dat de kinderen die geen interventie hebben gehad, minder goed weten dat een lolly gezonder is dan een chocoladereep ($F(3,408)=4.2$, $p < 0.01$).

Ook is onderzocht of er een verschil zit tussen de onderzoeksgroepen wat betreft de totale kennis. Zoals in tabel 4.11 te zien is, blijkt dat de kinderen die zowel de les van de beweegpiet als de placemat hebben gehad, significant meer kennisvragen goed hebben beantwoord dan kinderen die blootgesteld zijn aan één of geen onderdelen van het project. Verder blijkt dat kinderen die geen enkel onderdeel van het project hebben gehad significant meer vragen fout beantwoorden dan kinderen die de les van de beweegpiet hebben gehad ($\chi^2(5)=11.6$, $p < 0.05$).

Tabel 4.11: Gemiddeld aantal goede antwoorden (Standaarddeviatie) op kennisvragen gegeven door kinderen.

	Piet en placemat	Alleen placemat	Alleen piet	Geen interventie	Totaal
Totaal van kennisvragen	4.92 (1.18) _a	4.23 (1.04) _b	4.39 (1.28) _b	3.90 (1.03) _c	4.50 (1.21)

Noot: binnen iedere rij zijn de gemiddelden met een verschillend subscript significant verschillend ($p < .05$).

Kennis ouders

De score van de ouders op de kennis items is te vinden in tabel 4.12. Uit deze tabel blijkt dat de meeste foute antwoorden gegeven worden op de items 7, 9 en 10b. Verder is opvallend dat bijna alle ouders item 10a, 10b en 10c een goed antwoord hebben gegeven. Er zijn geen significante verschillen tussen de groepen gevonden ($F < 1$, n.s.).

Tabel 4.12: score op de kennisitems voor ouders, verdeeld naar onderzoeksgroepen, piet en placemat=groep 1, alleen placemat=groep 2, alleen piet=groep 3 en geen interventie=groep 4.

		Piet en placemat	Alleen placemat	Alleen piet	Geen interventie
Kennis items voeding- en beweegnorm					
Hoeveel uur per dag moet uw kind bewegen?	N	80	33	31	25
	Goed	34%	33%	23%	36%
	Fout	66%	67%	77%	64%
Hoeveel stuks fruit per dag moet uw kind eten?	N	80	34	31	25
	Goed	80%	82%	87%	72%
	Fout	20%	18%	13%	28%
Hoeveel dagen per week moet uw kind groente eten?	N	80	33	31	25
	Goed	44%	52%	52%	52%
	Fout	56%	48%	48%	48%
Algemene kennis items					
10a. Wat is gezonder; thee of cola	N	80	34	31	73
	Goed	98%	100%	100%	100%
	Fout	2%	0%	0%	0%
10b. Wat is gezonder; chocola of lolly	N	80	34	31	24
	Goed	40%	50%	65%	63%
	Fout	60%	50%	35%	37%
10c. Wat is gezonder; roomijs of waterijs	N	80	34	31	24
	Goed	99%	91%	97%	100%
	Fout	1%	9%	3%	0%
10d. Wat is gezonder; koek of mandarijn	N	80	34	31	24
	Goed	100%	100%	100%	100%
	Fout	0%	0%	0%	0%

Minder dan de helft van de kinderen weet dus hoeveel uur per dag hij/ zij moet bewegen en hoeveel keer per week hij/ zij groente moet eten. De kinderen die de les van de beweegpiet hebben bijgewoond, weten beter hoeveel uur per dag zij moeten bewegen dan de kinderen die deze les niet hebben bijgewoond. De kinderen die deze les en de placemat hebben gehad weten beter hoeveel stuks fruit zij per dag moeten eten dan de andere kinderen. Meer dan driekwart van de ouders weet hoeveel stuks fruit een kind per dag moet eten. Minder dan de

helft van de ouders weet echter hoeveel keer per week een kind groente moet eten en hoeveel uur per dag een kind moet bewegen.

4.12.2 Attitude

In deze paragraaf wordt besproken hoe de attitude van de kinderen is. Ook wordt de attitude van de ouders uiteengezet. Zowel bij kinderen als bij ouders wordt de attitude opgesplitst in twee verschillende attitudes, de attitude ten opzichte van bewegen en de attitude ten opzichte van gezond eten. Met behulp van deze resultaten zal een antwoord gegeven worden op onderzoeksvraag 6b (Hebben de kinderen die deelgenomen hebben aan het project een positievere attitude ten opzichte van bewegen dan kinderen die niet deelgenomen hebben?). De attitudeschalen liepen van 1 t/m 5, waarbij 1 erg negatief en 5 erg positief is.

Attitude kinderen

Uit de analyse blijkt dat er een significant verschil is tussen de onderzoeksgroepen voor beide attitudes. Zoals in tabel 4.13 te zien is hebben de kinderen die geen placemat en geen les van een beweegpiet hebben gehad een significant negatievere attitude ten opzichte van bewegen en gezond eten dan de kinderen die wel een beweegpiet en een placemat hebben gehad. Verder verschilt deze groep, die geen enkel onderdeel van het project heeft gehad, ook significant van de groep die alleen de placemat heeft gehad.

Tabel 4.13: Gemiddelden en standaarddeviaties voor attitudes van kinderen, verdeeld naar onderzoeksgroepen: piet en placemat=groep 1, alleen placemat=groep 2, alleen piet=groep 3 en geen interventie=groep 4.

	Piet en placemat		Alleen placemat		Alleen piet		Geen interventie		F (df)
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	
Attitude bewegen	4.63 _a	.51	4.49 _a	.60	4.59	.53	4.29 _b	.80	6.16 (3, 422)***
Attitude gezond eten	4.80 _a	.50	4.63 _a	.68	4.76	.53	4.47 _b	.84	5.36 (3, 420)**

Noot: binnen iedere rij zijn de gemiddelden met een verschillend subscript significant verschillend ($p < .05$)

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

Attitude Ouders

In tabel 4.14 op de volgende pagina zijn de gemiddelde attitudes per onderzoeksgroep uiteengezet. Uit deze tabel blijkt dat de ouders een zeer positieve attitude hebben ten opzichte van bewegen en gezonde voeding. Er blijken voor beide attitudes geen significante verschillen tussen de onderzoeksgroepen te zijn.

Tabel 4.14: gemiddelden (standaarddeviatie) voor attitude en intentie van ouders, verdeeld naar onderzoeksgroepen: piet en placemat=groep 1, alleen placemat=groep 2, alleen piet=groep 3 en geen interventie=groep 4.

	Piet en placemat		Alleen placemat		Alleen piet		Geen interventie		<i>F (df)</i>
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	
Attitude bewegen	4.60	.61	4.64	.44	4.57	.65	4.63	.47	6.16 (3, 165)
Attitude gezond eten	4.60	.63	4.71	.43	4.74	.41	4.72	.41	5.36 (3, 165)
Intentie groente eten	4.40	.87	4.35	.81	4.29	1.01	4.67	.57	<1
Intentie fruit eten	4.04	.99	3.82	1.09	4.10	.98	4.21	.78	<1
Intentie bewegen	4.47	.69	4.29	.76	4.26	.82	4.42	.88	<1

4.12.3 Intentie (ouders)

De intentie van de ouders wordt gemeten door drie items, twee items over gezonde voeding en één over bewegen. De intentie van de ouders blijkt erg positief te zijn (alle gemiddelden zijn groter dan 4), zoals te zien is in tabel 4.14. Ook voor de intentie blijkt er geen significant verschil tussen de onderzoeksgroepen ($F < 1$, n.s.).

De kinderen die de placemat hebben gehad staan dus positiever tegenover gezond eten en bewegen dan de kinderen die de placemat niet hebben gehad. Verder staan ouders erg positief tegenover gezonde voeding en genoeg beweging voor hun kind. Tenslotte hebben de ouders ook de intentie om hun kind gezond te laten eten en genoeg te laten bewegen.

4.13 Invloed van gedragsdeterminanten

Deze paragraaf heeft betrekking op onderzoeksvraag 1 (*Welke gedragsdeterminanten zijn van invloed op het gedrag van kinderen?*). Er wordt getoetst welke determinanten van de Theory of Planned Behavior invloed hebben op het eet- en beweeggedrag van kinderen. In paragraaf 4.4 is de samenstelling en de interne betrouwbaarheid van de constructen reeds besproken. Eerst zal bekeken worden of er sprake is van significante relaties tussen de determinanten en het gedrag ('bewegen', 'fruit eten' en 'groente eten'). Als blijkt dat er significante relaties zijn, wordt onderzocht hoe sterk deze verbanden zijn. In tabel 4.15 zijn de verbanden tussen de gedragsdeterminanten van de kinderen en het gedrag uiteengezet. De meest logische en relevante verbanden zullen in deze paragraaf besproken worden.

Uit tabel 4.15 blijkt dat veel determinanten een significant verband hebben met het beweeggedrag van kinderen. Opvallend is dat de kennis van de beweegnorm geen verband

heeft met het beweeggedrag. Ook bij het fruit en groente eten blijkt de kennis van de voedingsnorm weinig invloed te hebben. Het is opvallend dat er geen verband is tussen wat vrienden doen (subjectieve norm) en het fruit- en groente-eetgedrag van kinderen.

Tabel 4.15: Pearson correlatiecoëfficiënten voor het verband tussen de gedragsdeterminanten van kinderen en het gedrag van kinderen

Determinanten kinderen	Gedrag 1: Bewegen	Gedrag 2: Fruit eten	Gedrag 3: Groente eten
kennis 1: voedingsnorm (fruit)	n.s.	n.s.	n.s.
kennis 2: voedingsnorm (groente)	n.s.	n.s.	n.s.
kennis 3: beweegnorm	n.s.	n.s.	n.s.
kennis 4: totale kennis	.15**	.11*	.17**
Attitude ten opzichte van bewegen	.23***	.17**	.12*
Attitude ten opzichte van gezond eten	.17***	.24***	.21***
Subjectieve norm - Normative belief ouders	.22***	.31***	.22***
Subjectieve norm - Motivation to comply ouders	n.s.	.18***	n.s.
Subjectieve norm - Normative belief vrienden	.17***	n.s.	n.s.
Subjectieve norm - Motivation to comply vrienden	n.s.	n.s.	n.s.
Waargenomen gedragscontrole 1: Gezond eten	.13**	.21***	.15**
Waargenomen gedragscontrole 2: Bewegen	.20***	n.s.	n.s.
Intentie 1: Fruit eten	n.s.	.24***	.14**
Intentie 2: Groente eten	.14**	.27***	.31***
Intentie 3: Bewegen	.19***	.19***	.26***
Barrière 2: fruit is vies	.12*	.26***	n.s.
Barrière 3: groente is vies	.12*	.13*	.23***
Barrière 4: slecht weer	n.s.	n.s.	n.s.
Noot: * $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$ n.s.=niet significant			

De correlaties tussen de gedragsdeterminanten van de ouders en het gedrag van de kinderen zijn samengevat in tabel 4.16. Zoals in deze tabel te zien is, hebben maar weinig determinanten een significant verband met het beweeggedrag van kinderen. Het belangrijkste significante verband is het verband tussen de attitude ten opzichte van bewegen van ouders en het beweeggedrag van kinderen. Het eten van fruit van kinderen heeft echter wel een significant verband met het gedrag, de intentie, de attitude en de

waargenomen gedragscontrole van ouders. Bij het groente eten van kinderen is alleen de intentie van de ouders om het kind groente te laten eten van belang.

Tabel 4.16: correlatiecoëfficiënten (Pearson) voor het verband tussen de gedragsdeterminanten van ouders en het gedrag van kinderen

Determinanten ouders	Gedrag 1: Bewegen	Gedrag 2: Fruit eten	Gedrag 3: Groente eten
Attitude ten opzichte van bewegen	.15*	n.s.	n.s.
Attitude ten opzichte van gezond eten	.18*	.17*	n.s.
Waargenomen gedragscontrole 1: Gezond eten	.17*	.38***	n.s.
Waargenomen gedragscontrole 2: Bewegen	n.s.	n.s.	n.s.
Intentie 1: fruit eten	.21**	.38***	n.s.
Intentie 2: groente eten	.17*	.20**	.19*
Intentie 3: bewegen	n.s.	n.s.	n.s.
Gedrag 1: fruit eten	n.s.	.27***	n.s.
Gedrag 2: groente eten	n.s.	n.s.	n.s.
Gedrag 3: bewegen	n.s.	n.s.	n.s.

Noot: * $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$ n.s.=niet significant

4.13.1 Invloed van determinanten op bewegen van kinderen

Om te onderzoeken welke variabelen een causaal verband hebben met het gedrag is er een regressieanalyse uitgevoerd. Uit de regressieanalyse waarbij beweeggedrag als afhankelijke variabele wordt genomen, blijkt dat de subjectieve norm (normative belief) de grootste voorspeller is van het beweeggedrag. Deze verklaart 11% van de variantie. Samen met de waargenomen gedragscontrole van kinderen en de intentie om te gaan bewegen van kinderen wordt 19% van de variantie verklaard. De gegevens staan in tabel 4.17.

Tabel 4.17: Resultaten regressie van determinanten op beweeggedrag van kinderen

	β	F	R^2
Subjectieve norm (Mijn ouders willen dat ik elke dag beweeg)	.33***		
Waargenomen gedragscontrole kinderen	.22**		

Intentie om te bewegen	.19*	11.4***	.19
Noot: * $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$ n.s.=niet significant			

Omdat uit de bovenstaande tabel blijkt dat de intentie invloed heeft op het gedrag, is het van belang om te onderzoeken welke variabelen de intentie beïnvloeden. In tabel 4.18 is te zien dat de determinanten; subjectieve norm (normative belief en motivation to comply) en de attitude van de kinderen de gedragsintentie voorspellen. Zij verklaren gezamenlijk 22% van de variantie.

Tabel 4.18: Resultaten regressie van determinanten op intentie tot bewegen van kinderen

	β	F	R^2
Attitude ten opzichte van bewegen	.39***		
Subjectieve norm (Mijn ouders willen dat ik elke dag beweeg)	.25***		
Subjectieve norm (Ik doe wat mijn ouders willen dat ik doe)	.15**	36.4***	.22
Noot: * $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$ n.s.=niet significant			

4.13.2 Invloed van determinanten op fruit eten van kinderen

In tabel 4.19 zijn de uitkomsten van een regressieanalyse uiteengezet. Bij deze analyse is het fruit eten als afhankelijke variabele genomen. Zoals te zien is in deze tabel, is de intentie om fruit te eten de belangrijkste voorspeller voor het fruit eten van kinderen. Deze intentie verklaart echter maar 8% van de variantie. Samen met het gedrag van de ouders, de waargenomen gedragscontrole, en barrière 2 (fruit is vies) wordt 20% van de variantie verklaard.

Tabel 4.19: Resultaten regressie van determinanten op fruit eten van kinderen

	β	F	R^2
Intentie om fruit te eten	.29***		
Gedrag ouders	.24**		
Waargenomen gedragscontrole	.21**		
Barrière 2 (fruit is vies)	.16*	9.51***	.20
Noot: * $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$ n.s.=niet significant			

Omdat wederom bleek dat de intentie een belangrijke voorspeller voor het gedrag met betrekking tot fruit eten is, is onderzocht door welke determinanten de intentie beïnvloed wordt. Zoals in tabel 4.20 te zien is, zijn de subjectieve norm (normative belief en motivation

to comply), de attitude en de barrière 2 de belangrijkste voorspellers van de gedragsintentie. Zij verklaren samen 18% van de variantie.

Tabel 4.20: Resultaten regressie van determinanten op intentie tot fruit eten van kinderen

	β	F	R^2
Subjectieve norm (Ik doe wat mijn ouders willen dat ik doe)	.28***		
Subjectieve norm (Mijn ouders willen dat ik elke dag groente en fruit eet)	.24***		
Barrière 2 (fruit is vies)	.18***		
Attitude ten opzichte van fruit eten	.12*	20.6***	.22
Noot: * $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$ n.s.=niet significant			

4.13.3 Invloed van determinanten op groente eten van kinderen

In tabel 4.21 zijn de uitkomsten van de regressieanalyse uiteengezet. Bij deze analyses is groente eten als afhankelijke variabele genomen. Zoals te zien is in deze tabel, is de intentie om groente te eten de belangrijkste voorspeller voor het groente eten van kinderen. Deze intentie verklaart echter maar 7% van de variantie. Samen met de subjectieve norm (motivation to comply) en barrière 3 (groente is vies) wordt 13% van de variantie verklaard.

Tabel 4.21: Resultaten regressie van determinanten op groente eten van kinderen

	β	F	R^2
Intentie om groente te eten	.27**		
Subjectieve norm (Mijn vriendjes zijn heel belangrijk voor mij)	.19*		
Barrière 3 (groente is vies)	.16*	7.67***	.13
Noot: * $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$ n.s.=niet significant			

Ook bij het groente eten van kinderen bleek de intentie een belangrijke voorspeller voor het gedrag te zijn. In tabel 4.22 zijn de belangrijkste voorspellers voor de intentie weergegeven. Zoals in deze tabel te zien is, zijn de subjectieve norm (normative belief en motivation to comply), barrière 3 en de attitude de belangrijkste voorspellers van de gedragsintentie. Zij verklaren samen 33% van de variantie.

Tabel 4.22: Resultaten regressie van determinanten op intentie tot groente eten van kinderen

	β	F	R^2
Subjectieve norm (Mijn ouders willen dat ik elke dag groente en fruit eet)	.43***		
Barrière 3 (groente is vies)	.27***		
Subjectieve norm (Ik doe wat mijn ouders willen dat ik doe)	.20***		
Attitude ten opzichte van groente eten	.12*		
Kennis	.09*		
Subjectieve norm (Ik wil graag hetzelfde doen als mijn ouders)	.09*	30.8***	.33

Noot: * $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$ n.s.=niet significant

4.14 Invloed demografische variabelen

Er is onderzocht of er significante verschillen zijn in beantwoording van de vragen voor kinderen en ouders. Voor kinderen is dit getoetst voor de variabelen geslacht, leeftijd, groep, herkomst van het kind, herkomst van de vader en herkomst van de moeder. Voor ouders is dit getoetst voor de variabelen geslacht, leeftijd, inkomen, aantal kinderen en woonplaats.

4.14.1 Invloed demografische variabelen voor kinderen

Zoals blijkt uit tabel 4.23 zijn er significante verschillen tussen jongens en meisjes. Hieruit blijkt dat meisjes buitenspelen bij slecht weer minder leuk vinden dan jongens ($\chi^2(1)=10.5$, $p < .05$). Ook beoordelen meisjes de les van de beweegpiet significant positiever dan jongens ($\chi^2(2)=18.5$, $p < .05$). Tenslotte blijkt uit de analyse (zie tabel 4.24) dat meer jongens dan meisjes computeren leuker vinden dan buitenspelen ($\chi^2(1)=5.2$, $p < .05$).

Tabel 4.23: gemiddelde scores voor significante verschillen tussen jongens en meisjes

	Jongens		Meisjes	
	M (N)	SD	M (N)	SD
Mijn vriendjes bewegen elke dag	4.13 (228)	1.21	3.93 (196)	1.19*
Gezond eten is voor mij erg moeilijk	4.08 (226)	1.40	4.27 (196)	1.25*
Ik vind buitenspelen bij slecht weer	2.78 (228)	1.65	2.67 (196)	1.52*
Beoordeling piet_schaal	4.18 (141)	.83	4.36 (111)	.63*

Noot: * $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

Tabel 4.24: Antwoorden van kinderen op barrière 1; 'Wat vind je leuker, computeren of buitenspelen?'.

	Buitenspelen		Computeren	
	N	%	N	%
Meisjes (N=189)	59	31%	130	69%
Jongens (N=221)	93	42%	128	58%
Groep 4 (N=146)	66	45%	80	55%
Groep 5 (N=140)	97	69%	43	31%
Groep 6 (N=115)	74	64%	41	36%

Er blijkt een significant verschil te zijn tussen de kinderen uit groep 4, 5 en 6 van de basisschool. Zoals te zien is in tabel 4.24, blijkt een verschil te bestaan tussen de kinderen uit groep 4 en 5 voor barrière 1; computeren of buitenspelen ($\chi^2(2)=6.62$, $p<.05$). In groep 4 vinden meer kinderen computeren leuker dan buitenspelen dan in groep 5. Ook is een verschil gevonden wat betreft kennis van de kinderen. Kinderen uit groep 6 weten beter hoeveel uur per dag zij moeten bewegen dan kinderen uit groep 5 ($\chi^2(2)=6.69$, $p<.05$). Deze verschillen zijn weergegeven in tabel 4.25. Zoals in tabel 4.26 te zien is, blijkt dat kinderen uit groep 4 liever hetzelfde willen doen als hun vrienden dan kinderen uit groep 6 ($\chi^2(2)=18.7$, $p<.05$). Ook beoordelen de kinderen uit groep 4 de les van de beweegpiet significant positiever dan kinderen uit groep 6 ($\chi^2(2)=45.5$, $p<.01$).

Tabel 4.25: Significante verschillen tussen groepen kinderen, voor de vraag: 'Hoeveel uur per dag moet je bewegen?'

	Goed		Fout	
	N	%	N	%
Groep 4 (N=153)	54	35%	99	65%
Groep 5 (N=143)	38 _a	27%	105	73%*
Groep 6 (N=115)	48 _b	42%	67	58%*

Noot: binnen iedere kolom zijn de gemiddelden met een verschillend subscript significant verschillend

* $p<.05$

** $p<.01$

*** $p<.001$

Tabel 4.26: gemiddelde scores voor significante verschillen tussen groepen

	Groep 4		Groep 5		Groep 6	
	M (N)	SD	M (N)	SD	M (N)	SD
Ik wil graag hetzelfde doen als mijn vriendjes	3.37 (158) _a	1.53	3.06 (143)	1.42	2.80 (115) _b	1.46**
Gezond eten is voor mij erg moeilijk	3.93 (156) _a	1.52	4.38 (143) _b	1.11	4.19 (114)	1.32*
Beoordeling piet	4.41 (84) _a	.71	4.31 (83)	.66	4.04 (77) _b	.86**

Noot: binnen iedere rij zijn de gemiddelden met een verschillend subscript significant verschillend

* $p < .05$

** $p < .01$

*** $p < .001$

Zoals blijkt uit tabel 4.27, willen de oudste kinderen (van 9 en 10 jaar) minder graag hetzelfde doen als hun vrienden als de jongste kinderen van 7 jaar ($F(3, 414) = 5.2, p < .01$). Er zijn geen relevante verschillen gevonden tussen autochtone kinderen en allochtone kinderen.

Tabel 4.27: gemiddelde scores voor significante verschillen tussen leeftijd kinderen

	7 jaar		8 jaar		9 jaar		10 jaar	
	M (N)	SD	M (N)	SD	M (N)	SD	M (N)	SD
Ik wil graag hetzelfde doen als mijn vriendjes	3.53 _a	1.53	3.19	1.46	2.82 _b	1.42	2.80 _b	1.38**
	(95)		(145)		(123)		(54)	

Noot: binnen iedere rij zijn de gemiddelden met een verschillend subscript significant verschillend

* $p < .05$

** $p < .01$

*** $p < .001$

4.13.2 Invloed demografische variabelen voor ouders

Er zijn geen significante verschillen gevonden tussen mannen en vrouwen. Ook zijn er geen significante verschillen gevonden tussen ouders met betrekking tot het aantal kinderen en de gemeente waarin de ouders wonen. De enige significante verschillen die gevonden zijn, zijn gevonden voor de variabele leeftijd en inkomen. Ouders tussen de 35 en 40 jaar oud eten meer fruit dan ouders ouder dan 40 jaar ($\chi^2(2)=14.47, p<.05$). Verder blijkt uit tabel 4.28, dat ouders die jonger dan 35 zijn de beweegpiet positiever beoordelen dan de ouders die ouder dan 40 jaar zijn.

Tabel 4.28: gemiddelde scores voor significante verschillen tussen leeftijd ouders

	<35 jaar (N=8)		35 - 40 jaar (N=34)		>40 jaar (N=24)	
	M	SD	M	SD	M	SD
Beoordeling beweegpiet door ouders	4.20 _a	.70	3.68	.77	3.25 _b	.82

Noot: binnen iedere rij zijn de gemiddelden met een verschillend subscript significant verschillend ($p<.05$)

Wat betreft het inkomen, blijkt dat ouders met een beneden of boven modaal inkomen beter weten hoeveel stuks fruit een kind uit groep 1 t/m 6 moet eten dan ouders met een modaal inkomen ($\chi^2(2)=8.19, p<.05$). Dit verschil is te zien in tabel 4.29.

Tabel 4.29: Percentage goede antwoorden op de vraag; 'Hoeveel stuks fruit moet een kind uit groep 1 t/m 6 per dag eten?'

	Goed		Fout	
	N	%	N	%
Beneden modaal (N=19)	18	95%	1	5%
Modaal (N=65)	46	71%	19	29%
Boven modaal (N=68)	59	87%	9	13%

Concluderend kan gezegd worden dat jongens minder buitenspelen door de computer. Meisjes spelen echter minder buiten als het slecht weer is. Kinderen uit groep 4 spelen minder buiten door de computer (dit zou ook een hype in één van de groep 4-klassen geweest kunnen zijn). De oudere kinderen (kinderen van 9 en 10 jaar uit groep 6) hebben meer kennis wat betreft hoeveel uur per dag je moet bewegen en zij worden ook minder beïnvloed door vrienden.

4.15 Conclusie

In deze paragraaf zullen de onderzoeksvragen uit paragraaf 4.1 beantwoord worden. Eerst wordt de hoofdonderzoeksvraag beantwoord, waarna de deelonderzoeksvragen beantwoord zullen worden. In hoofdstuk 5 zullen de algemene conclusies besproken worden.

4.15.1 Bereik en bekendheid van het project

Onderzoeksvraag 4: *Heeft het project de doelgroep bereikt?*

Het bereik van het project is redelijk tot goed te noemen. Het bereik van de placemat viel tegen, maar het bereik van de les van de beweegpiet was beter dan verwacht (8.175 kinderen in de regio hebben deze les gehad). Veel ouders kennen het project, maar zij kennen de naam niet goed.

4a. Hebben alle deelnemende kinderen de placemat ontvangen?

Niet alle deelnemende kinderen hebben de placemat ontvangen (66%).

4b. Kennen alle deelnemende kinderen en hun ouders het project?

Veel kinderen zijn in aanraking gekomen met het project. Slechts 17% van de kinderen kent geen enkel onderdeel van het project. De helft van de ouders geeft aan dat zij het project niet kent, maar 75% kent wel één of meerdere onderdelen van het project. Hieruit blijkt dus dat de ouders de losse onderdelen van het project niet koppelen aan de naam van het project.

4.15.2 Beoordeling van het project

Onderzoeksvraag 5: *Hoe beoordelen de betrokkenen (ouders en kinderen) het project?*

Zowel de ouders als de kinderen zijn zeer positief over alle onderdelen van het project.

5a. Vonden de kinderen de onderdelen van het project leuk, duidelijk, interessant en mooi?

De kinderen die deelgenomen hebben aan dit project vonden alle onderdelen van het project leuk, duidelijk, interessant en mooi. Zij waren erg positief over het project.

5b. Vonden de ouders de onderdelen van het project informatief, duidelijk, overzichtelijk, interessant en nuttig?

Ook de ouders zijn erg positief over het project. Zij beoordelen alle onderdelen als informatief, duidelijk, overzichtelijk, interessant en nuttig.

4.15.3 Kennis- attitude- en intentie-effecten

Onderzoeksvraag 6: *Welke effecten zijn bereikt met het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op'?*

Het project heeft geen effecten bereikt wat betreft de intentie en attitude van de ouders. Bij de kinderen is de kennis voornamelijk verbeterd door de les van de beweegpiet, maar ook door de placemat (in mindere mate). Op de attitude van de kinderen heeft de les van de beweegpiet geen invloed gehad, maar de placemat wel.

6a. Hebben de kinderen die deelgenomen hebben aan het project meer kennis met betrekking tot de beweegnorm en de voedingsnorm dan de kinderen die niet deelgenomen hebben?

De les van de beweegpiet heeft ervoor gezorgd dat deze kinderen beter weten hoeveel uur per dag zij moeten bewegen. De combinatie van deze les en de placemat heeft ervoor gezorgd dat de kinderen beter weten hoeveel stuks fruit zij per dag moeten eten. Los heeft de placemat niet voor een kenniseffect gezorgd. De kinderen die deelgenomen hebben aan bepaalde onderdelen van het project hebben dus meer kennis met betrekking tot de beweegnorm en de voedingsnorm dan de kinderen die niet deelgenomen hebben.

6b. Hebben de kinderen die deelgenomen hebben aan het project een positievere attitude ten opzichte van bewegen dan kinderen die niet deelgenomen hebben?

De kinderen die de placemat hebben gehad hebben een positievere attitude ten opzichte van bewegen dan de andere kinderen. Bij de attitude van de kinderen heeft de les van de beweegpiet dus geen invloed, in tegenstelling tot de placemat. De placemat zorgt namelijk ook voor een positievere attitude ten opzichte van gezond eten.

6c. Hebben de ouders van de kinderen die deelgenomen hebben aan het project meer kennis met betrekking tot de beweegnorm en de voedingsnorm dan de ouders van kinderen die niet deelgenomen hebben?

De ouders van de kinderen die deelgenomen hebben aan het project hebben niet meer kennis met betrekking tot de beweegnorm en de voedingsnorm dan de ouders van de kinderen die niet deelgenomen hebben. Dit betekent dus dat het project geen verbetering van de kennis van ouders heeft bewerkstelligd.

6d. Hebben de ouders van de kinderen die deelgenomen hebben aan het project meer de intentie om zich aan de voedingsnorm voor hun kinderen te houden dan ouders van kinderen die niet deelgenomen hebben?

Er is geen verschil tussen de intentie van de ouders. Alle ouders hebben de intentie om zich te houden aan de voedingsnorm voor hun kinderen, ongeacht deelname aan het project. Het project heeft dus geen invloed op de intentie van de ouders.

4.15.4 Invloed van determinanten

De onderzoeksvraag met betrekking tot de invloed van de determinanten zal beantwoord worden in de algemene conclusies in hoofdstuk 5. In deze paragraaf worden kort de resultaten met betrekking tot de gedragsdeterminanten besproken.

Invloed van determinanten op bewegen

Het beweeggedrag van kinderen wordt beïnvloed door de intentie van het kind om te bewegen, de waargenomen gedragscontrole en de subjectieve norm (de invloed van ouders). De intentie wordt vervolgens weer beïnvloed door attitude van de kinderen ten opzichte van bewegen en de subjectieve norm (invloed van ouders). Anders dan verwacht, hebben het gedrag, de attitude en de intentie van de ouders geen significante invloed op het beweeggedrag van kinderen. Via de subjectieve norm hebben de ouders echter toch veel invloed; ze hebben zowel op het gedrag als op de intentie invloed.

Invloed van determinanten op fruit eten

Uit de resultaten blijkt dat de intentie van het kind om fruit te eten en de waargenomen gedragscontrole de belangrijkste voorspellers van dit gedrag zijn. De ouders hebben bij dit gedrag meer invloed dan bij het beweeggedrag; het fruit eetgedrag van de ouders heeft rechtstreeks invloed op het gedrag van de kinderen. Ook hebben de ouders invloed via de subjectieve norm, die de intentie van de kinderen beïnvloed. Tenslotte is de attitude een belangrijke voorspeller voor de intentie van kinderen om fruit te eten en zal het kind minder geneigd zijn fruit te eten als hij/ zij dat vies vindt.

Invloed van determinanten op groente eten

Bij groente eten is de intentie van het kind om groente te eten wederom de belangrijkste voorspeller van het gedrag. Daarnaast beïnvloeden de vriendjes en vriendinnetjes dit gedrag. De ouders hebben invloed via de subjectieve norm, die wederom invloed heeft op de intentie van de kinderen. Verder zijn de attitude, de kennis en de barrière 3 (groente is vies) van belang bij het voorspellen van de intentie van de kinderen om groente te eten.

5. Conclusie

In dit hoofdstuk worden conclusies getrokken en worden de hoofdonderzoeksvragen beantwoord. Ook wordt bekeken of de doelstellingen van de GGD behaald zijn met dit project.

5.1 Invloed van gedragsdeterminanten

In deze paragraaf wordt onderzoeksvraag 1 beantwoord.

Onderzoeksvraag 1: *Welke gedragsdeterminanten zijn van invloed op het eet- en beweeggedrag van kinderen?*

De belangrijkste determinanten die van invloed zijn op het eet- en beweeggedrag van kinderen bij dit onderzoek zijn de intentie en de waargenomen gedragscontrole. Verder zijn de ouders ook van invloed op het gedrag van de kinderen. Hieronder wordt de invloed van deze determinanten besproken.

Intentie

Uit de resultaten kan geconcludeerd worden dat de intentie om het gedrag uit te voeren invloed heeft op het eet- en beweeggedrag van kinderen. Bij zowel het eet- als het beweeggedrag komt naar voren dat deze determinant van belang is bij het voorspellen van het gedrag van de kinderen. De intentie wordt voornamelijk beïnvloed door de attitude van de kinderen en de subjectieve norm (invloed van ouders).

Waargenomen gedragscontrole

De waargenomen gedragscontrole van de kinderen blijkt een belangrijke voorspeller voor het gedrag te zijn. Deze determinant heeft bij zowel eet- als beweeggedrag invloed op het gedrag. Er is echter geen invloed van de waargenomen gedragscontrole op de intentie gevonden.

Invloed ouders

De verwachting op basis van de literatuur was, dat het gedrag, de intentie en de attitude van de ouders van invloed zouden zijn op het gedrag van de kinderen (Renders et al., 2003). Dit komt ook uit dit onderzoek naar voren. De invloed van ouders blijkt ten eerste uit de samenhang tussen het gedrag van ouders en het gedrag van kinderen wat betreft fruit eten. Als ouders meer fruit eten, eten hun kinderen ook meer fruit.

Ten tweede blijkt de invloed van ouders uit het feit dat de subjectieve norm direct invloed heeft op het beweeggedrag van kinderen. Als kinderen denken dat hun ouders het goed vinden dat zij bewegen, en zij willen doen wat hun ouders willen, zullen de kinderen meer bewegen. Kinderen worden dus beïnvloed in hun beweeggedrag door de mening van hun ouders. Tenslotte blijkt de invloed van de ouders via de subjectieve norm, die veel invloed heeft op de intentie van de kinderen.

Deze resultaten komen overeen met de resultaten van een onderzoek van Godin en Kok (Godin & Kok, 1996). In dit onderzoek is onderzocht in hoeverre de TPB van toepassing is voor gezondheidsgerelateerde onderzoeken. Uit dit onderzoek bleek dat de intentie de belangrijkste voorspeller is voor gezondheidsgerelateerd gedrag en dat deze intentie in de meeste onderzoeken beïnvloed wordt door de attitude. De subjectieve norm kwam in minder onderzoeken naar voren als een voorspeller van de intentie. Daarnaast kwam in het onderzoek van Godin en Kok naar voren dat het gedrag ook beïnvloed wordt door de waargenomen gedragscontrole. De invloed van de subjectieve norm (invloed van de ouders) en de waargenomen gedragscontrole blijkt ook uit onderzoek van Renders et al. (2003).

5.2 Algemene conclusie 'Noord-Kennemerland gezond weer op'

In deze paragraaf wordt onderzoeksvraag 2 beantwoord en zal bekeken worden of de vooraf opgestelde doelstellingen van de GGD behaald zijn.

Onderzoeksvraag 2: Hoe is het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' verlopen?

De beoordeling van het project is erg positief, de doelgroep was erg positief over het project, de projectuitvoering verliep goed en er zijn aantoonbare effecten bereikt met zowel de les van de beweegpiet als met de placemat. Deze kennis- en attitude-effecten zijn niet veroorzaakt door de attitude en kennis van de ouders, omdat bij de ouders geen verschillen zijn vastgesteld tussen de onderzoeksgroepen. Hieronder worden de deelonderzoeksvragen beantwoord.

2a. Is het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' uitgevoerd zoals van tevoren beoogd was?

Deze onderzoeksvraag is reeds uitgebreid besproken in hoofdstuk 3. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' niet exact zo is uitgevoerd als van tevoren beoogd was, omdat de taakverdeling onduidelijk was en het enthousiasme van de scholen veel groter was dan verwacht. De doelgroep heeft hier echter geen hinder van ondervonden, wat blijkt uit het feit dat zij het project zeer positief beoordelen.

2b. Heeft het project de doelgroep bereikt?

Een groot deel van de doelgroep is bereikt (83% van de kinderen en 75% van de ouders). Het bereik van de placemat viel tegen, slecht 66% van de kinderen heeft deze placemat ontvangen, terwijl dit 100% had moeten zijn. Dit kwam sommige scholen de placemat niet hadden uitgedeeld in verband met tijdgebrek.

2c. Hoe beoordelen de betrokkenen (kinderen en ouders) het project?

Zowel de kinderen als de ouders beoordelen het project in zijn geheel en de losse onderdelen erg positief.

2d. Welke effecten zijn bereikt met het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op'?

Er zijn kennis- en attitude-effecten gevonden bij de kinderen. De les van de beweegpiet heeft er (samen met de placemat) voor gezorgd dat de kinderen een betere kennis hebben van de voedings- en beweegnorm. De placemat heeft ervoor gezorgd dat de kinderen een positievere attitude hebben ten opzichte van gezond eten en bewegen. Er zijn geen kennis- attitude- en intentieeffecten bereikt bij de ouders. Wellicht hadden de ouders voor dit project al veel informatie gekregen over overgewicht (via de media), waardoor zij al veel kennis hadden en de attitude en intentie ten opzichte van gezond eten en bewegen al positief was.

5.2.1 Doelstellingen GGD

De doelstellingen van het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' zijn al behandeld in hoofdstuk 1. In tabel 5.1 op de volgende pagina worden deze doelstellingen herhaald en wordt weergegeven in hoeverre ze behaald zijn.

Tabel 5.1: Doelstellingen en behaalde resultaten met het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op'

Thema	Doelstelling	Behaald resultaat
Bekendheid	1. Kinderen uit de regio Noord-Kennemerland van 4 t/m 9 jaar kennen het project Noord-Kennemerland gezond weer op. 2. Ouders van kinderen uit de regio Noord-Kennemerland van 4 t/m 9 zijn bekend met het project Noord-Kennemerland gezond weer op.	1. Er zijn veel kinderen bereikt, bij dit onderzoek kende 83% van de kinderen het project. 2. Er zijn ook veel ouders bereikt, 75% van de ouders die meededen aan dit onderzoek kende één of meerdere onderdelen van het project.
Bereik	3. 95% van de kinderen van 4 t/m 9 jaar in de regio Noord-Kennemerland hebben een placemat (FLASH!- klok) in de week 47, 48 of 49 ontvangen.	3. Bij dit onderzoek was het bereik van de placemat niet zo goed, 66% van de kinderen heeft de placemat ontvangen.
Kennis	4. 50% van de kinderen in de regio kennen de beweegnorm (ze weten dat ze een uur per dag moeten bewegen). 5. 35% van de ouders van kinderen van 4 t/m 9 jaar is bekend met de voedingsnorm (2 stuks fruit, 2 ons groenten, 1,5 liter water).	4. Deze doelstelling is niet behaald, 34% van de kinderen kent de beweegnorm. De voedingsnorm is beter bekend, 62% van de kinderen kent deze. 5. Deze doelstelling is behaald, 81% van de ouders weet dat hun kind 2 stuks fruit moet eten en 46% weet dat hun kind elke dag groente moet eten.
Attitude	6. 50% van de kinderen in de regio hebben een positieve attitude t.o.v. bewegen.	6. De kinderen hebben een erg positieve attitude t.o.v. bewegen, 95% van de kinderen is positief.
Intentie	7. 30% van de ouders is van plan om zich tenminste 5 dagen in de week te houden aan de voedingsnorm voor hun kinderen.	7. Veel ouders willen zich aan de voedingsnorm houden (70%)

6. Discussie

In dit hoofdstuk zullen kanttekeningen geplaatst worden bij het onderzoek. Eerst zal bekeken worden in hoeverre de Theory of Planned Behavior een geschikt model was voor dit onderzoek, waarna uiteengezet wordt of de onderzoeksinstrumenten betrouwbaar zijn gebleken. Vervolgens worden enkele punten besproken, die van invloed kunnen zijn geweest op de resultaten. Tenslotte is er aandacht voor het hoge percentage allochtone kinderen in de niet-interventie groep en voor het concept 'gezond leven'.

6.1 Toepasbaarheid TPB

Er zijn in dit onderzoek een aantal verbanden gevonden, die niet overeen komen met de veronderstelde verbanden van de TPB. De afwijkende verbanden zijn weergegeven in tabel 6.1. In de onderstaande paragraaf worden deze verschillen en mogelijke oorzaken besproken.

Tabel 6.1: Verbanden uit het onderzoek, die niet overeenkomen met de TPB

Gedrag	Afwijkend verband
Bewegen	-Geen invloed van de waargenomen gedragscontrole op de intentie maar wel op het gedrag van de kinderen -Geen invloed van subjectieve norm (invloed van vrienden) -Extra invloed van subjectieve norm (invloed van ouders) op het gedrag van de kinderen
Fruit eten	-Geen invloed van de waargenomen gedragscontrole op de intentie maar wel op het gedrag van de kinderen -Geen invloed van de subjectieve norm (invloed van de vrienden) -Extra invloed van het gedrag van de ouders op het gedrag van de kinderen -Extra invloed van de barrière, zowel op de intentie als op het gedrag van de kinderen
Groente eten	-Geen invloed van de waargenomen gedragscontrole -Wel invloed van subjectieve norm (invloed van vrienden) op het gedrag en niet op de intentie. Deze determinant heeft bij de andere twee gedragingen geen enkele invloed. -Extra invloed van kennis op de intentie van de kinderen -Extra invloed van de barrière, zowel op het gedrag als op de intentie van de kinderen.

Verschillende verbanden voor groente eten

Het is opvallend dat er voor de verschillende gedragingen die gemeten zijn in dit onderzoek (groente eten, fruit eten en bewegen) andere verbanden gevonden zijn. Vooral bij het groente eten bleken andere determinanten een rol te spelen dan bij fruit eten en bewegen. Deze verschillen zouden verklaard kunnen worden, doordat kinderen moeilijk kunnen schatten hoeveel groente zij eten per week. Het zou kunnen dat sommige kinderen hebben ingevuld dat zij geen enkele dag groente eten, omdat zij dit niet op school doen, maar thuis. Omdat de vragenlijsten op school zijn afgenomen, is het voor kinderen moeilijker om na te denken over het gedrag wat ze niet op school vertonen. De andere twee gedragingen (fruit eten en bewegen/ buiten spelen) zijn voor de kinderen gemakkelijker in te schatten omdat de kinderen dit gedrag op school vertonen. Omdat de kinderen dus wellicht een irreële schatting hebben gemaakt van het aantal dagen dat zij groente eten, zou dit kunnen verklaren waarom de invloeden op het groente eten zo verschillen van de invloeden op het fruit eten en bewegen.

Dat er geen invloed van de waargenomen gedragscontrole is gevonden voor groente eten kan komen door het feit dat er niet een aparte waargenomen gedragscontrole gemeten is voor groente en fruit eten. Wellicht zien kinderen 'gezond eten' meer als fruit eten dan als groente eten.

Waargenomen gedragscontrole

Uit tabel 6.1 blijkt dat de waargenomen gedragscontrole veel invloed heeft op het gedrag van de kinderen, maar niet op hun intentie, terwijl dit wel door de TPB verondersteld wordt. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat deze determinant gemeten is door slechts één stelling, waarbij gevraagd werd of de kinderen gezond eten en bewegen moeilijk vonden. Deze stelling meet echter eerder mogelijke barrières in plaats van de waargenomen gedragscontrole. Er kunnen meerdere oorzaken zijn voor het feit dat een kind gezond eten moeilijk vindt. Dit kan komen omdat het kind het idee heeft dat hij geen invloed heeft op zijn eetgewoonten (bijvoorbeeld omdat zijn ouders de boodschappen doen), maar het zou ook kunnen komen omdat hij groente en fruit vies vindt. In het eerste geval is er sprake van een waargenomen gedragscontrole, maar in het laatste geval is er sprake van een barrière. Dit verklaart ook de afwezige invloed op de intentie, want volgens de TPB hebben de barrières invloed op de relatie tussen de intentie en het gedrag, maar niet op de intentie.

Barrières

Zoals in tabel 6.1 te zien is, ontbreekt de invloed van de barrières bij het beweeggedrag en hebben de barrières extra invloed op de intentie bij het groente en fruit eten. Het ontbreken van de invloed van barrières bij bewegen zou veroorzaakt kunnen zijn door de invloed van de waargenomen gedragscontrole, die eigenlijk een barrière meet en niet de waargenomen

gedragscontrole. Ook zou het kunnen dat er wel andere barrières, die niet onderzocht zijn in dit onderzoek, van invloed zijn op het beweeggedrag van kinderen.

De extra invloed van de barrière op de intentie bij groente en fruit eten kan veroorzaakt zijn omdat deze barrières het lekker of vies vinden van groente en fruit hebben gemeten. Het is aannemelijk dat een kind niet de intentie heeft om groente te eten als hij groente vies vindt. En zelfs als zijn attitude en de sociale omgeving positief zijn, dan kan deze barrière er toch voor zorgen dat het kind geen groente eet.

Subjectieve norm (invloed van ouders)

De extra invloed van de subjectieve norm (invloed van ouders) op het beweeggedrag van de kinderen kan te maken hebben met de grote invloed die de ouders hebben op de kinderen. Kinderen hebben op jonge leeftijd nog niet een sterke eigen mening (Delfos, 2000) en zijn daarom makkelijker te beïnvloeden door hun omgeving (en dan voornamelijk door hun ouders). Hierdoor beïnvloedt de subjectieve norm niet alleen de intentie van de kinderen, maar ook het gedrag. Dit geldt echter alleen voor het beweeggedrag van de kinderen. Het uitblijven van invloed van deze determinant bij de andere twee gedragingen, zou veroorzaakt kunnen worden door de barrières, die bij groente en fruit eten wel veel invloed hebben, maar bij bewegen niet.

Subjectieve norm (invloed van vrienden)

De subjectieve norm (invloed van vrienden) heeft bij bewegen en fruit eten geen invloed op het gedrag of de intentie van de kinderen. Dit zou veroorzaakt kunnen worden doordat de kinderen het gedrag van anderen erg moeilijk kunnen schatten. Ook is het mogelijk dat de kinderen helemaal geen waarde hechten aan het gedrag van anderen. Op latere leeftijd (rond 8 à 9 jaar) wordt de invloed van vriendjes en vriendinnetjes waarschijnlijk groter, omdat kinderen zich dan meer bewust zijn van hun omgeving (Delfos, 2000).

Dat de mening van vrienden wel invloed heeft op het gedrag wat betreft groente eten is merkwaardig, omdat kinderen vaak alleen 's avonds groente eten en daar zijn geen vrienden bij aanwezig. Ook is het aannemelijk dat ouders meer invloed hebben op dit gedrag dan vrienden, omdat ouders de boodschappen doen. Waarschijnlijk vonden de kinderen het erg moeilijk om in te schatten hoeveel groente zij aten per week en hebben zij daarom de antwoorden van andere kinderen overgenomen.

Gedrag ouders

Het uitblijven van de invloed van het gedrag van ouders op het gedrag van kinderen wat betreft het groente eten en het bewegen, zou veroorzaakt kunnen zijn door de meetmethode. Bij kinderen is het gedrag gemeten door te vragen hoeveel dagen per week zij buiten spelen en hoeveel dagen per week zij groente eten. Bij ouders is gevraagd hoeveel

uur per dag zij bewegen en hoeveel gram groente zij per dag eten. Een andere mogelijke verklaring, die al eerder is genoemd, voor het uitblijven van invloed is dat kinderen het moeilijk vinden om in te schatten hoeveel dagen per week zij groente eten. Tenslotte zou het uitblijven van invloed bij beweeggedrag veroorzaakt kunnen worden door het feit dat buiten spelen niet hetzelfde is als bewegen. Buiten spelen is een activiteit die voornamelijk op school plaatsvindt, terwijl bewegen en sporten voornamelijk na schooltijd gedaan wordt. Het gedrag van de ouders heeft dus wellicht geen invloed op het buitenspelen van kinderen, maar het zou wel invloed kunnen hebben op het sport- en beweeggedrag.

Kennis

De extra invloed op de intentie van kennis wat betreft groente eten heeft wellicht te maken met het gebrek aan kennis bij de doelgroep. Veel kinderen wisten wel hoeveel fruit zij moeten eten (61%), maar niet hoeveel groente ze moeten eten (37%). Omdat de voedingsnorm wat betreft fruit eten al beter bekend is, heeft dat geen invloed op de intentie of het gedrag.

Concluderend kan gezegd worden dat de Theory of Planned Behavior relevant is gebleken voor dit onderzoek. Met behulp van deze theorie kon vastgesteld worden welke determinanten het gedrag van de kinderen uit dit onderzoek voorspellen. Deze uitkomsten kwamen in grote lijnen overeen met de veronderstelde verbanden van de TPB. Het belangrijkste verschil tussen de TPB en de uitkomst van dit onderzoek is de invloed van de ouders. Ouders spelen een belangrijke rol in het gezonde eet- en beweeggedrag van kinderen, met hun gedrag en door middel van de subjectieve norm en de waargenomen gedragscontrole van de kinderen.

6.2 Beïnvloeding van de resultaten

In deze paragraaf worden enkele factoren benoemd, die de resultaten hebben kunnen beïnvloeden. Omdat het meetinstrument ook invloed kan hebben gehad op de resultaten wordt ook de betrouwbaarheid van de meetinstrumenten bij dit onderzoek besproken.

6.2.1 Extra aandacht voor gezond eten en bewegen op school

De attitude- en kenniseffecten die bij dit onderzoek naar voren kwamen, zouden veroorzaakt kunnen zijn doordat sommige scholen extra aandacht hebben geschonken aan gezonde voeding en bewegen. Hierdoor zouden de antwoorden van de kinderen beïnvloed kunnen zijn. Toch is dit niet echt aannemelijk, omdat de kinderen en de scholen waarschijnlijk erg druk waren met sinterklaas- en kerstactiviteiten en niet veel tijd over hadden voor een gezondheidsthema. Het is wel mogelijk dat de kinderen reeds voor deze periode een project

hebben gedaan over gezonde voeding en bewegen. Deze projecten zouden eventueel wel invloed gehad kunnen hebben op de resultaten.

Niet alle scholen die benaderd zijn, hebben meegewerkt aan het onderzoek. Het zou kunnen dat de scholen die wel meegewerkt hebben ook meer aandacht besteed hebben aan gezonde voeding en bewegen, wat de resultaten beïnvloed kan hebben. Deze ongewenste selectie kan echter niet voorkomen worden.

6.2.2 Invloed van moeders

Opmerkelijk bij dit onderzoek is dat 91% van de ouders die de vragenlijst hebben ingevuld, vrouw is. Uit ander onderzoek naar overgewicht bij kinderen (Kloet, 2004) bleek ook dat voornamelijk vrouwen (93%) de vragenlijst invullen. Bij dit onderzoek moesten ouders, net als bij dit onderzoek, een vragenlijst invullen en terugsturen die ze van hun kind hadden gekregen. Deze verdeling zou de resultaten hebben kunnen beïnvloeden, omdat de mening van de moeder misschien wel heel anders is dan de mening van de vader. Kinderen luisteren waarschijnlijk niet alleen naar hun moeder, maar ook naar hun vader. Het zou kunnen dat moeders proberen gezond te leven en hun kind gezond te laten eten, terwijl de vaders hier niet in geïnteresseerd zijn. In dit onderzoek zou dan ten onrechte het beeld gecreëerd zijn dat beide ouders de intentie hebben om hun kind gezond te laten eten, terwijl dit in werkelijkheid alleen de moeders zijn. Verder zegt deze verdeling iets over de betrokkenheid van de vaders. Het is ook mogelijk dat zoveel moeders de vragenlijst hebben ingevuld, omdat deze via school werd uitgedeeld. Misschien zouden meer vaders de vragenlijst invullen als deze bijvoorbeeld via de sportclub uitgedeeld zou worden.

6.2.3 Betrouwbaarheid meetinstrument

Een schriftelijke vragenlijst bleek voor de kinderen uit groep 4 t/m 6 en hun ouders een geschikt meetinstrument. Er zijn weinig onvolledige vragenlijsten teruggestuurd en het responspercentage was voldoende. Voor de kinderen uit groep 4 t/m 6 bleek de vragenlijst een goede methode om in een korte tijd veel data te verkrijgen. Uit onderzoek van Borgers (Borgers, 2003) blijkt dat kinderen betrouwbare antwoorden geven bij het invullen van een vragenlijst, mits er rekening gehouden wordt met de beleavingswereld van deze kinderen bij het opstellen van de vragenlijst. Omdat dit gedaan is bij dit onderzoek, kan ervan uitgegaan worden dat de antwoorden van de kinderen in dit onderzoek betrouwbaar zijn. Het is echter wel de vraag in hoeverre kinderen uit groep 4 t/m 6 kunnen schatten wat de mening van hun vriendjes is en wat hun vriendjes voor gedrag vertonen. Bij het afnemen van de vragenlijsten vonden veel kinderen het moeilijk om dit in te schatten. Ook uit de literatuur blijkt dat kinderen het moeilijk vinden om zich in te leven in anderen (Delfos, 2000). Hierdoor is het mogelijk dat de mening en het gedrag van vrienden wel invloed hebben op het gedrag van de kinderen, ondanks dat dit niet vastgesteld is bij dit onderzoek.

De mondelinge vragenlijst voor groep 1 en 2 bleek ongeschikt als meetinstrument. Deze kinderen hebben nog nauwelijks een eigen mening en geven dus allemaal hetzelfde antwoord. De kinderen zijn erg beïnvloedbaar, wat een groepsinterview erg lastig maakt. Verder staan ze erg open voor suggestieve vragen (als de onderzoeker vraagt: 'Vind je dit leuk?' dan zullen ze bijna altijd 'Ja' antwoorden). Het is dus van belang voor deze groep kinderen om open vragen te stellen ('Wat vind je hiervan?') en om de kinderen individueel te ondervragen.

6.3 Allochtone kinderen

Het is opvallend dat de groep kinderen die geen interventie heeft gehad, significant meer allochtone kinderen bevat dan de andere groepen. Dit zou verklaard kunnen worden doordat allochtone kinderen meer moeite kunnen hebben met de Nederlandse taal (Gribling, 2002) en dat in klassen met veel allochtonen meer aandacht geschonken wordt aan de standaard leerstof (zoals rekenen en taal). Hierdoor blijft er minder tijd over voor andere projecten en dit zou de reden kunnen zijn, waarom in deze klassen geen aandacht is geschonken aan het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op'. Deze verdeling heeft geen invloed gehad op de resultaten.

6.4 Bewegen en gezond eten: niet samen 'gezond leven'

Het is te verwachten dat gezond eten en bewegen samenhangen. Tenslotte is zowel gezond eten als bewegen een onderdeel van een gezonde levensstijl. Het is dan ook te verwachten dat iemand die gezond eet, ook genoeg beweegt en dat dit door dezelfde determinanten voorspelt kan worden. Toch blijkt uit de resultaten van dit onderzoek dat dit niet waar is. Ten eerste bleek dit uit de lage interne betrouwbaarheid van de twee items van de waargenomen gedragscontrole. Deze items waren op precies dezelfde manier gesteld en zouden een hoge samenhang moeten hebben, maar dit bleek niet het geval (zie hoofdstuk 4). Ook de interne betrouwbaarheid van de intentie om te bewegen en de intentie om groente en fruit te eten bleek laag. Hieruit kan afgeleid worden dat gezond eten en bewegen niet als één overkoepelend concept gezien kunnen worden. Uit het onderzoek bleek echter ook dat er wel een verband is tussen gezond eten en bewegen, de attitudes en intenties van gezond eten en bewegen correleerden bijvoorbeeld wel met elkaar. Omdat de determinanten van gezond eten en bewegen gemakkelijk gescheiden konden worden bij dit onderzoek, heeft het geen invloed gehad op de resultaten.

7. Aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden aanbevelingen gedaan voor de opzet en uitvoering van nieuwe projecten, voor verder onderzoek en voor een eventuele vervolginterventie.

7.1 Opzet en uitvoering van nieuwe projecten

Hieronder worden aanbevelingen gedaan wat betreft de uitvoering en de opzet van nieuwe projecten. Deze aanbevelingen worden gedaan aan de hand van de resultaten van de projectgroepevaluatie. Het is dus van belang om bij een volgend project de volgende punten in acht te nemen.

- Er moet één projectcoördinator aangewezen worden en alle betrokkenen moeten weten wie dit is;
- Er moeten duidelijke afspraken gemaakt worden over tijdsbesteding en taakverdeling;
- Er moeten duidelijke afspraken gemaakt worden over wie de pers benadert en hoe dit gebeurt;
- Er moeten duidelijke afspraken gemaakt worden over een vervolgtraject en wanneer dat gestart wordt.
- En tenslotte moet er extra aandacht aan scholen geschonken worden, zodat ze ook daadwerkelijk de beoogde interventie uitvoeren (bij het geëvalueerde project was dat het uitdelen van de placemat).

7.2 Vervolgonderzoek

In deze paragraaf zullen eerst aanbevelingen gedaan worden voor vervolgonderzoek. Aan het einde van deze paragraaf zullen adviezen gegeven worden, waarmee rekening gehouden moet worden bij het uitvoeren van verder onderzoek.

▪ Waargenomen gedragscontrole verder onderzoeken

Omdat bij dit onderzoek de waargenomen gedragscontrole waarschijnlijk barrières meten in plaats van de mate waarin het kind zichzelf in staat acht om het gedrag uit te voeren, zou er bij een volgend onderzoek meer aandacht besteed moeten worden aan het meten van de waargenomen gedragscontrole. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door deze determinant te meten door middel van meerdere stellingen. Voorbeelden van stellingen kunnen zijn: 'Ik kan zelf bepalen hoe gezond ik eet', 'Ik ben in staat om te sporten zonder hulp van anderen' en 'Ik kan zonder mijn ouders naar mijn sportclub'. Ook zou door middel van een open vraag gevraagd kunnen worden waarom de kinderen bewegen en gezond eten moeilijk vinden.

▪ Verschillen tussen kinderen met en zonder overgewicht

Het is interessant om te bekijken of kinderen met overgewicht een negatievere attitude en intentie ten opzichte van gezond leven hebben, dan kinderen zonder overgewicht. Dit zou

onderzocht kunnen worden door middel van BMI-metingen bij kinderen in combinatie met een vragenlijst zoals bij dit onderzoek is gebruikt. Als hiermee geïdentificeerd kan worden welke determinanten verschillen bij kinderen met en zonder overgewicht, dan kan hierop ingespeeld worden bij een vervolgenterventie. Er zou een doelgroepgerichte interventie ontwikkeld kunnen worden die als doelgroep kinderen met overgewicht heeft.

- **Invloed van vrienden**

Verder zou het interessant zijn om te onderzoeken hoe groot de invloed van vrienden is op het gedrag van de kinderen. Als blijkt dat zij inderdaad invloed hebben, is het van belang om hier bij de kinderen aandacht aan te schenken in een campagne. Dit zou kunnen door de kinderen ervan bewust te maken dat zij beïnvloed kunnen worden door hun vrienden (Bijvoorbeeld door de kinderen allemaal een mening te laten opschrijven over fruit eten en dan te bespreken met de kinderen waarom ze wel of niet fruit eten).

- **Lange termijn effecten en effect van extra aandacht scholen**

Tenslotte is het interessant om te bekijken of de effecten van het project ook lange termijn effecten zijn. Verder is het ook interessant om te onderzoeken of scholen die extra aandacht aan het project hebben gegeven beter scoren op de verschillende determinanten, zoals kennis.

7.2.1 Aanbevelingen voor de uitvoering van verder onderzoek

Er moet bij verder onderzoek rekening gehouden worden met het feit dat gezond eten en bewegen niet hetzelfde zijn. Het concept 'gezond leven' kan niet gezien worden als één geheel. Iemand die de intentie heeft om gezond te eten hoeft niet per se ook de intentie hebben om gezond te bewegen. Deze gedragingen en hun determinanten moeten dus in een onderzoek gescheiden worden.

Verder zou het gedrag van de kinderen op dezelfde manier gemeten moeten worden als het gedrag van de ouders. Dit zou gedaan kunnen worden door zowel de kinderen als de ouders te vragen naar het aantal dagen dat zij voldoen aan de voedings- en beweegnorm (dus bijvoorbeeld: 'hoeveel dagen per week eet je twee stuks fruit per dag?').

En tenslotte, als bij verder onderzoek kinderen uit groep 1 en 2 ondervraagd worden, dan moet dit individueel gedaan worden. Ook moet er op gelet worden dat de onderzoeker de kinderen niet beïnvloed en dat er open vragen gesteld worden. Een schriftelijke vragenlijst zou een goed meetinstrument zijn voor kinderen uit groep 4 t/m 6 en voor ouders.

7.3 Vervolginterventie

In deze paragraaf zullen aanbevelingen gedaan worden voor een vervolginterventie. Er worden adviezen gegeven over het beïnvloeden van de belangrijkste gedragsdeterminanten, waarna aanbevelingen gedaan worden voor doelgroepgerichte interventies.

In de conclusie is reeds genoemd dat de belangrijkste determinanten van het gedrag van kinderen in dit onderzoek de attitude, de subjectieve norm en de waargenomen gedragscontrole zijn. Hieronder wordt uiteengezet hoe deze determinanten in een preventiecampagne voor kinderen opgenomen zouden kunnen worden.

▪ Beïnvloeden van de attitude

De attitude kan beïnvloed worden door ervoor te zorgen dat de kinderen, wanneer zij de voordelen en nadelen van een bepaalde gedraging afwegen, een positief beeld overhouden (Schaalma, Meertens, Kok, Burg & Hospers, 2001). Bij een campagne voor kinderen zou de FLASH!-placemat gebruikt kunnen worden om aan de hand van deze placemat de voordelen van gezond eten en bewegen te behandelen met de kinderen. Tijdens het behandelen van de placemat kan men rekening houden met de volgende punten (Schaalma et al., 2001):

- Corrigeren van foute veronderstellingen (veel kinderen denken bijvoorbeeld dat gezond eten erg vies is, terwijl dit niet zo hoeft te zijn). De school zou bijvoorbeeld naast het bespreken van de placemat een kookles aan kunnen bieden, waarin groenten en fruit gecombineerd worden met dingen die kinderen lekker vinden, waardoor de kinderen leren dat gezond eten niet altijd vies hoeft te zijn.

- Benadrukken van goede veronderstellingen, die de attitude positief beïnvloeden (de school kan bijvoorbeeld extra nadruk leggen op het argument dat kinderen die sporten makkelijker activiteiten kunnen ondernemen),

- Verstrekken van informatie over nieuwe voordelen en het ontkrachten van nadelen. Er zou bijvoorbeeld bij een voorlichting aandacht geschonken kunnen worden aan argumenten die kinderen niet goed kennen, bijvoorbeeld dat zij meer energie krijgen als ze sporten.

▪ Beïnvloeden van de subjectieve norm

De subjectieve norm van de kinderen zou beïnvloed kunnen worden door ervoor te zorgen dat de kinderen meer hun eigen mening vormen en weerstand kunnen bieden tegen hun omgeving (Schaalma et al., 2001). Omdat de doelgroep echter nog erg jong is, is het aan te raden om een campagne te richten op de omgeving van de kinderen (de ouders). De ouders kunnen beïnvloed worden door de campagne te richten op de kennis van de ouders over de voedings- en beweegnorm, op de attitude van de ouders en op de intentie van de ouders. Dit zou bijvoorbeeld gedaan kunnen worden door voorlichtingsavonden of kooklessen samen met de kinderen.

- **Beïnvloeden van de waargenomen gedragscontrole**

Het belangrijk om ervoor te zorgen dat kinderen het idee hebben dat ze in staat zijn om het gedrag uit te voeren. Om hiervoor te zorgen moeten kinderen zelf ervaren tijdens een campagne dat zij het gewenste gedrag kunnen uitvoeren (Schaalma et al., 2001). Voorbeelden hiervan zijn; met een groepje gaan sporten of gezond gaan koken/ eten. Als de kinderen inzien dat zij het gedrag wel kunnen vertonen zal de waargenomen gedragscontrole positiever worden.

- **Beïnvloeden van de barrières**

Tenslotte is het belangrijk om alternatieven aan te bieden voor kinderen die groente en/of fruit vies vinden. Uit dit onderzoek bleek namelijk dat kinderen minder groente en fruit eten als zij dit niet lekker vinden. Er zouden bijvoorbeeld recepten of voedselcombinaties aangeboden kunnen worden, die de meeste kinderen wel lekker vinden (bijvoorbeeld pannenkoek met fruit).

- **Invloed van de beweegpiet**

De beweegpiet heeft de kennis van de kinderen van de beweegnorm beïnvloed. Voor de jongste kinderen (onder 9 jaar) is dit onderdeel minder succesvol gebleken, omdat deze kinderen uiteindelijk minder kennis over de beweegnorm hebben dan de oudere kinderen (van 9 en 10 jaar). Waarschijnlijk heeft dat te maken met het feit dat de jongste kinderen de beweegpiet zo spannend vonden dat ze geen aandacht meer hebben geschonken aan de boodschap. Dit blijkt ook uit het feit dat deze kinderen de beweegpiet positiever beoordelen dan de oudere kinderen. De beweegpiet zou dus ingezet kunnen worden om de kennis van de kinderen te vergroten, maar bij kinderen onder de 9 jaar moet niet veel effect verwacht worden.

In de volgende twee paragrafen worden aanbevelingen gedaan voor interventies gericht op het beïnvloeden van allochtonen en ouders.

7.3.1 Interventie voor kinderen met overgewicht

Er zou een doelgroepgerichte interventie ontwikkeld kunnen worden die als doelgroep kinderen met overgewicht heeft. Bij zo'n campagne zouden de kinderen bijvoorbeeld in groepjes kunnen gaan sporten, koken en voorlichting krijgen over hoe zij gezond moeten eten. Bij de campagne zouden ook de ouders betrokken kunnen worden, zodat ook zij weten hoe hun kind gezonder moet leven. De ouders zouden bereikt kunnen worden door bijvoorbeeld informatieavonden te organiseren of door de ouders samen met de kinderen te

laten sporten. Natuurlijk is het belangrijk om bij een campagne gericht op kinderen met overgewicht aandacht te schenken aan de verschillende determinanten die het gedrag van de kinderen beïnvloeden.

7.3.2 Interventie voor allochtone leerlingen

Een campagne voor allochtone kinderen kan zich meer richten op de leefgewoonten van deze groep kinderen en hun ouders. Over het algemeen eet deze bevolkingsgroep erg vet eten en beweegt niet veel (Renders et al., 2003). Een campagne voor deze doelgroep zou zich in eerste instantie moeten richten op de kennis van de mensen. Daarnaast zijn natuurlijk ook de andere gedragsdeterminanten van belang. Een campagne zou bijvoorbeeld kunnen bestaan uit een voorlichtingsmiddag over gezond eten en bewegen voor ouders en kinderen. Daarna zouden de ouders hun opgedane kennis kunnen uitvoeren bij een kookcursus en kan de kinderen de mogelijkheid gegeven worden om te sporten (beïnvloeding van de waargenomen gedragscontrole door het gedrag uit te voeren).

7.3.3 Interventie voor ouders (vaders)

Omdat uit dit onderzoek blijkt dat de ouders (moeders) een belangrijke rol spelen bij het gedrag van hun kinderen, is het belangrijk om ze bij een campagne voor kinderen te betrekken. De ouders zouden bijvoorbeeld samen met de kinderen kunnen gaan sporten. Om de vaders ook te bereiken met de campagne zou er bijvoorbeeld informatie op de sportclub uitgedeeld kunnen worden of zou er een voorlichtingsactiviteit speciaal op vaders gericht moeten worden. Ook kan er, net als bij de interventie voor allochtonen, een kookcursus gestart worden. Bij zo'n cursus kunnen de ouders onder begeleiding hun boodschappen doen en leren ze hoe je gezond kunt koken.

Tenslotte zou er voor een evaluatieonderzoek een vragenlijst gemaakt kunnen worden met een apart deel voor de moeder en de vader, zodat de vader zich ervan bewust wordt dat hij ook een gedeelte moet invullen.

Literatuur

*Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. Retrieved November, 13, 2004, from: <http://www-unix.oit.umass.edu/~ajzen/>.

*Ajzen, I. (2002). Constructing a TPB questionnaire. Retrieved November, 13, 2004, from: <http://www-unix.oit.umass.edu/~ajzen/pdf/tpb.measurement.pdf>.

*Borgers, N. (2003). *Questioning Children's Responses*. Utrecht: Universiteit Utrecht.

*Bouter, L. & Van Dongen, M. (2000). De probleemanalyse: analyse van gezondheidsproblemen. In Burg, J., Schaalma, H., Kok, G., Meertens, R.M. & Van der Molen, H.T. (2001). *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering (pp.33-42)*. Assen: Van Gorcum.

*Brinkman, J. (2000). *De vragenlijst*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

* Brugman, E., Meulmeester, J.F., Spee-van der Wekke, J., Beuker, R.J. & Radder, J.J. (1995).

Peilingen in de jeugdgezondheidszorg. PGO-Peiling 1993/1994. Leiden: TNO Preventie en Gezondheid.

*Brugman, E., Meulmeester, J.F., Spee- van der Wekke, A. & Verloove-Vanhorick, S.P. (1998). Breakfast-skipping in children and young adolescents in the Netherlands. *European Journal of Public Health*, 8, 325-328.

*Bruil, J., Hosli, E.J., Dijkstra, N.S., Renders, C. Fredriks, M. & Verloove-Verhorick, S.P. (2002). Overgewicht op de kinderleeftijd; een groeiend probleem in de jeugdgezondheidszorg. *Tijdschrift voor Jeugdgezondheidszorg*, 34 (5), 95-99.

*Bulk-Bunschoten, A.M.W., Renders, C.M., Leerdam, F.J.M. van & HiraSing, R.A. (2004). *Signaleringsprotocol Overgewicht in de jeugdgezondheidszorg*. Amsterdam: Vrije Universiteit.

- * Burg, J., Schaalma, H., Kok, G., Meertens, R.M. & Van der Molen, H.T. (2001). *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering*. Assen: Van Gorchum

- * Cole, T.J., Bellizzi, M.C., Flegal, K.M. & Dietz, W.H. (2000). Establishing a standard definition for child overweight and obesity worldwide: international survey. *British Medical Journal*, 320, 1240-1243.

- *Crespo, C. J., Smit, E., Troiano, R. P., Bartlett, S. J., Macera, C. A. & Andersen, R. E. (2001). Television watching, energy intake, and obesity in US children: results from the third National Health and Nutrition Examination Survey, 1988-1994. *Archives Of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 155 (3), 360-365.

- *Delfos, M. F. (2000). *Luister jij wel naar mij?* Amsterdam: Uitgeverij SWP.

- * Damoiseaux, V., Van der Molen, H.T. & Kok, G.J. (1998). *Gezondheidsbevordering en gedragsverandering*. Assen: Van Gorchum.

- *Godin, G. & Kok, G. (1996). The theory of Planned Behavior: A review of its applications to health-related behaviors. *American Journal of Health Promotion*, 11 (2), 87-98.

- *Goran, M.I., Reynolds, K.D. & Lindquist, C.H. (1999). Role of physical activity in the prevention of obesity in children. *International journal of obesity and related metabolic disorders*, 23 (3), 18-33.

- *Gribbling, T. (2002). *GGD-Wijzer met kinderen*. Eindhoven: GGD Eindhoven.

- *Fredriks, A.M., Buuren, S. van, Wit, J.M. et al. (2000). Body index measurements in 1996-1997 compared with 1980. *Archives of Disease in Childhood*, 82, 107-112.

- *Fredriks, A.M., Buuren, S. van, Hirasing, R.A., Wit, J.M. & Verloove-Verhorick, S.P. (2001). De Quetelet-index ('body mass index') bij jongeren in 1997 vergeleken met 1980; nieuwe groeidiagrammen voor de signalering van ondergewicht, overgewicht en obesitas. *Nederlands Tijdschrift Geneeskunde*, 145 (27), 1296-1302.

*Hill, A.J., Silver, E.K. (1995). Fat, friendless and unhealthy: 9-year-old children's preception of body shape stereotypes. *International journal of obesity and related metabolic disorders*, 19 (6), 423-430.

*Hirasing, R.A., Fredriks, A.M., Van Buuren, S., Verloove-Vanhorick, S.P. en Wit, J.M. (2001). Toegenomen prevalentie van overgewicht en obesitas bij Nederlandse kinderen en signalering daarvan aan de hand van internationale normen en nieuwe referentiediagrammen. *Nederlands Tijdschrift Geneeskunde*, 145(27), 1303-1308.

*Hood, M. Y., Moore, L. L., Sundarajan-Ramamurti, A., Singer, M., Cupples, L. A. & Ellison, R. C. (2000). Parental eating attitudes and the development of obesity in children, The Framingham Children's Study. *International Journal Of Obesity And Related Metabolic Disorders*, 24 (10), 1319-1325.

*ILSI Europe (2000). *Overweight and obesity in European children and adolescents*. Brussel, België: ILSI Europe.

*International Obesity Task Force (1998). *Obesity: preventing and managing the global epidemic*. Genève: World Health Organisation.

*Kloet, S. (2004). *'Okido!': een interventieprogramma over Overgewicht bij Kinderen In De Ontwikkeling*. Enschede: Universiteit Twente.

*Kok, G., Vries, H. de, Mudde, A.N., & Strecher, V.J. (1991). Planned health education and the role of self-efficacy. V. Damoiseaux, H.T. van der Molen, & G.J. Kok (1998). *Gezondheidsbevordering en gedragsverandering*. Assen: Van Gorchum

* Kreijl, C.F., Knaap, A.G.A.C., Busch, M.C.M., Havelaar, A.H., Kramers, P.G.N., Kromhout, D., Leeuwen, F.X.R. van, Leent-Loenen, H.M.J.A. van, Ocke, M.C. & Verkley, H. (2004). *RIVM: Ons eten gemeten*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

*Ludwig, D.S., Peterson, K.E. & Gortmaker, S.L. (2001). Relation between consumption of sugar-sweetened drinks and childhood obesity: a prospective observational analysis. *The Lancet*, 357, 505-508.

*Mathus-Vliegen E.M.H. (1998). Overgewicht. Prevalenties en trends. *Nederlands Tijdschrift Geneeskunde*, 142 (36), 1982-9.

*Moens, E. & Braat, C. (2002). De rol van ouders in de ontwikkeling en behandeling van overgewicht bij kinderen. *Tijdschrift voor jeugdgezondheidszorg*, 34 (5), 100-103.

*Nederlandse vereniging van Dietisten (2005). 'Nederland krijgt dikke problemen'. Retrieved January 27, 2005, from: www.gezondebasis.nl.

*Nicklas, T. A., Webber, L. S., Koschak, M. & Berenson, G. S. (1992). Nutrient adequacy of low fat intakes for children: the Bogalusa Heart Study. *Pediatrics*, 89 (2), 221-228.

*NISB (2005). *Informatie over FLASH!*. Retrieved on January, 19, 2005, from: www.flash123.nl.

*NOC*NSF (2003). *Nederlandse Norm Gezond Bewegen*. Retrieved on November,13, 2004, from: www.nisb.nl

*Patton, M.Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Newbury Park: Sage Publications.

*Renders, C. (2003) Overgewicht bij kinderen: Dickie Dick als 'rol'-model?. *Huisarts & Wetenschap*, 46 (5), 282-283.

*Renders, C.M., Seidell, J.C., Mechelen, W. Van & Hirasing, R.A. (2003). *Overgewicht bij kinderen en adolescenten*. Maarssen: Elsevier gezondheidszorg.

*Robinson, T.N. (1999). Reducing children's television viewing to prevent obesity: a randomized controlled trail. *JAMA*, 282, 1561-1567.

*Robinson, T.N. (2001). Television viewing and childhood obesity. *Pediatric Clinics Of North America*,48 (4), 1017-1025.

*Rogers, R.W. (1975). A protection motivation theory of fear appeals and attitude change. In J. Burg, H. Schaalma, G. Kok, R.M. Meertens & H.T. van der Molen (2001). *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering* (pp.60-61). Assen: Van Gorchum.

*Rosenstock, I.M. (1974). Historical origins of the health belief model. In J. Burg, H. Schaalma, G. Kok, R.M. Meertens & H.T. van der Molen (2001). *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering* (pp.59-60). Assen: Van Gorchum.

*Sallis, J.F., Prochaska, J.J. & Taylor, W.C. (2000). A review of correlates of physical activity of children and adolescents. *Medicine and science in sports and exercise*, 32, 963-975.

*Schaalma, H.P. (1993). De analyse van gedragsdeterminanten. In V. Damoiseaux, H.T. van der Molen & G.J. Kok (1993). *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering* (pp.133-185). Assen: Van Gorchum.

*Schaalma, H., Meertens, R., Kok, G., Brug, J. & Hospers, H. (2001). Theorieën en methodieken van verandering. In J. Burg, H. Schaalma, G. Kok, R.M. Meertens & H.T. van der Molen (2001). *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering* (pp.89-117). Assen: Van Gorchum.

*Spector, P.E. (1992). *Summated Rating Scale Construction, an introduction*. Newbury Park: Sage Publications.

*Swanborn, P.G. (1994). *Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek*. Meppel: Boom.

*Vries, H. de, Dijkstra, M., & Kuhlman, P. (1988). Self-efficacy: The third factor besides attitude and subjective norm as a predictor of behavioral intentions. In J. Burg, H. Schaalma, G. Kok, R.M. Meertens & H.T. van der Molen (2001). *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering* (pp.65-66). Assen: Van Gorchum.

*Voedingscentrum (1998). *Zo eet Nederland: resultaten van de Voedselconsumptiepeiling 1997-1998*. Den Haag: Voedingscentrum.

*Whitaker, R.C., Wright, J.A., Pepe, M.S., Seidel, K.D. & Dietz, W.H. (1997). Predicting obesity in young adulthood from childhood and parental obesity. *New England Journal of Medicine*, 337 (13), 869-902.

Bijlagen

Bijlage 1.1: Interviewschema projectgroep

Bijlage 1.2: Uitgewerkte interviews projectgroep

Bijlage 2.1: Vragenlijst voor kinderen uit groep 1 en 2

Bijlage 2.2: Vragenlijst voor de kinderen uit groep 4 t/m 6

Bijlage 2.3: Vragenlijst ouders

Bijlage 1.1: Vragen projectgroep

Beste meneer/ mevrouw,

De GGD Noord-Kennemerland is bezig met een evaluatie van het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op/ FLASH!'. Deze evaluatie is bedoeld om de knelpunten en successen van dit project op te sporen. Omdat we graag uw ervaringen met het project en met de projectgroep zouden weten, wil ik u vragen om de volgende vragen in te vullen. De vragen gaan over de volgende onderwerpen: tijdsbesteding, samenwerking, communicatie, projectcoördinatie en knelpunten & successen

Tijdsinvestering

1. Hoeveel tijd dacht u van te voren kwijt te zijn voor het project?

.....
.....

2. Waaraan was u van plan die tijd te besteden?

.....
.....

3. Heeft u meer of minder tijd besteed dan u van te voren verwacht had? Waarom?

.....
.....

4. Heeft u de tijd besteed aan dingen/activiteiten die u van te voren verwacht had of juist aan andere activiteiten?

.....
.....

5. Kon u de benodigde tijd vrijmaken voor het project?

.....
.....

6. Vindt u de tijdsinvestering zoals hij nu was acceptabel?

.....
.....

7. Zo niet, welke taken zouden dan eventueel door anderen gedaan kunnen worden en door wie?

.....
.....

Samenwerking

8. Wat waren uw verwachtingen t.a.v. de samenwerking binnen de projectgroep?

.....
.....

9. Hoe verliep de samenwerking binnen de projectgroep?

.....
.....

10. Wat waren eventuele knelpunten?

.....
.....

11. Wat ging er goed met betrekking tot de samenwerking?

.....
.....

12. Vond u dat er voldoende contactmomenten met de projectgroep waren tijdens de opzet & uitvoering van het project? Waarom wel/niet?

.....
.....

13. Vond u dat de juiste mensen in de projectgroep zaten of miste u nog mensen?

.....
.....

Communicatie

14. Was u tevreden over de communicatie tussen de projectleden?

.....
.....

15. Werd u goed op de hoogte gehouden over de voortgang van het project?

.....
.....

16. Hoe communiceerde u zelf met de andere projectleden? Via welk medium?

.....
.....

Projectcoördinatie

De GGD Noord-Kennemerland heeft de projectcoördinatie op zich genomen bij dit project. Hierover gaan de volgende vragen.

17. Wat vond u van de projectcoördinatie?

.....

.....

18. Wat vond u goed gaan?

.....

.....

19. Wat vond u niet zo goed gaan en hoe zou dit eventueel beter kunnen?

.....

.....

20. Hebt u nog aanbevelingen m.b.t. de coördinatie?

.....

.....

Knelpunten & Successen

21. Waren er momenten bij de opzet&uitvoering van het project waarmee u negatieve ervaringen heeft?

.....

.....

22. Welke knelpunten waren dat?

.....

.....

23. Hoe zijn deze problemen toen opgelost?

.....

.....

24. Hoe zouden deze knelpunten in de toekomst voorkomen kunnen worden?

.....

.....

25. Welke momenten waren voor u een succes? Waarom?

.....

.....

Algemeen

26. Was uw algemene ervaring met de projectgroep bij dit project positief of negatief? Waarom?

.....

.....

27. Hebt u verder nog opmerkingen?

.....

.....

Bedankt voor uw medewerking!

Bijlage 1.2: Uitgewerkte interviews projectgroepevaluatie

Uitwerking interview

7 februari 2005

Interviewer: Loes van den Berg

Geïnterviewde: Arno v/d Voort van het Sportbureau Alkmaar

Arno heeft alleen maar contact gehad met de GGD, niet met de ambtenaren. Hij heeft ervoor gezorgd dat de beweegpieten geregeld werden in Alkmaar. Verder heeft hij de les voor de beweegpieten ontwikkeld.

Tijdsinvestering

Ik wil het eerst graag hebben over de tijd die je aan het project 'Noord Kennemerland gezond weer op' hebt besteed.

002 Hoeveel tijd dacht je van te voren kwijt te zijn voor het project?

Ik had ingeschat dat we met twee vaste mensen het hele project zouden kunnen draaien en dat we dat binnen twee weken zouden kunnen doen. Hooguit tien dagen. We hadden gerekend op tien a twintig scholen, en in eerste instantie hadden we ook nog gedacht dat we 1 school met 1 piet zouden kunnen doen. En in tweede instantie heb ik er zelf voor gekozen om dat niet te doen, omdat dat praktisch onmogelijk was.

011 en waarom was dat niet mogelijk dan? Kon de beweegpiet alleen het aantal kinderen niet aan?

Er bleek dat het ook in kleine groepen erg lastig was om een hele les alleen te doen. Maar ongetwijfeld zaten er mensen tussen die het wel erg goed alleen konden doen, maar het geld was ervoor, dus hebben we gekozen voor twee beweegpieten per les.

015 Waaraan was je van plan die tijd te besteden?

Ikzelf? Aan de praktische uitvoering. In eerste instantie hadden we de taken zo verdeeld dat ik de les zou ontwikkelen en daar heb ik veel tijd besteed (ook met de communicatie met de GGD, ook over wat zij dachten wat er inhoudelijk in de les moest komen). Er moest een aparte les gemaakt worden tussen groepen met jonge kinderen en oude kinderen, omdat daar gewoon een wezenlijk verschil tussen zit. Daar zat behoorlijk wat tijd in. En daarnaast bleek dus dat er ongeveer 25 scholen aan meegedaan hebben en die moesten ingeroosterd worden. Dus: het contact met de scholen, de communicatie naar hen toe, de communicatie die de pieten moesten verzorgen binnen de school en uiteindelijk het personeelsbeleid.

026 Heb je meer of minder tijd besteed dan je van te voren verwacht had? Waarom?

Dat is heel moeilijk te zeggen omdat ik niet een bepaalde ureninschatting heb gemaakt. Uiteindelijk bleek dat er veel meer scholen meededen dan verwacht en dat vooral ook de uitvoering veel meer tijd kostte dan verwacht. Zoals de plaats waar de les gegeven moest worden. Mijn eerste idee was om alle groepen tegelijk te doen, dus 200 kinderen met twee pieten ervoor, maar toen bleek dat er bijna geen enkele school was die zo'n ruimte had. En als je groep 1 t/m 6 bekijkt op bepaalde scholen, dan bleek dat sommige scholen veel meer dan 200 kinderen hadden in die groepen. Dus praktisch bleek t lastig. Ik was niet bekend met scholen in Alkmaar en achteraf hebben we toch bij sommige scholen twee volle dagen twee pieten moeten regelen.

036 en is er toen bij alle scholen besloten om de groepen toch te splitsen?

Ja, maar het was natuurlijk ook afhankelijk van de eerste twee dagen. Niemand wist hoe het er van te voren uit ging zien en aan de hand van die eerste twee dagen hebben we wel wat aangepast. En ook de les zelf werd aangepast. In principe waren alle afspraken van te voren gemaakt en stond de locatie en het aantal leerlingen vast, maar het is best wel moeilijk om precies te communiceren hoe groot een ruimte is. Ik had een beeld van een aula, en die bleek niet altijd te kloppen. Maar op een gegeven moment leer je er ook op in te springen door de pieten verschillende lessen aan te bieden, 1 voor als ze veel ruimte hebben dat ze echt kunnen rennen en 1 waarbij ze alles gewoon op de plaats moeten doen.

045 en dat aanpassen verliep wel goed?

nouja, in zoverre dat blijkt uit de resultaten denk ik.

047 Kon je de benodigde tijd makkelijk vrijmaken voor het project?

Nou niet makkelijk nee, ik heb een contract van 20 uur in de week en ik heb die weken 35 uur gedraaid denk ik. En dat heb ik later wel weer ingehaald. Het kon wel. Maar het was niet makkelijk

051 Vind je de tijdsinvestering zoals hij nu was acceptabel?

Dat is hoe je dat bekijkt. Als je het bekijkt vanuit het resultaat, dat je binnen 2/3 weken zoveel kinderen hebt kunnen bereiken dan is het natuurlijk peanuts, maar als je het vergelijkt met mijn andere projecten en taken dan is het wel veel tijd.

058 En hadden anderen eventueel taken van je kunnen overnemen?

Dat had wel gekund. Ik denk dat je drie hoofdtaken kunt onderscheiden, 1 het ontwikkelen van de les, dat had iemand anders kunnen doen, maar ik ben wel degene die daar het meeste ervaring mee heeft en de diplomas voor heeft. Ten tweede moesten de scholen worden ingedeeld en dat had iemand anders wel kunnen doen. Als je precies weet hoeveel kinderen je moet ontvangen en hoeveel

ruimte je hebt, dan kan iemand anders dat ook prima natuurlijk. Al blijf ik erbij dat het bij dit soort projecten erg belangrijk is dat er 1 contactpersoon is, maar daar waren we al achter gekomen met de GGD. Het was handig geweest als wij alle contacten hadden gehad met de scholen. En tenslotte het indelen van de pieten, dat moet door 1 iemand gedaan worden. Het was soms nog wel een probleem, want die lessen beginnen om 8.30 en die pieten moeten soms uit haarlem komen en die moeten hier om 7.30 zijn, sminken en dan nog naar de school gebracht worden. En ik ben hier maar 3 dagen in de week en dan moeten er dus meer mensen bijspringen en dat heeft zijn impact op zo'n klein kantoor als wij zijn. Maar dat had niet anders geregeld kunnen worden, tenzij er twee pieten voor de hele twee weken beschikbaar geweest waren ipv verschillende pieten voor een of twee dagen.

Samenwerking

Nu zou ik je graag wat vragen willen stellen die betrekking hebben op de samenwerking binnen de projectgroep.

078 wat vond je van de samenwerking tussen het Sportbureau en de GGD?

Nee, ging erg goed. zeker de manier van het contact.

081 en vond je dat de GGD makkelijk bereikbaar was voor vragen e.d.?

ja.

Communicatie

083 Werd je goed op de hoogte gehouden vande vordering van het project en wat er van jou verwacht werd?

Volgens mij was alles wel duidelijk. We hebben natuurlijk alles van te voren uitgebreid doorgesproken en toen was het gewoon een kwestie van uitvoeren en controleren natuurlijk. Daar voelde ik me ook heel verantwoordelijk voor. Waar de GGD meer aandacht aan had kunnen besteden is de media, het resultaat daarvan was toch enigszinds teleurstellend.

Kosten

Ik wil je nu graag enkele vragen stellen over de kosten die je gemaakt heeft voor het project "Noord-Kennemerland gezond weer op". Deze informatie wordt uiteraard vertrouwelijk behandeld.

094 Zijn jullie binnen begroting gebleven? Waarom wel/niet?

Ja, we hadden van te voren een bedrag van 3000 euro vastgesteld en daar zijn we binnen gebleven. En daarnaast zouden de overige kosten voor de GGD zijn, maar we zijn ruim binnen die 3000 euro gebleven. Ondanks dat het dus veel groter was dan verwacht.

Knelpunten & Successen

099 Zijn er verder nog punten/ momenten binnen het project die je negatief ervaren hebt, die niet liepen zoals gepland?

Nou, wat ik al gezegd heb. Er waren problemen met 1 school waar de communicatie niet goed verlopen is (deze school had veel kinderen die geen nederlands spraken, maar dit was niet duidelijk gecommuniceerd). En van mijn kant denk ik dat ik er alles aan heb gedaan wat betreft de communicatie naar de school toe. Maar ik vind het wel jammer dat zon school dan toch een negatieve gedachte overhoudt aan dit project.

111 Hoe zouden dit in de toekomst voorkomen kunnen worden?

Tja, het is ook een stukje toevalligheid omdat ik ook nieuw ben en niet veel weet van de scholen in Alkmaar. Het zal sowieso niet weer voorkomen, maar je kunt altijd duidelijker zijn in je communicatie.

117 Wat was voor jou een succes?

Het aantal kinderen dat heeft meegedaan in het korte tijdsbestek,
De essentie van de les is overgekomen bij de kinderen. En verder is het fijn dat je binnen budget blijft en dat alles organisatorisch goed is gegaan.

Algemeen

123 Was je algemene ervaring met de projectgroep bij dit project positief of negatief? Waarom?
Positief.

125 Heb je verder nog opmerkingen?

Nee, niet dat ik zo kan bedenken.

Bedankt voor uw medewerking!

**Uitwerking interview
8 februari 2005**

Geïnterviewde: Mevrouw Biesheuvel van de gemeente Schermer

De vragen zijn via e-mail beantwoord. Er is dus geen interview geweest.

Beste mevrouw Biesheuvel,

De GGD Noord-Kennemerland is bezig met een evaluatie van het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op/ FLASH!'. Deze evaluatie is bedoeld om de knelpunten en successen van dit project op te sporen. Omdat we graag uw ervaringen met het project en met de projectgroep zouden weten, wil ik u vragen om de volgende vragen in te vullen. De vragen gaan over de volgende onderwerpen: tijdsbesteding, samenwerking, communicatie, projectcoördinatie en knelpunten & successen

Tijdsinvestering

28. Hoeveel tijd dacht u van te voren kwijt te zijn voor het project?

1 uur per week

29. Waaraan was u van plan die tijd te besteden?

Ondersteuning GGD bij contacten leggen met scholen in de gemeente Schermer

30. Heeft u meer of minder tijd besteed dan u van te voren verwacht had? Waarom?

Meer. Het was lastig om beweegpieten voor de gemeente Schermer te vinden (grote vraag) en toen heb ik zelf contacten gelegd met organisaties in de gemeente Schermer die een Piet zou kunnen leveren (feestverenigingen). Ook collega's opgeroepen via email.

31. Heeft u de tijd besteed aan dingen/activiteiten die u van te voren verwacht had of juist aan andere activiteiten?

Ja, zie boven. Zelf Pieten getracht te vinden. Uiteindelijk is hebben de scholen het zelf kunnen oplossen

32. Kon u de benodigde tijd vrijmaken voor het project?

Ja

33. Vindt u de tijdsinvestering zoals hij nu was acceptabel?

Ja, maar het moest niet meer worden. Ik heb tegen de GGD gezegd dat ik niet tot het uiterste kon gaan. Aan de inspanning zit een limiet

Samenwerking

34. Wat waren uw verwachtingen t.a.v. de samenwerking binnen de projectgroep?

Had ik niet. Ik stond er toch wel wat ver van af

8. Hoe verliep de samenwerking binnen de projectgroep?

Ik maakte geen deel uit van de projectgroep

9. Wat waren eventuele knelpunten?

nvt

10. Wat ging er goed met betrekking tot de samenwerking?

nvt

11. Vond u dat er voldoende contactmomenten met de projectgroep waren tijdens de opzet & uitvoering van het project? Waarom wel/niet?

Ja, het contact verliep prima

12. Vond u dat de juiste mensen in de projectgroep zaten of miste u nog mensen?

Weet ik niet

Communicatie

13. Was u tevreden over de communicatie tussen de projectleden?

Ja

14. Werd u goed op de hoogte gehouden over de voortgang van het project?

Ja

15. Hoe communiceerde u zelf met de andere projectleden? Via welk medium?

Per telefoon en email

Projectcoördinatie

De GGD Noord-Kennemerland heeft de projectcoördinatie op zich genomen bij dit project. Hierover gaan de volgende vragen.

15. Wat vond u van de projectcoördinatie?

Op zich prima. Alleen was de grote vraag naar beweegpieten niet voorzien en was er geen alternatieve oplossing: de ambtenaren moesten zelf op zoek naar Pieten. Had ik niet verwacht

16. Wat vond u goed gaan?

De mensen bij GGD zijn makkelijk benaderbaar

17. Wat vond u niet zo goed gaan en hoe zou dit eventueel beter kunnen?

De grote vraag naar Pieten was niet voorzien. Daarom kwamen volgens mij de kleine gemeenten in het gedrang en moesten deze zelf op zoek naar Pieten.

18. Hebt u nog aanbevelingen m.b.t. de coördinatie?

Nee.

Knelpunten & Successen

19. Waren er momenten bij de opzet&uitvoering van het project waarmee u negatieve ervaringen heeft?

Ja

20. Welke knelpunten waren dat?

Dat de kleine gemeenten minder goed werden voorzien van Pieten dan de groten

21. Hoe zijn deze problemen toen opgelost?

De scholen zijn zelf creatief aan de gang gegaan

22. Hoe zouden deze knelpunten in de toekomst voorkomen kunnen worden?

Betere verdeling, maar wellicht niet goed te realiseren met een Sportbureau dat op de stad Alkmaar gericht is

23. Welke momenten waren voor u een succes? Waarom?

Dat de kinderen zo enthousiast waren en dat daarom waarschijnlijk de noodschap goed beklijft

Algemeen

24. Was uw algemene ervaring met de projectgroep bij dit project positief of negatief? Waarom?

Positief

25. Hebt u verder nog opmerkingen?

Nee

Bedankt voor uw medewerking!

Uitwerking interview

2 februari 2005

Interviewer: Loes van den Berg

Geïnterviewde: Dhr. de Vries van de gemeente Alkmaar

Tijdsbesteding

001 *Ik doe een projectgroepevaluatie en daarvoor zou ik u graag een aantal vragen stellen. Ik wil het graag hebben over de volgende onderwerpen; over de tijdsbesteding, de samenwerking, de communicatie, de projectcoördinatie en de knelpunten&successen.*

Dat klinkt allemaal heel logisch.

010 *Dan gaan we het eerst hebben over de tijdsbesteding.
Hoeveel tijd dacht u van tevoren kwijt te zijn voor het project?*

Nou, een paar keer een paar uur. Niet zo veel, want het idee was meer dat we gingen meedenken en niet zozeer ook dingen opschrijven en uitzoeken en zo. Ik voelde me meer een soort klankbordgroeplid geweest, wat inhoudt dat ik een paar keer bij een gesprek aanwezig moest zijn.

016 *Waarom dacht u die tijd dan voornamelijk te besteden? Was dat alleen aan het meedenken en helemaal niet aan de uitvoering?*

Nee, dat was niet bij mij de bedoeling.

018 *En hebt u hier meer of minder tijd aan besteed dan van tevoren verwacht was?*

Nou, eigenlijk zoals ik had verwacht. Dit is misschien vooral omdat de uitvoering in de gemeente Alkmaar volledig door het Sportbureau geregeld kon worden en dat maakte nogal wat uit, begreep ik van mijn andere collega's. Ik heb eigenlijk nauwelijks iets hoeven doen.

024 *En u hebt ook de tijd die u heeft besteed voornamelijk besteed aan het meedenken?*

Ja.

027 *Hebt u daar zelf ook actie in moeten ondernemen, in de zin van dat u het sportbureau opdracht heeft moeten geven om dingen uit te voeren?*

Nee, die waren er direct al bij betrokken, dus dat ging heel goed.

029 *Kon u de tijd gemakkelijk vrijmaken voor het project?*

Ja, en dat vind ik ook leuk. Om zo met zo'n project bezig te zijn.

030 *En u vond de tijdsbesteding dus ook acceptabel voor zo'n project?*

Ja. Maar wat heb ik nou eigenlijk moeten doen. Vrij weinig, behalve regelen dat het geld er kwam, maar dat was ook niet zo'n punt.

Samenwerking

033 Oké, dan wil ik het nu graag hebben over de samenwerking. Had u verwachtingen van tevoren over de samenwerking bij dit project?

Nou, de verwachting was wel dat het trekken van het project en de uitvoer bij de GGD lagen. Het meedenken en het geven van tips over partijen die iets kunnen doen in het veld ofzo, dat is wat je doet.

En verder houdt het dan op.

039 En hoe verliep de samenwerking binnen de projectgroep?

Ik dacht heel goed.

041 Had u het idee dat er genoeg contactmomenten waren?

Ja, dat was ook volgens verwachting. Ik heb ook ervaring als oud-GGD'er en dan heb je gewoon een idee van wat je moet verwachten.

045 Waren er eventueel nog knelpunten of helemaal niet?

Nouja, of dat nou echt in de projectgroep was. Ik vond wel een knelpunt dat op een gegeven moment de directeur van de GGD er doorheen ging. Dat was in het andere overleg, toen kwam aan de orde wat er nu in het basispakket zit en hoe dat opgelost moet worden. Dat is een hele ingewikkelde, lange discussie geweest over de financiële bijdrage vanuit de gemeente voor het project. En dat vond ik een knelpunt, omdat vanuit de GGD niet goed aangegeven kon worden waarom dit nu basis is en dat plus. Dat kwam ook pas later in het project dat daar nog geld bij moest op een of andere manier. Maarja, dat zijn knelpunten die je gewoon hebt tussen een uitvoerende instantie en de gemeente. Want het is altijd van; we dachten dat het zo wel kon, en dan is er opeens extra geld nodig.

057 En wat ging er erg goed met betrekking tot de samenwerking?

Ik denk dat het goed was dat de GGD initiatief nam en dat zij er een regionaal gebeuren van heeft gemaakt. Want het algemene idee van overgewicht was eerst een verzoek van de gemeente Alkmaar, zo van doe ons een project ter preventie van overgewicht. Toen is dat FLASH! Als eerste aangepakt en dat hebben ze ook regionaal getrokken en dat is ook gelukt.

063 Vond u dat de juiste mensen in de projectgroep zaten?

Ja, de samenstelling was zo prima.

Communicatie

065 En wat vond u van de communicatie tussen de projectleden?

Er is alleen over de financiering overleg geweest, maar niet over de inhoud van het plan. Dit deden we voornamelijk via e-mail, soms telefonisch.

068 Werd u goed op de hoogte gehouden van de voortgang van het project?

Dan zou ik 't eigenlijk allemaal op een rijtje moeten hebben... maar ik had wel het idee dat ik goed op de hoogte werd gehouden. En er werd ook goed gemeld welke scholen in Alkmaar deelnamen aan het project, dat is altijd nuttig.

Projectcoördinatie

073 Wat vond u van de projectcoördinatie?

Ik denk dat 't goed is.

075 En wat vond u dan voornamelijk heel goed gaan?

Dat er vrij snel een plan is gekomen, dat er creatief is nagedacht over de communicatie, er zijn een aantal dingen wel niet gelukt, maar er waren heel veel contacten gelegd, die allemaal het project onder de aandacht brengen. Ook qua persberichten en dergelijken.

080 Was het voor u duidelijk wat uitgevoerd ging worden door de GGD en wat door de gemeente?

Nou dat was mij wel duidelijk en ik denk dat dat bij andere gemeentes moeilijker ging, omdat wij hier het sportbureau hadden, die eigenlijk alles geregeld hebben. Maar hier is het vlekkeloos verlopen.

089 Zou de projectcoördinatie eventueel nog beter kunnen of verliep alles perfect?

Nou, nee ik zou t zo niet weten.

Knelpunten&successen

092 Waren er momenten bij de opzet en uitvoering waarmee u negatieve ervaringen heeft?

Nee, totaal niet.

094 Hebt u een idee hoe knelpunten opgelost zouden kunnen worden?

Nou bijvoorbeeld zoals met het plan van de wethouder die dan geïnterviewd wordt. Op zich zou ik het heel leuk vinden om bij zo'n man langs te gaan, maar daar is het gewoon de man niet voor om zo in de publiciteit te staan. En daar doe je weinig aan.

101 Hebt u misschien een idee over hoe het probleem bij de andere gemeentes zou kunnen worden opgelost?

Tja, als je als gemeente-iemand zon plan krijgt met afzender GGD, dan denk je; 'oh, dat gaan ze doen'. En als dat voor een deel niet zo is, als iemand daar actief iets in moet doen, dan moet je dat apart erbij vertellen. En duidelijk zeggen, dit wordt van jou verwacht op die momenten. Misschien zou t in het projectplan gestaan hebben, maar dat valt dan niet op.

108 Welke momenten waren voor u een succes?

Dat heldere projectplan.

Dat we achteraf kunnen stellen dat alle gemeentes hebben meegedaan.

Ik vind 't altijd leuk als er een stukje in de krant komt. En dat is ook gelukt.

En ik hoop nog te horen dat ook degenen waar het eigenlijk om gaat, dat die het ook leuk vonden en dat die placemat nog ergens ligt. Of dat dat zo langzamerhand allemaal alweer verdwenen is.

En wat misschien nog wel het belangrijkste is; dit moet echt wel het begin zijn van een nieuw project, een langdurende structurele aanpak. Dat moet heel snel opgepakt worden, in feite is het moment alweer een beetje weg. Ik heb steeds gezegd tegen de GGD; ja, dit vind ik heel leuk, dat aandachtsvragen om het zo te zeggen. Maar als je dan die aandacht hebt moet je daar ook in het vervolg iets mee gaan doen natuurlijk. Ik heb laatst nog gevraagd of het plan er al is, maar tot nu toe heb ik dat nog niet gezien. En dat had eigenlijk gister moeten gebeuren.

Algemeen

124 Wat waren uw algemene ervaringen met de projectgroep?

Prettige samenwerking. Ik vind het wel nuttig om deze projectgroep te hebben.

127 En het was wel een toevoeging naast de overleggroepen die er al zijn?

Ja dat denk ik wel, want in die overleggen kan het vaak maar erg kort over een onderwerp gaan.

129 Zou het voor vervolgprojecten eventueel ook nuttig zijn om nog een keer een aparte projectgroep hiervoor op te starten?

Dat is heel dubbel, want ik heb geen tijd. Ik vind het voor grotere langdurige projecten wel zinvol. Maar het is ondoenlijk om voor elk onderwerp een aparte werkgroep op te starten, hoewel het soms best nuttig zou zijn. Het lijkt mij nuttiger om ervoor te zorgen dat je zelf goed over een plan/project nadenkt en dat wij dan bij de uiteindelijke versie nog even commentaar kunnen geven.

137 Heeft u verder nog algemene opmerkingen of tips?

Nou, in algemene zin, dat proberen ze wel bij de GGD, maar wie is nou aanspreekpunt, dat zou duidelijker kunnen. Ik had namelijk het idee dat het op een gegeven moment aan het verschuiven was van Yvonne, naar Tineke naar Maaïke toe en ik weet nu eigenlijk niet meer wie nu de hoofdtrekker was. Het is gewoon handig om helder te communiceren. Bij wie kun je met al je vragen terecht.

Vervolgplan, dat mag je nog een keer opschrijven.

En helderheid over wat je in je basis kan regelen, wat betreft uren en geld. Dat moet heel erg in het begin duidelijk gemaakt worden.

Verder zou het handig zijn om een resultaat per gemeente te hebben, zodat de wethouder dit aan de gemeenteraad kan laten zien als concreet resultaat. Als er namelijk veel positieve resultaten zijn, wil de gemeenteraad ook eerder geld geven.

151 Dat waren al mijn vragen. Bedankt voor uw tijd.

Je zei een half uur, maar nu is het mooi snel afgerond. Succes ermee en ik ben benieuwd naar de resultaten.

Uitwerking interview

1 februari 2005

Interviewer: Loes van den Berg

Geïnterviewde: Dhr. Tulner van de gemeente Bergen

001 ik heb al verteld wat ik voor evaluatieonderzoek doe. U bent lid van een projectgroep en hierover wilde ik u een aantal vragen stellen.

Dat is prima

Tijdsbesteding

005 ik wil het eerst graag even hebben over de tijdsinvestering.

Hoeveel tijd dacht u van tevoren kwijt te zijn voor het project?

Ik heb me daar van tevoren helemaal geen voorstelling bij gemaakt. Het eerste idee was ook heel vrijblijvend om te kijken wat we regionaal konden gaan doen aan thema's binnen het lokale gezondheidsbeleid. Tijdsbesteding hebben we het van te voren niet over gehad.

Daar is niet over gesproken toen de projectgroep opgezet werd dus.

Nee, dat was niet erg formeel

011 Dus u had ook geen idee van te voren waar u uw tijd eventueel aan zou moeten besteden, dat was allemaal heel erg onduidelijk van te voren?

Nee, omdat we toen überhaupt nog geen idee hadden van wat er eigenlijk moest gebeuren.

014 en heeft u nu achteraf, tja dat is misschien moeilijk te zeggen, maar heeft u achteraf nu meer of minder tijd moeten besteden dan u van te voren gedacht had?

Uitvoering van het project meer en verder overleg en dingen van de projectgroep zelf, minder.

En wat heeft u dan zoal moeten doen aan de uitvoering?

Zorgen dat die beweegpieten er kwamen en dat ze op de goede scholen terecht kwamen. Ik heb dit voornamelijk door mijn collega laten doen, maar dat kostte, dat ging heel anders dan het beeld van toen het FLASH-project gestalte begon te krijgen.

023 En wat voor beeld had je daarbij dan? Wat was daar zo anders aan dan dat je verwacht had? Dat t heel anders opgezet was dan verwacht of dat t veel meer werk was?

Ik had, in verband met die projectgroep, het ging een beetje vreemd, als projectgroep hadden we eerst een idee, om bepaalde dingen zo te verdelen. Dat is toen door de GGD intern opgepakt en toen waren er ook andere dingen van FLASH ingeschoven, waardoor t plan een stuk strakker was

geworden (wat betreft tijdsplanning). En het zag er leuk uit, en ik dacht van; nou t ziet er goed uit, de GGD gaat dit doen; prachtig, heel goed, ga zo door. Toen bleek later, gedurende het proces, dat de GGD eigenlijk ook nog niet zo super veel verder was dan met FLASH en wat hier verder mee zou kunnen. Ik had toen verwacht, zeker gezien de strakke planning die ze toen hadden, als je dit zo wil realiseren, moet je dit zo gaan plannen, en al dingen gaan voorkoken...

En dat was niet het geval?

Nee, het leek meer dan het was.

041 En de tijd die u nu voor de projectgroep moest vrijmaken, kon u dat wel vrijmaken of was dat eigenlijk heel lastig?

Dat kan heel lastig, maar ik heb ook bij collegas dingen neergelegd.

042 En vindt u dat de tijdsbesteding wel goed was voor dit project, of vindt u eigenlijk dat andere mensen taken van u hadden moeten overnemen?

Ik denk dat het niet altijd even handig was zo. Omdat ik nu dingen moest doorspelen en dat werkt niet zo efficient.

Wat voor dingen zoal dan?

Nou zoals; ik ken hier in bergen niet zo even mensen die een beweegpiet kunnen zijn. Een beleidsmedewerker jeugd heeft wel veel meer contact met jongerenwerkers en dat soort mensen zouden dat veel handiger kunnen doen. Ik kan me voorstellen dat als je zo'n project opzet, dat je dan van tevoren goed bedenkt wie kan dit doen en dat de GGD dan ook die contacten legt.

054 maar u had dan graag gewild dat de GGD iemand van de gemeente Bergen had benaderd die gewoon veel contacten heeft voor beweegpieten?

Het is meer dat er meer over nagedacht had kunnen worden, hoe het allemaal uitgevoerd ging worden en door wie. Wie wat zou doen, en dat was nu een beetje vaag. En achteraf bleek dat de GGD een heel ander beeld had bij wat de GGD zou doen, dan dat wij hadden. En dat de plannen die in het projectplan stonden, toch ook veel minder uitgewerkt waren dan dat mijn beeld was toen ze daar zo mee kwamen.

Samenwerking

062 dan wil ik u graag nog een aantal vragen stellen over de samenwerking binnen de projectgroep. Had u wat dit betreft verwachtingen, in de zin van hoe vaak, hoe intensief, etc?

nee, ik had niet verwacht dat het erg intensief zou worden, maar meer dat we even gingen bekijken hoe we de gezamenlijke preventie gingen doen. Dat had tot dusverre helemaal geen vorm.

En had u een beeld van wat dan uw rol was binnen de projectgroep?

Meehelpen met nadenken. Bedenken wat mogelijk is en wat wel en niet regionaal gedaan kan worden. Het was niet echt een heel officiële projectgroep. Het was meer een werkgroepje wat een paar keer bij elkaar zou komen, en wat ook bij elkaar is geweest.

Maar de werkgroep bestaat nu nog steeds toch?

Ik heb het idee dat het niet echt actief is, de laatste keer dat we bij elkaar zijn geweest is nog voor t FLASH-plan geweest.

074 Ik had namelijk het idee dat deze projectgroep was voor alle structurele gezondheidsprojecten in de regio en dat dit dan het eerste project daarvan was, maar dan kunnen de leden van de projectgroep wel af en toe wisselen?

Ik denk dat het beeld wat ervan is, bij de GGD en bij mij, en ik denk ook bij andere beleidsmedewerkers van de gemeente, anders is. Ik heb niet in mijn planning dat ik nog tijd vrij moet maken voor deze projectgroep.

Hoe vond u de samenwerking over het algemeen binnen de projectgroep?

Het was verder wel goed. het was goed dat de GGD het allemaal zo goed oppakte en het ging uitwerken. Als projectgroep gewoon een aantal keer samenkomen om te kijken wat we kunnen doen, is in deze fase prima. Ik kan me voorstellen dat het wel nodig is dat er een vervolg komt en dat er meer structureel nagedacht wordt over hoe we het lokaal gezondheidsbeleid samen met de GGD kunnen regelen. Ik dekn niet dat het per se nodig is om daarvoor een aparte werkgroep te hebben. Een werkgroep heeft namelijk als nadeel dat maar een klein gedeelte van de gemeente erin zit, en ik denk dat als je dit zo regionaal gaat doen, dan denk ik dat de GGD daarin een heel belangrijke rol heeft. De GGD kan dan regionale uitvoerder worden ofzo. Er is al overleg met de GGD en de gemeente, waarbij de themas van het gezondheidsbeleid ook goed besproken zouden kunnen worden. En ik denk dat dat beter werkt. Het is niet nodig om daar dan weer speciaal een groep voor op te richten, tenslotte heeft de GGD zelf daar ook een beleidsafdeling voor. En die expertise hebben wij niet

099 vond u dat de GGD goed te bereiken was tijdens de opzet en uitvoering van het project?

Ja, dat was prima

101 vond u dat de projectgroep zo goed samengesteld was of had de groep eigenlijk uit andere mensen moeten bestaan?

Nee, dat was prima. Als we nog een keer bij elkaar komen, kunnen de mensen die de uitvoering hebben gedaan er ook bij.

Communicatie

104 *was u tevreden over de communicatie binnen de projectgroep? Werd u goed op de hoogte gehouden van alles, etc.?*

tja, dan komen we op het punt van de onduidelijkheid van het plan en wat er van ons verwacht werd. Dat is deels natuurlijk een communicatiefout. De verwachtingen waren niet duidelijk.

110 *En werd u goed op de hoogte gehouden van de vorderingen van het project?*

Ik weet nog steeds niet, in het plan stond ook dat er wethouders geïnterviewd zouden worden en dat dat in de krant zou komen. En daar weet ik verder niks van. Waarschijnlijk is het probleem tijdgebrek geweest of dat het onduidelijk was wie nou de actie moest ondernemen. Ik weet niet meer of we het er over hebben gehad, maar het was niet volledig duidelijk wat we moesten doen.

120 *en heeft u ook contact gehad met andere projectgroepleden, los van de GGD?*

Nee.

Projectcoördinatie

121 *dan gaan we het nu hebben over de projectcoördinatie. Wat vond u van de coördinatie van het project over het algemeen?*

Het komt steeds op hetzelfde punt neer en dat vind ik gewoon jammer. En nu ligt het gewoon ook stil. De GGD heeft een beeld dat er een vervolg komt en dat we weer doorgaan, maar het ligt nu toch al een tijdje stil.

Het is niet duidelijk gecoördineerd dus?

Nee inderdaad.

128 *En heeft u een idee wat er eventueel beter zou kunnen, moet er dan meer informatie gegeven worden of moet het alleen maar duidelijker zijn, of moet er op een andere manier contact gehouden worden?*

Ik denk dat de GGD een groter deel van de taken op zich zou moeten/kunnen nemen. En zeker onder tijdsdruk, moet je gewoon heel veel voorbereiden en dat kan beter. Het is niet logisch dat de gemeente dan moet gaan uitzoeken hoe het allemaal uitgevoerd moet worden.

Is het niet zo dat de gemeente meer contacten heeft en daardoor makkelijker dingen kan regelen dan de GGD?

We hebben wel contacten, maar die heb ik niet noodzakelijk. Zoals bijvoorbeeld bij de beweegpieten, dan ben ik een extra schijf in de communicatie en dan zou je beter direct contact tussen de GGD en bijvoorbeeld jeugdzorg kunnen hebben.

Knelpunten & Successen

139 waren er momenten waarmee je negatieve ervaringen hebt tijdens de opzet en uitvoering van het project, los van de onduidelijke informatie?

Het was een leuk idee, de uitvoering ging ook wel goed. behalve 1 school, daar was iets misgegaan met het formulier ofzo. In ieder geval hadden ze wel een formulier ingeleverd (zeiden ze zelf), maar kregen ze geen beweegpiet. Maar waar de fout precies zat, weet ik niet.

Weet u ook hoe dit uiteindelijk is opgelost?

Ja, er is gebeld om te zeggen dat er geen piet meer kwam.

Heeft u ook een idee hoe dit in de toekomst voorkomen kan worden?

Nee eigenlijk niet, ook omdat ik niet precies weet waar het probleem zit. Het kan ook aan de school zelf liggen. Tenslotte is het een drukke periode voor scholen en er kan best vergeten worden om dat op de bus te doen.

152 en welke momenten waren voor u een succes?

Die lessen waren wel een succes. Daar heb ik positieve reacties op gekregen. En die placemats vonden kinderen ook leuk. Het project zelf werd erg positief ontvangen, het is niet echt dat je er structurele problemen mee oplost. Voor structurele aanpak moet er ook meer gefocust worden op de mensen die het nodig hebben.

Algemeen

163 wat waren uw algemene ervaringen met de projectgroep en het project?

Positief.

En heeft u verder nog opmerkingen, over het project of over iets anders?

Nee verder niet echt. Ik ben benieuwd hoe het zich gaat ontwikkelen, hoe we structureel iets kunnen gaan doen. Dat moeten we wel op een goede manier oppakken.

En stel nou dat de GGD toch besluit om deze werkgroep op te zetten, zou u daar dan eventueel wel inwillen of niet?

Nou persoonlijk liever niet. Ik moet het komende jaar al taken afstoten en dit kan er even niet bij.

170 Nou, dat waren al mijn vragen, heel erg bedankt voor uw tijd.

Graag gedaan.

Uitwerking interview

7 februari 2005

Interviewer: Loes van den Berg

Geïnterviewde: Mevrouw de Wit van de GGD.

Mevrouw de Wit heeft voornamelijk geholpen bij de uitvoering van het project. Zij was niet aanwezig bij de opzet van het project en het ontwikkelen van het projectplan. Verder was zij officieel de contactpersoon vanuit de GGD.

Tijdsinvestering

Ik wil het eerst graag hebben over de tijd die je aan het project 'Noord Kennemerland gezond weer op' hebt besteed.

002 Hoeveel tijd dacht je van te voren kwijt te zijn voor het project?

Ik kwam bij de GGD werken en toen ben ik op dit project gezet. Er lag niet echt een tijdsbesteding dus ik had meer zoiets van kom maar op. Er is ook niet met mij gecommuniceerd van je moet er elke week een halve dag aan besteden. Verder wist ik ook niet precies hoe de taakverdeling was. Uiteindelijk heeft de uitvoering bij mij gelegen en dat heeft in de weken van de pieten veel meer tijd gekost dan ik vanuit mijzelf had gedacht.

005 ik hoorde dat jij officieel projectcoördinator was?

Nou dat is nooit officieel zo genoemd, het is als volgt gelopen; Mevrouw van der Spek is beleidsmedewerker dus die doet niets aan uitvoering, dat is niet haar functie en daar wordt ze niet voor betaald. Mevrouw Hoeksema en ik zaten samen in het project, maar omdat mevrouw Hoeksema natuurlijk al langer hier werkt en veel drukker was dan ik, is de projectcoördinatie bij mij terecht gekomen.

014 Waaraan was je van plan die tijd te besteden?

Nee daar is van tevoren helemaal niet over gesproken. We zijn gewoon begonnen, het is meer spontaan gelopen dan echt gepland.

017 Aan welke activiteiten heb je voornamelijk meer tijd besteed dan van te voren verwacht?

Voornamelijk aan de coördinatie van de pieten, maar ook aan het zoeken van de pieten voor de andere gemeenten dan Alkmaar. Ik heb eerst de gemeenten benaderd met de mededeling dat het regelen van de pieten bij henzelf lag. En dat hebben we de gemeenten niet van tevoren verteld, maar omdat het een project was vanuit de werkgroep, betekent dat wel dat iedereen bepaalde taken op zich moet nemen. We hadden vanuit de eigen verantwoordelijkheid geredeneerd dat de ambtenaren ook iets moesten doen. Toen heb ik gezegd dat als de gemeenten er niet uitkwam met de pieten dat

de GGD dan wel wilde helpen. Sommige gemeenten gingen meteen erg hard aan de slag, maar sommige reageerden ook niet en dan moesten we het zelf doen. Soms lukte het dan als GGD alsnog om die pieten te regelen (via sportbureaus of verenigingen), maar er waren ook heel veel plekken waar het niet is gelukt. Ik heb bijvoorbeeld in Heiloo maar voor 1 school de beweegpieten kunnen regelen in plaats van voor alle scholen.

031 Kon je de benodigde tijd vrijmaken voor het project?

Jawel, maar dat had ook te maken met het feit dat ik net begonnen was. Ik ben gewoon helemaal voor dit project gegaan. Terwijl ik eigenlijk officieel niet zoveel tijd hierin had moeten steken, omdat het een JGZ¹ onderwerp is en ik voornamelijk verantwoordelijk ben voor AGZ²-taken. Dus die AGZtaken zijn nu blijven liggen. Dat had ook allemaal niet zoveel haast, maar ik merk dat ik nu pas tijd heb voor die taken. Alle lopende AGZ taken heb ik wel gedaan, maar de rest moet nu allemaal nog gebeuren. Maar ik heb er zelf bewust voor gekozen om tijd vrij te maken voor dit project.

038 Vond je de tijdsinvestering zoals hij nu was acceptabel of had je liever taken aan anderen uitbesteed?

Nee het was heel goed zo. Want als je iets doet, moet je het goed doen. En het is heel praktisch dus dan zie je lekker meteen de resultaten.

Samenwerking

Nu zou ik je graag wat vragen willen stellen die betrekking hebben op de samenwerking binnen de projectgroep.

043 Wat waren je verwachtingen t.a.v. de samenwerking binnen de projectgroep?

Mijn eerste indruk was, toen ik voor het eerst in de projectgroep kwam, dat wij van de GGD gezamenlijk het project leidden en ik had het idee dat we evenveel taken op ons zouden nemen. Ik wist eerlijk gezegd ook niet dat een beleidsmedewerker geen uitvoerende taken doet. Maar al doende werd mij duidelijker hoe de verhoudingen lagen en ik heb met mevrouw Hoeksema altijd goed overlegd wie wat op zich zou nemen en we hebben elkaar goed op de hoogte gehouden.

Wat betreft de verwachtingen; we wilden de ambtenaren graag laten zien dat wij in een korte tijd een goede actie kunnen organiseren.

053 Hoe verliep de samenwerking binnen de projectgroep?

¹ Jeugd Gezondheid Zorg

² Algemene Gezondheid Zorg

Dat verliep anders dan verwacht, omdat mevrouw van der Spek dus geen uitvoerende taken uitvoert. Maar het was verder geen probleem, omdat iedereen zich heel flexibel heeft opgesteld. Het was echt zo van; oh, zij kan dit niet doen... nou dan regelen wij dat. En ook als iemand anders ergens geen tijd voor had of ik kwam ergens niet uit, dan namen we gewoon taken van elkaar over. Maar dat verliep wel vrij vloeiend. De tijd heeft het opgelost.

058 En hoe verliep de samenwerking met de ambtenaren van de gemeente?

Mevrouw van der Spek heeft contact gehad met de ambtenaren. We hadden wel heel duidelijk de insteek dat we iedereen goed op de hoogte wilden houden, omdat goede communicatie over het project erg belangrijk is. Zowel met de afdeling JGZ van de GGD, omdat zij het contact hebben met de scholen. En we hebben hen erg op de hoogte gehouden van wat we precies deden, bijvoorbeeld welke materialen we stuurden, wanneer de pieten op school langskwamen, etc. Wat betreft de ambtenaren, die moesten ook goed op de hoogte gehouden worden. Mevrouw van der Spek onderhield dus het contact met de ambtenaren en ik schreef dan een conceptmail, wat zij eventueel aanpaste en doorstuurde.

068 Wat waren eventuele knelpunten?

Bedoel je de samenwerking binnen de projectgroep?

Ja.

Nou een knelpunt was bijvoorbeeld dat wij van te voren niet met de ambtenaren hadden gecommuniceerd dat zij ook een rol in het project hadden, er is niet gesproken over verdeling en aanpak. Het was gewoon een onzeker punt, het was echt van; o jee, nu gaan we de gemeente vragen om zwarte pieten te regelen.. terwijl je natuurlijk weet dat... het is altijd afwachten hoe ze reageren. En dat was natuurlijk ook niet zo netjes, zo iets moet eigenlijk van tevoren gecommuniceerd worden. En daar is gewoon niet over nagedacht van tevoren. Je doorloopt zo'n project in stappen, en dan moet alles natuurlijk van tevoren gecommuniceerd worden, maar dan loop je tijdens het project tegen dingen aan die je van tevoren niet bedacht had.

077 Verdere knelpunten... binnen de GGD liep alles wel goed, we hebben ook goed contact gehad met landelijke organisaties (NISB & FLASH!). Al kregen we daar weinig ondersteuning van, behalve dan dat ze geïnteresseerd waren en dat ze de materialen beschikbaar gesteld hebben.

082 Wat ging er goed met betrekking tot de samenwerking?

De campagne had een hele positieve uitstraling, en dat had denk ik vooral te maken met het onderwerp, want dat spreekt de gemeenteambtenaren wel aan, zo van; er moet iets gebeuren, maar ook binnen de GGD, op scholen en bij het Sportbureau. Het had een enthousiaste uitstraling, omdat iedereen zo iets had van; we gaan nu iets doen, iets zichtbaar maken. Daar was iedereen blij mee en de scholen waren vooral blij met het onderwerp.

Verder was het onderdeel beweegpieten een heel leuk idee. Je geeft wel voorlichting, maar op zo'n verkapte manier dat iedereen er heel enthousiast van wordt. Dat was ook wel een van de succespunten.

088 En meer wat betreft de samenwerking, waren daar nog successen?

Ik denk de flexibele instelling van iedereen binnen de GGD.

092 Vond je dat er voldoende contactmomenten met de projectgroep waren tijdens de opzet & uitvoering van het project? Waarom wel/niet?

Wij probeerden de ambtenaren wekelijks op de hoogte te houden, maar het was misschien handig geweest om een keer bijeen te komen met zijn allen, zodat iedereen weet met wie hij/zij praat. Het lijkt mij handig om de volgende keer aan het begin van het project en halverwege het project bij elkaar te komen. Het project is nu tijdens het ambtenarenoverleg als een puntje op de agenda besproken, maar het was goed geweest voor het gevoel van de projectgroep om een keer samen te komen. Dan had iedereen meer het idee gehad van het is ons project, terwijl het nu meer gezien werd als GGD project.

099 Maar de projectgroep bestond dus alleen maar op de mail?

Ja. En de ambtenaren hebben financieel ook bijgedragen aan de projectgroep, door het geld toe te zeggen. Maar het was niet een heel duidelijke projectgroep. We hebben op een gegeven moment projectgroep genoemd, om een naam te geven aan deze groep, maar eigenlijk was het gewoon een overleggroep.

104 Vond je dat de juiste mensen in de projectgroep zaten?

Ja, het was prima zo. Het was goed dat mevrouw van der Spek erin zat. Het was gemakkelijker geweest als ik voor de uitvoering nog wat meer ondersteuning van mevrouw Hoeksema had kunnen krijgen, en dat bedoel ik niet verwijtend naar haar, maar gezien vanuit de ideale situatie was dat beter geweest.

110 En denk je dat een beleidsmedewerker Jeugd van de gemeente nuttig zou zijn? Dat was namelijk een suggestie van een van de ambtenaren.

Oja, dat is wel een goed idee. Een tip voor de volgende keer is om de relatie tussen de GGD en de gemeente duidelijker te maken. Dan kunnen we zeggen, tja, de ambtenaren Volksgezondheid zijn allemaal erg druk met beleidsmatige taken, en je hebt natuurlijk ook uitvoerende mensen bij de gemeente en misschien zou het best nuttig zijn om deze bij zo'n project te betrekken. En verder zou het handig zijn als je een persoon van de afdeling JGZ erbij te betrekken. Of misschien nog een administratieve medewerker.

Oja, we hadden trouwens ook administratieve uren opgenomen in ons projectplan, maar de secretaresse had het te druk met taken voor haar directe baas, dus uiteindelijk zijn deze uren niet aan dit project besteed, wat wel jammer was. Zij heeft alleen de brieven gecorrigeerd en had geen tijd meer voor de mailings. Dus voor de volgende keer kan de administratieve ondersteuning beter.

Communicatie

121 Was je tevreden over de communicatie tussen de projectleden?

Wat ik zelf had, was dat ik me af vroeg of de ambtenaren zich goed genoeg op de hoogte gehouden voelden. Dus daar wil ik geen uitspraak over doen. Maar het was meer dat wij het gevoel hadden dat we ze genoeg op de hoogte hielden en of dat ook zo was dat weet ik niet. We hebben wel af en toe het initiatief genomen om met de GGD-ers even samen te komen, maar dat liep nogal eens in de soep vanwege tijdgebrek en andere afspraken. Het was leuk, niet noodzakelijk, geweest als dat was frequenter was geweest.

126 Had je wel het idee dat jullie de ambtenaren goed op de hoogte hebben gehouden?

Ja. Ik probeerde elke week te mailen. Op een gegeven moment werd dat wat minder, vanwege tijdgebrek, maar ze moeten blij zijn want ze werden ongevraagd op de hoogte gehouden.

128 Hoe communiceerde je zelf met de andere projectleden? Via welk medium?

Met de GGDers in de wandelgangen en met de ambtenaren via de mail dus.

Projectcoördinatie

De GGD Noord-Kennemerland heeft de projectcoördinatie op zich genomen bij dit project. Hierover gaan de volgende vragen.

131 Hoe vond je de projectcoördinatie gaan?

Dat lag bij de GGD. Al doende ben ik projectcoördinator geworden voor de uitvoering, maar dat was in het begin niet erg duidelijk. Dat is wel een puntje ter verbetering; er was geen projectcoördinator. En dat is zowel voor de uitvoering hier niet handig, maar ook naar scholen en ambtenaren toe is dat niet handig. Scholen hebben wel voornamelijk mijn naam gezien denk ik, maar het is niet heel duidelijk vermeld waar ze met vragen terecht konden.

136 Heb je een idee hoe dit kwam en hoe dit eventueel beter zou kunnen?

Ja, het was meer de organisatie. Als er wat structureler was begonnen, hoewel ik niet weet hoe het allereerste projectplan eruit heeft gezien, maar dan was het wel verholpen, denk ik. En meestal gebeurt het ook dat er een projectcoördinator wordt aangewezen.

141 En wat vond je goed gaan wat betreft de projectcoördinatie?

De GGD was erg enthousiast en dat was erg goed. Verder met het sportbureau ging de coördinatie goed. Wat goed is gegaan is het contact met de scholen. Ze waren goed voorbereid op de komst van het materialenpakket, omdat we eerst een brief hadden gestuurd.

147 Had je het idee dat de scholen wel goed bereikt werden? Dat jullie informatie wel aankwam?

Ja. Maar dat wisselt wel. Het blijft altijd moeilijk om in te schatten hoe goed de informatie overkomt op een school, je weet nooit waar het terechtkomt. Er zullen scholen zijn geweest waar de informatie verkeerd terecht is gekomen, onder op een stapel ofzo, maar het grootste gedeelte is goed gegaan. (ook gezien de vele reacties).

150 Heb je nog aanbevelingen voor de volgende keer?

Ja, de taken in het begin duidelijker verdelen en ook de tijdsinvestering helderder maken. En ook duidelijk maken waaraan je de tijd besteed.

Kosten

Ik wil u nu graag enkele vragen stellen over de kosten die u gemaakt heeft voor het project "Noord-Kennemerland gezond weer op". Deze informatie wordt uiteraard vertrouwelijk behandeld.

155 Zijn jullie binnen de begroting gebleven? Waarom wel/niet?

Ja, uiteindelijk wel. We dachten dat we de kosten zouden gaan overschrijden. Maar de materialen waren goedkoper dan geschat en het sportbureau zou duurder zijn. En de gemeente ambtenaren hebben aan de materialen meebetaald (dat was ook van te voren begroot en in het projectplan gemeld). Zij moesten verhoudingsgewijs meebetalen aan de materialen. We zijn namelijk pas begonnen met het project toen de gemeenten het geld hadden toegezegd.

Daar bestaat gewoon onduidelijkheid over, omdat de gemeente denkt dat de GGD is voor de gezondheidsprojecten, maar de GGD heeft niet genoeg geld om al die projecten zelf te financieren. Dus moeten de gemeenten dan af en toe extra bijdragen aan een project of aan materialen.

Knelpunten & Successen

173 Met welke momenten bij de opzet&uitvoering van het project heb je negatieve ervaring?

Wat ik zonde vind, we kregen op een gegeven moment de aanmeldingen binnen van de scholen en iedereen was enthousiast, ik geloof dat ongeveer eenderde van de scholen een beweegpiet wilde. In Alkmaar was alles goed te regelen, omdat hier ook het sportbureau meehielp. Maar in andere gemeenten was dat gewoon moeilijker, en toen had ik het idee dat we dat gewoon bij de gemeenten neer konden leggen, maar daar konden we niet van op aan, dus lag voor een deel ook de verantwoordelijkheid bij mij. En toen had ik zoiets van, ojee, nu moet ik alle gemeenten en alle scholen van een beweegpiet voorzien. En dat was voor mij echt een punt van; hoe ga ik dit regelen? Want we hadden ook geen geld om pieten te betalen of om pietenpakken aan te schaffen, dus dat

was wel een punt geweest wat niet goed liep. Uiteindelijk zijn er dus scholen geweest die geen piet hebben gehad en dat is jammer.

Verder is het jammer dat er nu nog niet echt een vervolgproject is.

181 Hoe zou dit knelpunt in de toekomst voorkomen kunnen worden?

Van tevoren beter schatten hoeveel tijd iets kost. We hadden ook niet verwacht dat we zoveel reactie zouden krijgen van de scholen, gezien de resultaten in het verleden. Maar dit sloeg zo goed aan, dat er daardoor ook knelpunten ontstonden. En misschien heb ik bij mezelf ook wel te snel gedacht dat ik het niet kon regelen. Toen heb ik met mevrouw van der Spek overlegd en die zei ook dat we het dan beter gewoon bij de gemeente neer konden leggen. Maar als ik meer tijd had gehad, was ik graag wat creatiever geweest in het zoeken van pieten.

Verder was het leuk geweest als we direct na deze wakkerschud-campagne een vervolgproject kan doen, omdat nu de aandacht van de gemeente en de scholen gewekt is. Maar misschien kunnen we een vervolgproject presenteren als jij de resultaten gaat presenteren aan de ambtenaren. Maar we zijn er mee bezig.

195 En wat was voor jou een succes? Waarom?

-Het onderwerp was erg actueel, en dat kon je merken aan de reactie van de ambtenaren, scholen en het sportbureau.

-Verder was de ondersteuning van FLASH! Erg fijn, omdat dat je project een wat professionelere uitstraling geeft.

-De beweegpiet had een erg vrolijke uitstraling, de kinderen vonden het erg leuk en het paste natuurlijk erg mooi in sinterklaas. Deze piet komt trouwens waarschijnlijk voort uit de ideeën van FLASH! voor sinterklaas. Het fenomeen beweegpieten bestond al, maar niet in een dergelijke campagne.

Algemeen

207 Wat waren je algemene ervaringen met deze projectgroep? Waarom?

Ik vond het erg leuk werken met de ambtenaren, maar het was bezig geweest als ik ze gezien had. Nu was 'de ambtenaren' meer een begrip voor mij.

213 Maar je vond de projectgroep over het algemeen wel goed werken?

Ja, ik was vooral erg blij met de toezegging van het geld en dat de meeste gemeenten wel reageerden voor de oproep m.b.t. de beweegpieten. Ik sta niet onwelwillend bij dit soort initiatieven, ik heb er een positief gevoel bij.

216 Heb je verder nog opmerkingen?

Nee. Het was erg leuk dat het enthousiasme zo heerste. Het was erg ad hoc werken af en toe. We hebben ook geprobeerd de pers te benaderen. We hebben gevraagd aan de ambtenaren om hun

lokale krant te benaderen via de persvoorlichter van de gemeente en dit werkte soms wel en soms niet. We hebben ook het Noord-Hollands dagblad benaderd, maar die wilden niks publiceren over dit leuke onderwerp, wat wel erg tegenviel. Maar we hebben uiteindelijk wel wat aandacht gekregen. We hebben de ambtenaren laten weten wat er van ze verwacht werd wat betreft dit perstraject via de mail, maar we merkten dat dit bij sommige ambtenaren niet echt aankwam. Maar dat ligt bij de ambtenaren vind ik. Misschien ligt dat ook wel aan de onduidelijke taakverdeling vanaf het begin. Ook is er niet duidelijk gemeld of er volgend jaar weer zo'n actie komt. En dat heeft te maken met het spontane karakter van dit project.

240 ***Bedankt voor het gesprek!***

Uitwerking interview
9 februari 2005

Geïnterviewde: Mevrouw Hoeksema van de GGD Noord-Kennemerland

De vragen zijn via e-mail beantwoord. Er is dus geen interview geweest

Beste mevrouw Hoeksema,

De GGD Noord-Kennemerland is bezig met een evaluatie van het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op/ FLASH!'. Deze evaluatie is bedoeld om de knelpunten en successen van dit project op te sporen. Omdat we graag uw ervaringen met het project en met de projectgroep zouden weten, wil ik u vragen om de volgende vragen in te vullen. De vragen gaan over de volgende onderwerpen: tijdsbesteding, samenwerking, communicatie, projectcoördinatie en knelpunten & successen

Tijdsinvestering

35. Hoeveel tijd dacht u van te voren kwijt te zijn voor het project?

Ongeveer 2 werkweken

36. Waaraan was u van plan die tijd te besteden?

Projectcoördinatie

37. Hebt u meer of minder tijd besteed dan u van te voren verwacht had? Waarom?

Minder, want mevrouw de Wit kwam bij de GGD werken en die heeft het project gecoördineerd. Daarnaast is de opzet van het project gewijzigd. De placemats zouden eerst via promotieteams worden verspreid. Dit zou veel meer coördinatie vragen.

38. Hebt u de tijd besteed aan dingen/activiteiten die u van te voren verwacht had of juist aan andere activiteiten?

Juist aan anderen. Meer op de achtergrond en wel heb ik wat pr-activiteiten gedaan.

39. Kon u de benodigde tijd vrijmaken voor het project?

Ja.

40. Vindt u de tijdsinvestering zoals hij nu was acceptabel?

Ja

Samenwerking

41. Wat waren uw verwachtingen t.a.v. de samenwerking binnen de projectgroep?

Dat iedereen zijn/haar taken zou uitvoeren waarvoor hij/ zij verantwoordelijk was.

42. Hoe verliep de samenwerking binnen de projectgroep?

Goed.

43. Wat waren eventuele knelpunten?

De zwarte pietten was een grotere tijdsinvestering voor het sportbureau als van tevoren verwacht.

44. Wat ging er goed met betrekking tot de samenwerking?

Afspraken werken nagekomen en iedereen zette zich voor 100% in.

45. Vond u dat er voldoende contactmomenten met de projectgroep waren tijdens de opzet & uitvoering van het project? Waarom wel/niet?

Goed, informatief en we kwamen tot concrete afspraken.

46. Vond u dat de juiste mensen in de projectgroep zaten of miste u nog mensen?

Juiste mensen, maar welzijnsinstellingen ontbraken.

Communicatie

47. Was u tevreden over de communicatie tussen de projectleden?

Ja, soms ad hoc.

48. Werd u goed op de hoogte gehouden over de voortgang van het project?

Ja

49. Hoe communiceerde u zelf met de andere projectleden? Via welk medium?

Mail en telefoon

Projectcoördinatie

De GGD Noord-Kennemerland heeft de projectcoördinatie op zich genomen bij dit project.

50. Wat vond u van de projectcoördinatie?

Goed.

51. Wat vond u goed gaan?

Verspreiden van materialen, afstemming met Flash en het sportbureau.

52. Hebt u nog aanbevelingen m.b.t. de coördinatie?

Nee

Knelpunten & Successen

53. Waren er momenten bij de opzet en uitvoering van het project waarmee u negatieve ervaringen heeft?

Geen goede afstemming met sportbureau over een school met veel allochtone kinderen.

54. Hoe zijn deze problemen toen opgelost?

Niet opgelost.

55. Hoe zouden deze knelpunten in de toekomst voorkomen kunnen worden?

Dit beter afstemmen.

56. Welke momenten waren voor u een succes? Waarom?

De pietenlessen. Positieve verhalen over gehoord.

Algemeen

57. Was uw algemene ervaring met de projectgroep bij dit project positief of negatief? Waarom?

Positief, veel werkzaamheden zijn opgepakt door de GGD en het sportbureau.

58. Hebt u verder nog opmerkingen?

nee

Bedankt voor uw medewerking!

Uitwerking interview

3 februari 2005

Interviewer: Loes van den Berg

Geïnterviewde: mevrouw van der Spek van de GGD Noord-Kennemerland

Dit interview is gehouden over de telefoon en bevat dus weinig letterlijke uitspraken.

Info vooraf: mevrouw van der Spek was lid van de werkgroep Leefstijl, de structurele werkgroep, die is opgericht om gezondheidsproblemen op te lossen in de regio Noord-Kennemerland. Zij kon niet erg actief zijn binnen de werkgroep voor het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op', maar heeft wel de ambtenaren op de hoogte gehouden van de algemene stand van zaken omtrent dit project.

Tijdsinvestering

Ik wil het eerst graag hebben over de tijd die u aan het project 'Noord Kennemerland gezond weer op' heeft besteed.

59. Hoeveel tijd dacht u van te voren kwijt te zijn voor het project?

20 uur in totaal, wat neerkomt op ongeveer 3 uur per week.

60. Waaraan was u van plan die tijd te besteden?

Voornamelijk aan overleg en vergaderen. Het was erg belangrijk om mensen/ ambtenaren enthousiast te maken voor het project en om ervoor te zorgen dat er besluiten genomen worden.

61. Heeft u meer of minder tijd besteed dan u van tevoren verwacht had? Waarom?

Voor het project ging het prima, daarna heb ik veel taken overgedragen aan de andere GGDers.

62. Heeft u de tijd besteed aan dingen/activiteiten die u van tevoren verwacht had of juist aan andere activiteiten?

Zoals verwacht. Het was voornamelijk tijdrovend om mensen enthousiast te maken voor het idee om alles regionaal te gaan aanpakken.

63. Kon u de benodigde tijd vrijmaken voor het project?

Ja.

64. Vindt u de tijdsinvestering zoals hij nu was acceptabel?

Ja.

Samenwerking

Nu zou ik u graag wat vragen willen stellen die betrekking hebben op de samenwerking binnen de projectgroep.

65. Wat waren uw verwachtingen t.a.v. de samenwerking binnen de projectgroep?

Verwachting was dat de gemeenten wel wat actiever zouden zijn, dat ze meer initiatief zouden tonen en actie zouden ondernemen (behalve gemeente Alkmaar en Langedijk. Vooral van de gemeente Heerhugowaard was meer verwacht). Het was de bedoeling dat alle leden van de projectgroep actief zouden zijn, maar de gemeenten lieten alles over aan de GGD. Dit was ook jammer in verband met de betrokkenheid van de ambtenaren (als ze er zelf iets voor moeten regelen, zijn ze over het algemeen ook beter geïnformeerd). Verder was het leuk dat de samenwerking tussen het Sportbureau, FLASH en de GGD zo goed liep.

66. Hoe verliep de samenwerking binnen de projectgroep?

Soepel, iedereen was erg enthousiast. Ook de ambtenaren waren erg goed bereikbaar

67. Wat waren eventuele knelpunten?

Nee.

68. Wat ging er goed met betrekking tot de samenwerking?

Het hele traject ging goed, bijna alles wat gepland is is ook uitgevoerd. Behalve het interview met de wethouders. Jammer was ook dat er weinig aandacht voor het project was bij de sinterklaasintoct, maar dit was zo strak gepland dat dat achteraf ook wel logisch was.

69. Vond u dat er voldoende contactmomenten met de projectgroep waren tijdens de opzet & uitvoering van het project? Waarom wel/niet?

Ja.

70. Vond u dat de juiste mensen in de projectgroep zaten of miste u nog mensen?

Ja, was goed. eventueel volgende keer kunnen er meer disciplines vanuit de gemeente bij de projectgroep betrokken worden. Bijvoorbeeld jeugdbeleid.

Communicatie

71. Was u tevreden over de communicatie tussen de projectleden?

Er is vooral contact geweest via de mail. Dit verliep goed, maar de GGD moest wel heel erg het initiatief nemen (wat toch niet de bedoeling was).

72. Wie was officieel gesproken de contactpersoon van de GGD naar de ambtenaren toe?

Voor vragen over de uitvoering konden de ambtenaren terecht bij mevrouw de Wit, voor beleidsmatige dingen bij mij.

73. Heeft u, naar uw inzicht, de gemeenten goed op de hoogte gehouden over de voortgang van het project?

Ja, we hebben steeds laten weten hoe het project vorderde en wat er van de gemeenten verwacht werd.

74. Hoe communiceerde u zelf met de andere projectleden? Via welk medium?

Wel eens tussendoor, dan voornamelijk via mail.

Projectcoördinatie

De GGD Noord-Kennemerland heeft de projectcoördinatie op zich genomen bij dit project. Hierover gaan de volgende vragen.

75. Wat vond u van de projectcoördinatie?

Uiteindelijk goed, maar het was onduidelijk wie de pieten moest regelen. Dit was bij de GGD ook niet duidelijk. Er was namelijk aangegeven dat de gemeenten het zelf moesten regelen voor zover dat mogelijk was, maar sommige gemeenten konden het zelf niet regelen. Toen heeft de GGD geprobeerd voor die gemeenten toch beweegpieten te regelen, maar dit is niet in alle gemeenten gelukt.

Achteraf had de GGD fanatieker naar scholen toe kunnen zijn, zodat ze echt de placemats gingen uitdelen. Nu blijkt dat er toch nog best wat placemats niet zijn uitgedeeld. Ook was het leuk geweest als het stukje met de wethouder wel in de krant was gekomen.

76. Wat vond u goed gaan?

Voornamelijk dat er in korte tijd veel bereikt is. De GGD heeft veel voor elkaar gekregen. Ook de reactie van de scholen was erg positief, van tevoren hadden we niet verwacht dat er zoveel scholen geïnteresseerd zouden zijn in dit project. Hierdoor moest er opeens heel veel geregeld worden, maar mevrouw de Wit en mevrouw Hoeksema hebben dit erg goed gedaan.

77. Wat vond u niet zo goed gaan en hoe zou dit eventueel beter kunnen?

Het contact met de scholen verliep niet vlekkeloos, er zijn scholen die zeggen dat ze wel een beweegpiet hebben aangevraagd, maar dat formulier is nooit aangekomen. Verder hebben dus niet alle scholen ook daadwerkelijk de placemats uitgedeeld.

78. Hebt u nog aanbevelingen m.b.t. de coördinatie?

Het was goed georganiseerd, maar misschien had er duidelijker aangegeven kunnen worden wie wat moest doen. En wat er precies van de gemeentes verwacht werd.

Kosten

Ik wil u nu graag enkele vragen stellen over de kosten die u gemaakt heeft voor het project "Noord-Kennemerland gezond weer op".

79. Bent u binnen uw begroting gebleven? Waarom wel/niet?

Ja, we zijn binnen budget gebleven. Alleen hebben de gemeenten wel extra geld moeten toeleggen. GVO moet van een basisbudget betaald worden volgens de ambtenaren. Het is alleen niet mogelijk voor de GGD om een leuke campagne (met extra materialen en voorlichters/beweegpieten) op te zetten van alleen dat budget. Als er dus iets extra's gedaan wordt, moeten de gemeenten toch weer extra geld toeleggen op z'n project. Dit vindt de gemeente natuurlijk niet, dus hier moet altijd over onderhandeld worden. Uiteindelijk hebben de gemeentes alleen het extra materiaal betaald en zijn de extra uren van de GGDers niet betaald door de gemeenten.

Uiteindelijk heeft wel iedereen (boven verwachting!) betaald, zelfs de kleine gemeenten.

Knelpunten & Successen

80. Waren er momenten bij de opzet&uitvoering van het project waarmee u negatieve ervaringen heeft?

Nee. Alleen de discussie rondom het geld was jammer, maar dat heb je altijd.

81. Hoe zijn deze problemen toen opgelost?

Niet, er is een compromis gevonden.

82. Hoe zouden deze knelpunten in de toekomst voorkomen kunnen worden?

Is onmogelijk.

83. Welke momenten waren voor u een succes? Waarom?

- dat iedereen erg enthousiast was over het project,
- dat de GGDers zo flexibel waren en zo actief zijn geweest,
- dat alle gemeenten meededen, en
- dat alle scholen ook enthousiast waren en dat er zoveel interesse hadden.

Algemeen

84. Was uw algemene ervaring met de projectgroep bij dit project positief of negatief? Waarom?

Erg positief.

85. Hebt u verder nog opmerkingen?

Nee. Voor de volgende keer; gewoon doorzetten met enthousiasmeren van mensen, bij elk project weer!

Bedankt voor uw medewerking!

Bijlage 2.1: Vragenlijst voor kinderen groep 1 t/m 3

Van te voren regelen:

- *School bellen; hoe laat en bij welke klas kan het interview afgenomen worden? En wil de juf de vragen stellen of kan ik dat doen?
- *Informeren naar het aantal kinderen per klas
- *Fruit en groente kopen
- *Bordjes A, B maken.

Meenemen:

- *FLASH!-klok: placemat
- *Mandje met fruit
- *Mandje met groente
- *X aantal mandarijnen
- *Bordjes met A en B erop geschreven

(vragen voor de juf/meester)

1. Aantal kinderen in deze klas:.....

2. Hoeveel jongens en hoeveel meisjes:

- O meisjes.....
- O jongens.....

3. Hebben deze kinderen een les met de beweegpiet gehad?

- O ja
- O nee

(vragen voor de kinderen)

Hoi, ik ben Loes. Ik wil jullie graag een aantal vragen stellen en daarbij is het belangrijk dat je het antwoord geeft waarvan jezelf denkt dat het goed is. Dus niet omdat je buurman/buurvrouw dat antwoord geeft. We beginnen met deze placemat...

4. Wie kent deze placemat? (handen laten opsteken)

- ja:..... (aantal noteren)
- nee:..... (aantal noteren)

5. Vonden jullie deze placemat stom of leuk? (handen laten opsteken)

- Leuk.....(aantal noteren)
- Stom.....(aantal noteren)

6. Vonden jullie deze placemat mooi of lelijk? (handen laten opsteken)

- Mooi.....(aantal noteren)
- Lelijk.....(aantal noteren)

7. Vonden jullie de les met de beweegpiet leuk of stom? (handen laten opsteken)

- Leuk.....(aantal noteren)
- Stom.....(aantal noteren)

We gaan het nu hebben over gezond eten. De beweegpiet heeft jullie iets geleerd over het aantal stuks fruit wat jullie moeten eten per dag om gezond te blijven. Weten jullie dat nog? Niet voorzeggen, anders weet iedereen het nu!

Je kunt kiezen uit 2 antwoorden, A en B. Antwoord A is 1 stuk fruit per dag, antwoord B is 2 stuks fruit per dag. Je moet het antwoord geven waarvan jij denkt dat het goed is!

8. Weten jullie hoeveel fruit je moet eten per dag? *(leg 1 of 2 mandarijnen neer bij bordjes A of B laat kinderen kiezen dmv hand opsteken)*

- ☐ A=1..... (aantal noteren)
☐ B=2..... (aantal noteren)
☐ weet ik niet..... (aantal noteren)

Op jullie placemat staat iets over hoe vaak per week je groente moet eten om gezond te blijven, Weten jullie nog hoeveel dagen per week je groente moet eten? Je kunt kiezen uit de helft van de dagen van de week of uit alle dagen van de week.

9. Wie weet hoe vaak je groente moet eten per week?

- ☐ A=helft van de dagen..... (aantal noteren)
☐ B=alle dagen..... (aantal noteren)
☐ weet ik niet..... (aantal noteren)

Nu gaan we het hebben over hoeveel je moet bewegen per dag om gezond te blijven, weten jullie dat? We gaan zo meteen vingers opsteken bij de antwoorden, maar ik leg eerst uit waar je uit kunt kiezen. A=1 uur, B=2 uur

10. Weten jullie hoelang jullie moeten bewegen per dag?

- ☐ A=1 uur (aantal noteren)
☐ B=2 uur (aantal noteren)

Ik ga jullie nu vragen wat jullie van groente en fruit eten vinden, je mag het antwoord niet hardop zeggen, maar je moet je vinger opsteken net als bij de andere vragen.

11. Vinden jullie groente lekker? *(mandje met groenten meenemen, eerst de soorten groente bespreken en dan vingers laten opsteken)*

- ☐ Alles Lekker..... (aantal noteren)
☐ Sommigen lekker, sommigen vies..... (aantal noteren)
☐ Alles Vies (aantal noteren)

12. Vinden jullie fruit lekker? *(mandje met fruit meenemen, eerst de soorten fruit bespreken en dan vingers laten opsteken)*

- ☐ Alles Lekker..... (aantal noteren)
☐ Sommigen lekker, sommigen vies..... (aantal noteren)
☐ Alles Vies (aantal noteren)

13. Wie vindt dat fruit en groente eten heel belangrijk voor hem/ haar is om gezond te blijven?

.....(aantal noteren)

14. Wie vindt fruit en groente eten onzin?

.....(aantal noteren)

15. Waarom?

.....
.....

16. Vinden jullie buitenspelen leuk of stom?

- ☐ Leuk.....(aantal noteren)
☐ Stom.....(aantal noteren)

17. Wat is leuker; computeren of buitenspelen?

- ☐ Computeren.....(aantal noteren)
☐ Buiten spelen.....(aantal noteren)

Eerst een aantal soorten sporten laten opnoemen door de klas, wie kan de meeste sporten bedenken?
Volleybal, voetbal, zwemmen, tennissen, gymnastiek, etc. wat doet iedereen in de klas?

18. Vinden jullie sporten op een sportclub stom of leuk?

☐ Leuk.....(aantal noteren)

☐ Stom.....(aantal noteren)

Oké, dit waren alle vragen! Omdat jullie zo goed jullie best hebben gedaan, krijgen jullie allemaal een mandarijn! Veel plezier nog vandaag 😊

Bijlage 2.2: Vragenlijst voor kinderen uit groep 4 t/m 6

Vragenlijst voor kinderen uit groep 4 t/m 6

Nummer:

Hallo!

Ik wil graag wat vragen stellen over bewegen en voeding.

Het antwoord is altijd goed, je kunt niets fout invullen!

Als je iets niet snapt, dan kun je even de meester of juf vragen. Veel plezier!

Eerst gaan we het hebben over de placemat met informatie over eten en bewegen en de beweegpiet.

1. Heb je de placemat met informatie over eten en bewegen, gekregen?

☐ Ja 65%

☐ Nee, je mag vraag 7 t/m 9 overslaan en verder gaan naar vraag 10. 35%

☐ Weet ik niet 0%

LET OP: Het gaat om jouw mening! Plaats bij elke vraag een kruisje in 1 vakje

2. Ik vind de placemat....	Erg leuk! 😊 54,1%	beetje leuk 30,1%	niet leuk en niet stom 7,5%	beetje stom 5,4%	Erg stom! 😞 2,9%
3. Ik vind de beweegtips op de placemat...	Erg leuk! 😊 55,2%	beetje leuk 27,6%	niet leuk en niet stom 10%	beetje stom 5%	Erg stom! 😞 2,2%
4. Ik vond de les van de beweegpiet...	Erg leuk! 😊 60,2%	beetje leuk 25,2%	niet leuk en niet stom 7,9%	beetje stom 5,5%	Erg stom! 😞 1,2%

5. De volgende vragen gaan over de placemat. Plaats weer bij elke vraag een kruisje in 1 vakje.

a. De placemat vind ik...	Heel duidelijk 64,5%	Beetje duidelijk 23,7%	Niet duidelijk en niet onduidelijk 5%	Beetje onduidelijk 4,7%	Erg onduidelijk 2,2%
b. De placemat vind ik...	Heel interessant 43,7%	Beetje interessant 36,6%	Niet interessant en niet oninteressant 10,4%	Beetje oninteressant 6,8%	Erg oninteressant 2,5%
c. De placemat vind ik...	Heel mooi 51,3%	Beetje mooi 30,1%	Niet mooi en niet lelijk 10,4%	Beetje lelijk 5,4%	Erg lelijk 2,9%

6. De volgende vragen gaan over de les met de beweegpiet. Plaats weer bij elke vraag een kruisje in 1 vakje.

a. De les van de beweegpiet vond ik..	Heel duidelijk 69,2%	Beetje duidelijk 21,3%	Niet duidelijk en niet onduidelijk 5,9%	Beetje onduidelijk 1,6%	Erg onduidelijk 2%
b. De les van de beweegpiet vond ik..	Heel interessant 35,2%	Beetje interessant 37,5%	Niet interessant en niet oninteressant 11,1%	Beetje oninteressant 8,7%	Erg oninteressant 7,5%

Nu gaan we een quiz doen over gezond eten en bewegen!

7. Kruis aan wat jij denkt dat het goede antwoord is. Het gaat er dus niet om hoeveel jij beweegt per dag, maar hoeveel je zou moeten bewegen om gezond te zijn!

a. Hoeveel uur per dag moet je bewegen om gezond te blijven?

- ☒ 1 uur 145 (34,2%)
- ☐ 2 uur 143 (33,7%)
- ☐ 3 uur 86 (20,3%)
- ☐ 4 uur 50 (11,8%)

b. Hoeveel stuks fruit moet je per dag eten om gezond te blijven?

- ☐ 1 stuk 20 (4,7%)
- ☒ 2 stuks 262 (61,4%)
- ☐ 3 stuks 69 (16,2%)
- ☐ 4 stuks 73 (17,1%)

c. Hoeveel keer per week moet je groente eten?

- ☐ minder dan 3 keer per week 20 (4,7%)
- ☐ 3 keer per week 60 (14,1%)
- ☐ 4 keer per week 57 (13,3%)
- ☐ 5 keer per week 79 (18,5%)
- ☐ 6 keer per week 53 (12,4%)
- ☒ elke dag, dus 7 keer per week 158 (37%)

8. Jouw mening over gezond eten en bewegen! Het gaat erom dat je invult wat jij vindt!

LET OP: 'Gezond eten'= elke dag groente en fruit eten en niet veel snoepen
'Bewegen'= actief bezig bent. Bijvoorbeeld voetballen, buiten spelen, fietsen of de trap op lopen.

Je kunt één kruisje zetten per vraag.

a. Gezond eten vind ik belangrijk	Klopt niet! 1,2%	Klopt niet helemaal 0,9%	Klopt soms wel en soms niet 4,7%	Klopt een beetje 8%	Klopt helemaal! 85,2%
b. Elke dag bewegen vind ik belangrijk	Klopt niet! 1,6%	Klopt niet helemaal 2,6%	Klopt soms wel en soms niet 6,8%	Klopt een beetje 20,6%	Klopt helemaal! 68,4%
c. groente en fruit eten vind ik goed	Klopt niet! 1,9%	Klopt niet helemaal 1,2%	Klopt soms wel en soms niet 4,9%	Klopt een beetje 11,7%	Klopt helemaal! 80,3%
d. Gezond eten vind ik verstandig	Klopt niet! 2,4%	Klopt niet helemaal 0,7%	Klopt soms wel en soms niet 5,2%	Klopt een beetje 12%	Klopt helemaal! 79,7%
e. Elke dag bewegen vind ik verstandig	Klopt niet! 2,6%	Klopt niet helemaal 1,9%	Klopt soms wel en soms niet 8%	Klopt een beetje 19,5%	Klopt helemaal! 68,1%
f. Elke dag bewegen vind ik leuk	Klopt niet! 2,1%	Klopt niet helemaal 3,5%	Klopt soms wel en soms niet 9,1%	Klopt een beetje 22,5%	Klopt helemaal! 62,8%
g. Sporten vind ik goed	Klopt niet! 1,4%	Klopt niet helemaal 0,7%	Klopt soms wel en soms niet 4,9%	Klopt een beetje 9,6%	Klopt helemaal! 83,4%
h. Gezond eten vind ik vies	Klopt niet! 7,5%	Klopt niet helemaal 5,6%	Klopt soms wel en soms niet 17,3%	Klopt een beetje 6,8%	Klopt helemaal! 62,8%

9. Probeer te bedenken wat je vriendjes en vriendinnetjes denken en zet 1 kruisje per vraag!

a. Mijn vriendjes/ vriendinnetjes eten 2 stuks fruit per dag	Klopt niet! 10,3%	Klopt niet helemaal 5,8%	Klopt soms wel en soms niet 24,5%	Klopt een beetje 24,8%	Klopt helemaal! 34,6%
b. Mijn vriendjes/ vriendinnetjes bewegen elke dag	Klopt niet! 6,8%	Klopt niet helemaal 4,7%	Klopt soms wel en soms niet 15,5%	Klopt een beetje 23,4%	Klopt helemaal! 49,6%
c. Ik wil graag hetzelfde doen als mijn vriendjes/ vriendinnetjes	Klopt niet! 23,3%	Klopt niet helemaal 10,5%	Klopt soms wel en soms niet 21,2%	Klopt een beetje 21,4%	Klopt helemaal! 23,5%
d. Mijn vriendjes/ vriendinnetjes zijn heel belangrijk voor mij	Klopt niet! 6,3%	Klopt niet helemaal 4,7%	Klopt soms wel en soms niet 10,5%	Klopt een beetje 16,3%	Klopt helemaal! 62,2%
e. Anderen vinden mij niet stoer als ik fruit eet op school	Klopt niet! 59,8%	Klopt niet helemaal 5,1%	Klopt soms wel en soms niet 11%	Klopt een beetje 5,8%	Klopt helemaal! 18,2%

10. Weet jij wat gezonder is? Zet een kruisje bij het goede antwoord.

a. Wat is gezonder, thee of cola?

☒ Thee

7 (2%)

☐ Cola

415 (98%)

b. Wat is gezonder, een lolly of een chocoladereep?

☐ Chocoladereep

221 (54%)

☒ Lolly

191 (46%)

c. Wat is gezonder, een roomijsje of een waterijsje?

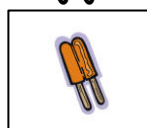
☐ Roomijsje

120 (29%)

☒ Waterijsje

295 (71%)

d. Wat is gezonder, een mandarijn of een koekje?

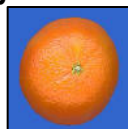
☐ Koekje

4 (1%)

☒ Mandarijn

420 (99%)

11. Wat denken je ouders? Zet weer 1 kruisje per vraag!

a. Mijn ouders willen dat ik elke dag groente en fruit eet	Klopt niet! 4,7%	Klopt niet helemaal 4%	Klopt soms wel en soms niet 8,4%	Klopt een beetje 17,1%	Klopt helemaal! 65,8%
b. Mijn ouders willen dat ik elke dag beweeg	Klopt niet! 6,8%	Klopt niet helemaal 2,8%	Klopt soms wel en soms niet 12,6%	Klopt een beetje 24,1%	Klopt helemaal! 53,6%
c. Mijn ouders bewegen zelf elke dag	Klopt niet! 22,6%	Klopt niet helemaal 9,4%	Klopt soms wel en soms niet 21,6%	Klopt een beetje 19,5%	Klopt helemaal! 26,8%
d. Ik wil graag hetzelfde doen als mijn ouders	Klopt niet! 42,2%	Klopt niet helemaal 11%	Klopt soms wel en soms niet 14,8%	Klopt een beetje 14,1%	Klopt helemaal! 18%
e. Ik doe wat mijn ouders willen dat ik doe	Klopt niet! 13,6%	Klopt niet helemaal 7,5%	Klopt soms wel en soms niet 23,3%	Klopt een beetje 23,1%	Klopt helemaal! 32,5%
f. Mijn ouders eten elke dag groente en fruit	Klopt niet! 11,3%	Klopt niet helemaal 6,3%	Klopt soms wel en soms niet 15,3%	Klopt een beetje 21,1%	Klopt helemaal! 46%

12. Hoe moeilijk is gezond eten en bewegen voor jou? Zet 1 kruisje per vraag!

a. Gezond eten is voor mij erg moeilijk	Klopt niet! 66%	Klopt niet helemaal 8,7%	Klopt soms wel en soms niet 8,7%	Klopt een beetje 8,9%	Klopt helemaal! 7,7%
b. elke dag bewegen is voor mij erg moeilijk	Klopt niet! 72,5%	Klopt niet helemaal 9,4%	Klopt soms wel en soms niet 6,6%	Klopt een beetje 5,9%	Klopt helemaal! 5,6%

13. Je mag invullen of je de komende week van plan bent om meer of minder te gaan bewegen!

a. Ik ben van plan de komende week elke dag te gaan bewegen	Klopt niet! 9,3%	Klopt niet helemaal 4,7%	Klopt soms wel en soms niet 15,9%	Klopt een beetje 25,4%	Klopt helemaal! 44,8%
b. Ik ben van plan de komende week elke dag groente te gaan eten	Klopt niet! 9,8%	Klopt niet helemaal 8,7%	Klopt soms wel en soms niet 15%	Klopt een beetje 28,1%	Klopt helemaal! 38,4%
c. Ik ben van plan de komende week elke dag 2 stuks fruit te gaan eten	Klopt niet! 8,9%	Klopt niet helemaal 4,9%	Klopt soms wel en soms niet 10,3%	Klopt een beetje 16,4%	Klopt helemaal! 59,3%

14. LET OP: Bij deze vraag gaan we invullen hoe vaak jij gezond eet en beweegt. Zet weer 1 kruisje per vraag.

a. Hoeveel dagen per week speel je buiten?	Elke dag 54%	6 dagen per week 8,3%	5 dagen per week 14,2%	4 dagen per week 7,3%	3 dagen per week 5%	2 dagen per week 5,2%	1 dag per week 6,1%
b. Hoeveel dagen per week eet je fruit?	Elke dag 48,9%	6 dagen per week 8,5%	5 dagen per week 11,6%	4 dagen per week 8,5%	3 dagen per week 7,8%	2 dagen per week 6,9%	1 dag per week 7,8%
c. Hoeveel dagen per week eet je groente?	Elke dag 35,5%	6 dagen per week 22,9%	5 dagen per week 16,5%	4 dagen per week 9,7%	3 dagen per week 5,9%	2 dagen per week 5,2%	1 dag per week 4,3%

15. Je mag nu kiezen uit de volgende plaatjes wat jij het leukst of lekkerst vindt! Zet een kruisje in 1 van de rondjes.

a. Computeren of buitenspelen?

☐
37%

☐
63%

b. Een koekje of een boterham?

☐
57,8%

☐
42,2%

Vind jij fruit en groente lekker ☺ of vies ☹? **Zet weer 1 kruisje per vraag.**

d. Ik vind fruit...	Vies! ☹ 1,4%	Beetje vies 0,7%	niet lekker en niet vies 4,9%	Beetje lekker 9,2%	Lekker! ☺ 83,8%
e. Ik vind groente...	Vies! ☹ 6,6%	Beetje vies 5,4%	niet lekker en niet vies 12,5%	Beetje lekker 31,1%	Lekker! ☺ 44,5%

Wat vind jij van buitenspelen als het koud is of regent? Zet een kruisje in één van de vakjes

f. Ik vind buitenspelen als het slecht weer is...	erg stom! ☹ 36,9%	beetje stom 11,5%	niet leuk en niet stom 14,1%	beetje leuk 16,7%	erg leuk! ☺ 20,7%
--	----------------------	-------------------------	------------------------------------	-------------------------	----------------------

Tenslotte komen er een aantal vragen over wie jij bent.

16. Ben je een jongen of een meisje?

O jongen

O meisje

17. Hoe oud ben je?

.....

18. In welke groep zit je?

.....

19. In welk land ben jij geboren?

.....

20. In welk land is je moeder geboren?

.....

21. In welk land is je vader geboren?

.....

Dit was de laatste vraag! Bedankt voor het invullen en vergeet niet de envelop aan je ouders te geven!

Bijlage 2.3: Vragenlijst ouders

ons kenmerk : B&P/04.041
behandeld door : Loes van den Berg
doorkiesnummer: 06 - 51 84 53 16
datum : 7 december 2004

onderwerp : Evaluatie project "Noord-Kennemerland gezond weer op"

Geachte heer/mevrouw,

Zoals u misschien wel weet, worden overgewicht en obesitas (ernstig overgewicht) gezien als ernstige gezondheidsproblemen in Nederland. Steeds meer mensen hebben overgewicht en ook onder kinderen neemt overgewicht sterk toe. Om ervoor te zorgen dat mensen zich bewust worden van de oorzaken en gevolgen van overgewicht, heeft de regering besloten om de landelijke campagne FLASH! te starten. FLASH! staat voor Fietsen, Lopen, Actiemomenten, Sporten en Huishoudelijke taken.

De GGD Noord-Kennemerland is half november 2004 begonnen met een bij de FLASH!-campagne aansluitend project ter preventie van overgewicht bij kinderen van groep 1 t/m 6.

Dit project heet 'Noord-Kennemerland gezond weer op', en bestaat uit de volgende onderdelen;

- * De FLASH!-klok: een placemat met informatie over gezond eten en bewegen (deze placemat heeft uw kind mee naar huis gekregen);
- * Posters: in openbare gelegenheden zijn posters opgehangen;
- * Een kleurwedstrijd: (scholen waren in de gelegenheid om hun leerlingen hieraan mee te laten doen)
- * Interviews met wethouders/ambtenaren volksgezondheid in elke gemeente en
- * Beweegpieten, die de kinderen van groep 1 t/m 6 spelenderwijs iets geleerd hebben over gezond eten en bewegen (NB.: deze pieten zijn niet op alle scholen geweest).

Loes van den Berg, studente communicatiewetenschappen, doet een onderzoek naar dit project als afstudeeropdracht voor de Universiteit Twente. Zij hoopt meer te weten te komen over het effect van het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op' en de bekendheid van dit project. In verband met een eventueel vervolgproject is het voor de GGD Noord-Kennemerland van groot belang inzicht te hebben in het effect van het project. Wilt u daarom de bijgevoegde vragenlijst invullen en deze terugsturen in de bijgesloten antwoordenvolp (een postzegel is niet nodig). Alvast bedankt voor uw medewerking!

Voor eventuele vragen/opmerkingen kunt u contact opnemen met Loes van den Berg.

Met vriendelijke groet,
GGD Noord-Kennemerland

Drs. Anke de Haan
Sectormanager Beleidsadvies & Preventie

Bijlagen: vragenlijst
antwoordenvolp

Vragenlijst ouders

nummer:

Geachte meneer, mevrouw,

Zoals u al gelezen heeft in de brief, gaat deze vragenlijst over het project 'Noord Kennemerland gezond weer op'. Dit is een project van de GGD Noord-Kennemerland ter preventie van overgewicht bij kinderen van groep 1 t/m 6. Het gaat erom dat u de vragen naar waarheid invult, en er is niet een 'goed' of een 'fout' antwoord. Alvast bedankt voor het invullen!

1. Kent u het project 'Noord-Kennemerland gezond weer op'?

(zet een kruisje bij 1 van de antwoorden)

☐ ja	10,6%
☐ nee	54,1%
☐ nee, maar ik ken wel het project FLASH!	34,7%
☐ weet ik niet	0,6%

2. Welke onderdelen van het project kent u?

(U kunt een kruisje zetten bij meerdere antwoorden, kunt u bij de optie 'poster' aangeven waar u die gezien heeft?)

☐ De FLASH!-klok: de placemat met informatie over eten en bewegen die op school aan kinderen wordt uitgedeeld	67%
☐ De posters, gezien in.....	14%
☐ De kleurwedstrijd	8%
☐ Het interview met een ambtenaar/ wethouder volksgezondheid	0%
☐ De beweegpieten	39%
☐ Ik ken geen enkel onderdeel van het project	25%
☐ Meerdere onderdelen	33,5%

→ Bij de volgende vragen gaat het erom dat u aangeeft wat u van de onderdelen van het project vindt.

U kunt één van de getallen 1 t/m 5 omcirkelen. 1 betekent erg informatief, erg duidelijk, erg overzichtelijk, erg interessant en erg nuttig. 5 betekent helemaal niet informatief, erg onduidelijk, erg onoverzichtelijk, erg oninteressant en erg nutteloos. Als u een onderdeel niet kent, kunt u dat aangeven door een kruisje te plaatsen in het daarvoor bestemde hokje.

Voorbeeld: u vindt de FLASH!-klok een beetje onoverzichtelijk. Dan omcirkelt u bij c. de 4:

c. Erg overzichtelijk 1 2 3 4 5 Erg onoverzichtelijk

3. Wat vindt u van de placemat met informatie over eten en bewegen? (N=111)

a. Erg Informatief	1	2	3	4	5	Helemaal niet informatief
	24%	30%	38%	6%	1%	
b. Erg duidelijk	1	2	3	4	5	Erg onduidelijk
	16%	36%	36%	8%	4%	
c. Erg overzichtelijk	1	2	3	4	5	Erg onoverzichtelijk
	16%	32%	37%	11%	4%	
d. Erg interessant	1	2	3	4	5	Erg oninteressant
	21%	26%	36%	15%	2%	
e. Erg nuttig	1	2	3	4	5	Erg nutteloos
	26%	23%	34%	14%	3%	

O Ik ken deze placemat niet 35%

4. Wat vindt u van de FLASH!-posters? (N=23)

a. Erg Informatief	1	2	3	4	5	Helemaal niet informatief
	30%	43%	26%	0%	0%	
b. Erg duidelijk	1	2	3	4	5	Erg onduidelijk
	22%	39%	39%	0%	0%	
c. Erg overzichtelijk	1	2	3	4	5	Erg onoverzichtelijk
	22%	35%	44%	0%	0%	
d. Erg interessant	1	2	3	4	5	Erg oninteressant
	35%	26%	39%	0%	0%	
e. Erg nuttig	1	2	3	4	5	Erg nutteloos
	26%	35%	35%	4%	0%	

O Ik ken de FLASH!-posters niet 87%

5. Wat vindt u van de kleurwedstrijd? (N=14)

a. Erg Informatief	1	2	3	4	5	Helemaal niet informatief
	21%	29%	36%	7%	7%	
b. Erg duidelijk	1	2	3	4	5	Erg onduidelijk
	21%	36%	36%	0%	7%	
c. Erg overzichtelijk	1	2	3	4	5	Erg onoverzichtelijk
	14%	29%	50%	0%	7%	
d. Erg interessant	1	2	3	4	5	Erg oninteressant
	29%	21%	43%	0%	7%	
e. Erg nuttig	1	2	3	4	5	Erg nutteloos
	29%	36%	29%	0%	7%	

O Ik ken de kleurwedstrijd niet 92%

6. Wat vindt u van de les met de beweegpiet? (N=66)

a. Erg Informatief	1 20%	2 23%	3 50%	4 6%	5 2%	Helemaal niet informatief
b. Erg duidelijk	1 20%	2 26%	3 46%	4 3%	5 6%	Erg onduidelijk
c. Erg overzichtelijk	1 17%	2 23%	3 56%	4 2%	5 3%	Erg onoverzichtelijk
d. Erg interessant	1 17%	2 41%	3 35%	4 6%	5 2%	Erg oninteressant
e. Erg nuttig	1 24%	2 36%	3 33%	4 5%	5 2%	Erg nutteloos

O Ik ken de les met de beweegpiet niet/ Ik heb niets van mijn kind over deze les gehoord 61%

→ De volgende vragen gaan over eten en bewegen. Het gaat hierbij om de richtlijn voor kinderen van groep 1 t/m 6, dus niet om de richtlijn voor volwassenen!

Kruis aan wat u denkt dat het goede antwoord is

7. Hoeveel uur per dag moet een kind uit groep 1 t/m 6 bewegen?

- ☒ 1 uur 32% ☐ 3 uur 24,9%
☐ 2 uur 35,5% ☐ 4 uur 7,7%

8. Hoeveel stuks fruit moet een kind uit groep 1 t/m 6 per dag eten?

- ☐ 1 stuk 14,7% ☐ 3 stuks 4,7%
☒ 2 stuks 80,6% ☐ 4 stuks 0%

9. Hoeveel dagen per week moet een kind uit groep 1 t/m 6 groente eten?

- ☐ minder dan 3 keer per week 0,6%
☐ 3 keer per week 2,4%
☐ 4 keer per week 6,5%
☐ 5 keer per week 22,5%
☐ 6 keer per week 20,1%
☒ elke dag, dus 7 keer per week 47,9%

10. Kruis aan wat u denkt dat gezonder is.

a. Wat is gezonder, thee of cola?

- ☐ Cola 1,2%
☒ Thee 98,8%

b. Wat is gezonder, een lolly of een chocolade reep?

- ☒ Lolly 49,7%
☐ Chocoladereep 50,3%

c. Wat is gezonder, een roomijsje of een waterijsje?

- ☐ Roomijsje 3%
☒ Waterijsje 97%

d. Wat is gezonder, een mandarijn of een koekje?

- ☐ Koekje 0%
☒ Mandarijn 100%

→ 11. De volgende vragen gaan over wat u gaat doen in de toekomst. U kunt hieronder aangeven in hoeverre u het met de onderstaande stellingen eens bent. (U kunt 1 kruisje zetten per vraag)

a. Ik ben van plan om ervoor te zorgen dat mijn kind de komende week minstens elke dag beweegt	Helemaal mee eens 52,1%	Mee eens 37,3%	Neutraal 9,5%	Mee oneens 0%	Helemaal mee oneens 1,2%
b. Ik ben van plan de komende week mijn kind elke dag groente te laten eten	Helemaal mee eens 40,8%	Mee eens 29,6%	Neutraal 21,9%	Mee oneens 7,1%	Helemaal mee oneens 0,6%
c. Ik ben van plan om ervoor te zorgen dat mijn kind de komende week elke dag fruit eet	Helemaal mee eens 59,2%	Mee eens 27,2%	Neutraal 9,5%	Mee oneens 3,6%	Helemaal mee oneens 0,6%

→ 12. De volgende vragen gaan over wat uw mening is over gezond eten en bewegen. (U kunt 1 kruisje zetten per vraag)

'Gezond eten' betekent dat u elke dag groente en fruit eet en niet teveel snoept.

Met 'bewegen' wordt bedoeld dat u actief bezig bent. U beweegt bijvoorbeeld als u sport, fietst, de trap op loopt of het huishouden doet.

U kunt hieronder aangeven in hoeverre u het met de onderstaande stellingen eens bent.

a. Ik vind het belangrijk dat mijn kind gezond eet	Helemaal mee eens 70,4%	Mee eens 28,4%	Neutraal 0%	Mee oneens 1,2%	Helemaal mee oneens 0%
b. Ik vind het belangrijk dat mijn kind elke dag beweegt	Helemaal mee eens 65,1%	Mee eens 32,5%	Neutraal 0,6%	Mee oneens 1,8%	Helemaal mee oneens 0%
d. Ik vind het verstandig dat mijn kind gezond eet	Helemaal mee eens 68%	Mee eens 30,2%	Neutraal 0,6%	Mee oneens 1,2%	Helemaal mee oneens 0%
e. Ik vind het verstandig dat mijn kind elke dag beweegt	Helemaal mee eens 65,1%	Mee eens 30,8%	Neutraal 2,4%	Mee oneens 1,8%	Helemaal mee oneens 0%
g. Ik vind het goed dat mijn kind sport	Helemaal mee eens 68,6%	Mee eens 26%	Neutraal 3,6%	Mee oneens 1,8%	Helemaal mee oneens 0%

→ 13. Wat vindt uw omgeving van gezond eten en bewegen? Geef aan in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen. (U kunt 1 kruisje zetten per vraag)

a. Andere ouders geven hun kinderen weinig groente en fruit	Helemaal mee eens 1,2%	Mee eens 8,9%	Neutraal 69,6%	Mee oneens 18,5%	Helemaal mee oneens 1,8%
b. Andere ouders laten hun kinderen elke dag bewegen	Helemaal mee eens 2,4%	Mee eens 15,5%	Neutraal 76,2%	Mee oneens 5,4%	Helemaal mee oneens 0,6%
c. Andere ouders geven hun kinderen veel snoep	Helemaal mee eens 7,7%	Mee eens 17,9%	Neutraal 62,5%	Mee oneens 10,7%	Helemaal mee oneens 1,2%
d. Ik wil graag hetzelfde doen als andere ouders	Helemaal mee eens 0,6%	Mee eens 1,2%	Neutraal 31,5%	Mee oneens 31%	Helemaal mee oneens 35,7%

→ 14. Bij de onderstaande stellingen kunt u aangeven in hoeverre u het moeilijk vindt om uw kind gezond te laten eten en bewegen. Geef aan in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen. (U kunt 1 kruisje zetten per vraag)

a. Ik vind het moeilijk om mijn kind elke dag fruit te laten eten	Helemaal mee eens 3,6%	Mee eens 11,5%	Neutraal 9,1%	Mee oneens 38,8%	Helemaal mee oneens 37%
b. Ik vind het makkelijk om mijn kind elke dag groente te laten eten	Helemaal mee eens 26,1%	Mee eens 44,8%	Neutraal 12,7%	Mee oneens 12,1%	Helemaal mee oneens 4,2%
c. Ik heb weinig invloed op het gedrag van mijn kind	Helemaal mee eens 0%	Mee eens 1,2%	Neutraal 9,1%	Mee oneens 41,8%	Helemaal mee oneens 47,9%
d. Ik kan ervoor zorgen dat mijn kind elke dag beweegt	Helemaal mee eens 37,6%	Mee eens 49,1%	Neutraal 7,3%	Mee oneens 5,5%	Helemaal mee oneens 0,6%

→ 15. Bij de volgende vragen gaat het erom dat u aangeeft hoe gezond u eet en hoeveel u beweegt.

a. Hoeveel uur per dag beweegt u zelf?

- O minder dan een ½ uur per dag 3,6%
- O ½-1 uur per dag 24,2%
- O 1-2 uur per dag 30,9%
- O meer dan 2 uur per dag 41,2%

b. Hoeveel fruit eet u zelf per dag?

- O minder dan 1 stuk per dag 19,3%
- O 1 stuk per dag 40,4%
- O 2 stuks per dag 33,1%
- O meer dan 2 stuks per dag 7,2%

c. Hoeveel groente eet u zelf per dag? (200 gram is ongeveer 2 opscheplepels)

- O minder dan 100 gram per dag 4,2%
- O 100-200 gram per dag 39,2%
- O 200-300 gram per dag 49,4%
- O meer dan 300 gram per dag 7,2%

→ 16. Kunt u (een) reden(en) bedenken waarom uw kind niet gezond kan of mag eten of bewegen?

- O Nee 88%
- O Ja, namelijk:
 - kind lust geen fruit/groente 5,4%
 - ziekte/ allergie 1,8%
 - gezond eten is te duur 1,8%
 - kind zit op naschoolse opvang 0,6%
 - kind wil alleen maar computeren 0,6%
 - kind is a-sportief 0,6%
 - er is geen veilige speelplaats 0,6%
 - er zijn geen sportmogelijkheden voor meisjes 0,6%

→ Tenslotte wil ik u graag wat vragen stellen over uw persoonlijke situatie. Deze vragen worden gesteld om ervoor te zorgen dat het onderzoek wetenschappelijk verantwoord is. Uiteraard zullen alle gegevens vertrouwelijk behandeld worden en zullen ze alleen gebruikt worden voor dit onderzoek.

17. Wat is uw geslacht?

- ☐ man 10%
☐ vrouw 91%

18. Hoe oud bent U?

- ☐ jonger dan 35 jaar 13%
☐ tussen 35 en 40 jaar 46%
☐ ouder dan 40 jaar 41%

19. Hoeveel kinderen heeft U?

- ☐ 1 12%
☐ 2 54%
☐ 3 24%
☐ 4 8%
☐ 5 2%

20. Wat is het maandinkomen van uw gezin? Als modaal inkomen geldt: €29.218,- bruto

- ☐ beneden modaal 13%
☐ modaal 43%
☐ boven modaal 45%
- per jaar.

21. In welke gemeente woont U?

- ☐ Alkmaar 85%
☐ Heiloo 15%

22. Heeft u verder nog opmerkingen met betrekking tot dit project?

.....

.....

.....

.....

.....

Bedankt voor het invullen van de vragenlijst! Zou u deze vragenlijst zo snel mogelijk kunnen terugsturen naar de GGD Noord Kennemerland? Alvast bedankt!